

Per aspera ad astra

Constelații 5 diamantine

**Revistă de cultură universală
editată sub egida Ligii Scriitorilor Români
și a Uniunii Ziarștilor Profesioniști din România**

**Anul XIV, Nr. 6(154)
Iunie 2023**

Jocul minții - în dezbatere

pag. 25-27

Semnează:

Ioan Andreica
Marin I. Arcuș
Andrei Breabăn
Ruben Bucoiu
Mihai Caba
Fazıl Husnu Daglarca
Gelu Dragoș
Doina Drăguț
Nicolae Grigorie-Lăcrița
Dumitru Ichim
Orhan Veli Kanik
Daniel Malbranque
Carmen Manea
Nicolae Mareș
Mihai Merticaru
Constantin Miu
Tudor Nedelcea
George Petrovai
Ion Popescu-Brădiceni
Silviu Doinaș Popescu
Florentin Smarandache
Ben Todică
Filip Tudora
Voichița Tulcan Macovei
Al. Florin Țene
Ionuț Țene
Lucia Cosmina Vlad

Edvard Munch - Țipătul

Sumar

Nicolae Mareș, Aron Cotruș și Emil Zegadlowicz, propagatori ai liricii eminesciene în Polonia	pp.3,4
Doina Drăguț, Jocul minții	p.4
Mihai Caba, Șt. O. Iosif - poetul „sămănătorist”	pp.5-7
Mihai Batog-Bujeiță, Umbrele așternute peste proza eminesciană	pp.8,9
Lucia Cosmina Vlad, Contribuția lui Aristotel la patrimoniul intelectual al lumii	pp.10,11
Constantin Miu, Măștile contemporanilor	p.12
Andrei Breabăn, Scripa de aur a românilor	pp.13,14
Tudor Nedelcea, Vasile Cârlova - Poetul „sufletului măhnit”	pp.15,16
Carmen Manea, Profesoara Mira Ghișoiu - model de generozitate și erudiție	pp.17-19
Nicolae Mareș, Maxime și aforisme	p.19
Gelu Dragoș, Al Florin Țene - un mare poet contemporan	pp.20,21
Voichița Tulcan Macovei, Poezia lui Al Florin Țene	p.22,23
Mihai Merticaru, Nostalgii	p.23
Al Florin Țene, Poeme	p.24
Ioan Andreica, Doina Drăguț - poeme până la universal și spășire	p.25
Ion Popescu-Brădiceni, Poezia ca o permanență în continuitate	p.26
Nicolae Mareș, Doina Drăguț sau Despre sapiențialitate	p.27
Petre Gigea-Gorun, Munții noștri aur poartă	pp.28,29
Ion Popescu-Brădiceni, Romanul “Cel mai iubit dintre pământeni” - o capodoperă a prozei contemporane	pp.30-33
Ionel Popa, Filosoful vs Teologul	p.34-38
Daniel Malbranque, Iulia Hasdeu	p.38
Dumitru Ichim, Psalm în duh de koh-i-noor	p.38
George Petrovai, Faronul - redutabilul roman istoric al lui Boleslaw Prus	pp.39,40
Mircea Tutunaru, O contemplare asupra unor meditații în amurg	p.41
Marin Arcuș, Memorialistica enesciană	pp.42,43
Dumitru Găleşanu, Incestul „tabu” și drama prințesei Tamar	pp.44,45
Ion Pachiea Tatomirescu, Șapte rafale de mitralieră epico-lirică... împotriva „pandemiei SARS-CoV-2/Covid-19”	pp.46-49
Nicolae Mareș, Interviu cu scriitoarea Doina Uricariu	pp.50-52
Ionuț Țene, Legenda „zburătoarei”	p.53
Silviu Doinaș Popescu, Despre ceață, frică și aneție	pp.54,55
Florentin Smarandache, Poeme	p.55
Orhan Veli Kanik, Poeme	p.56
Fazil Husnu Daglarca, Poeme	p.56
Ben Todică, Ocupație - eliberare de sub jug sau dreptul de a fi	p.57
Nicolae Grigorie-Lăcrița, Suprafață finită, dar fără limite	p.58
Ruben Bucoiu, Poeme	p.59
Filip Tudora, Picătură de pictură	p.60

Constelații diamantine

Revistă de cultură universală

Fondată la Craiova,
în septembrie 2010

- apare lunar -

Redactor-șef: DOINA DRĂGUȚ

Consilier editorial: NICOLAE MAREȘ

Redactori literari: LIVIA CIUPERCĂ
IULIAN CHIVU
SILVIU DOINAȘ POPESCU
IONUȚ ȚENE

Redactor artistic: FILIP TUDORA (UK)

Grafică & DTP: DOINA DRĂGUȚ

Redactori asociați:

- Prof. univ. dr. FLORENTIN SMARANDACHE, SUA, scriitor, matematician, membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte
- Prof. CRISTIAN PETRU BĂLAN, SUA, scriitor, pictor, sculptor membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte
- Prof. univ. dr. VIOREL ROMAN, Germania, scriitor membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte
- Prof. MARIANA ZAVATI GARDNER, Anglia, scriitor bilingv, critic literar, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Royal Society of Literature UK
- Prof. dr. GALINA MARTEA, Olanda, poet, prozator, jurnalist, membru al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte
- Prof. LIDIA GONȚA GROSU, R. Moldova, poet, prozator, jurnalist, secretar științific al Senatului USM

Responsabilitatea privind conținutul materialelor publicate în revista Constelații diamantine aparține strict autorului care semnează textul.

Materialele se pot trimite la adresele:

constelatiidiamantine1@gmail.com

const.diamantine@gmail.com

revista.constelatiidiamantine@gmail.com

Adresa redacției:

Cartier Lăpuș, Bd. Decebal, bl. S2, ap. 13, Craiova, Dolj,
România, cod: 200440

ISSN 2069 – 0657

**Fondatori: Doina Drăguț, Al. Florin Țene,
N.N. Negulescu, Janet Nică**

Ilustrația revistei: Edvard Munch

Nicolae MAREȘ

Aron Cotruș și Emil Zegadłowicz, propagatori ai liricii eminesciene în Polonia

Ajuns, la începutul anilor 30, în calitate de atașat de presă și cultural la Legația Regatului României la Varșovia, Aron Cotruș informa conducerea Direcției de presă din Ministerul Afacerilor Străine /30 aprilie 1931/, că „a propus poetului Emil Zegadłowicz traducerea în limba polonă a unui volum de poezii alese din Eminescu... iar stralucitul tălmăcitor în limba polonă al lui Faust de Goethe va da o haină aleasă poeziei celui mai mare poet român, vrednică de poezia celor mai mari poeți ai lumii”.

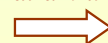
Diplomatul și publicistul transilvănean nu numai că l-a identificat pe E. Zegadłowicz, dar i-a și procurat acestuia cele mai bune volume cu poemele eminesciene, transpuse până atunci în limba germană și engleză. Pentru a face cât mai bine față exigențelor, poetul polonez a apelat și la tinerii studenți de la catedra de limba română de la Universitatea din Varșovia, cerându-le să îl ajute să cunoască și să simtă poetica românească.¹ În același timp, prin relațiile pe care le avea în țară, Cotruș îl va ajuta pe Zegadłowicz să vină în România pentru a participa la cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte, conduse de Nicolae Iorga, considerat în țară și în Polonia dascăl al neamului românesc. N-a uitat oaspetele polonez niciodată adâncă plecaciunea pe care a făcut-o în 1931 la mormântul poetului de la cimitirul Bellu din capitală, cât și faptul că a fost surprins de o furtună de vară cu tunete și fulgere îngrozitoare, care i-au amintit unele versuri din creația lui Juliusz Slowacki pe care le evocă în scrierile sale pentru a sublinia unele similitudini existente între cei doi mari romantici. Aceste aspecte cât și simțirile sale cu privire la importanța operei eminesciene le aflăm descrise în eseu publicat de Ilie Torouțiu, în anul 1939, cu prilejul marcării a 50 de ani de la trecerea Eminescului în eternitate.² Spre bucuria lui, poetul din Hașag avea să constate la scurt timp impetuositatea cu care prietenul său se va ridica pe firmamentul literar polonez³, împărțind cu el frățeste bucuria apariției poemului: *Împarat și proletar*, într-o ediție bibliofilă, – pe care acesta i-a dedicat-o, cu ocazia Zilei de 10 Mai 1932, marelui istoric și cărturar Nicolae Iorga, cel pe care îl cunoscuse, cu un an înainte, la Cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte. În anul viitor, poetul va tipări o culegere mai amplă din lirica eminesciană (26 de poeme), prefața lucrării fiind semnată de N. Iorga. Drept răsplătă pentru truda lui, autoritățile românești îi vor decerna ordinul Meritul Cultural, distincție instituită atunci de Carol al II-lea. A urmat apoi publicarea unei Antologii de poezie românească (*Tematy rumunskie* – Teme românești), prima lucrare antologică propriu-zisă apărută din literatura română pe meleaguri poloneze. Consecvența atașamentului său față de creația eminesciană o remarcăm și în 1939, când la marcarea celei de-a 50-a aniversări de la trecerea în veșnicie a lui Eminescu, poetul și romancierul din Wadowice va publica în *Convorbiri literare* un eseu de mare simțire intitulat *Nemuritor si rece*. A fost poate cea

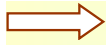
mai copleșitoare intervenție apărută în acel an jubiliar din partea unui străin, închinată poetului național al românilor. A scris Zegadłowicz: „Poezia mare – și așa este poezia lui Eminescu – este un fenomen al naturii, este un element, o eflorescență a firii!”⁴

Și încheie strălucita-i exegeză cu fraza: „O, cât de îndurerată este întreaga operă a celui mai strălucit meteor care a sclipit deasupra Europei, în anii 1850 și 1889!”

La data respectivă, Aron Cotruș era plecat de ani mulți de pe Vistula, el funcționa în calitate de consilier cultural în spațiul iberic. A lăsat însă autorul lui Horea loc de bună ziua pe meleagurile poloneze, mai ales în Carpații polonezi. Ca dovadă, emoționanta scrisoare pe care a adresat-o prietenului său, Emil Zegadłowicz. „În lupta grea pe care o duci, împotriva tuturor împotrivirilor, primește din partea-mi o puternică strângere de mână, în clipa în care părăsești Varșovia pentru totdeauna... Ai fost prima mea cunoștință în Polonia și vei rămâne printre cei mai scumpi și iubiți prieteni ai mei din vremea scurtului meu popas în această vale a plângerii. În timpul peregrinărilor mele prin lume, spre cuibul Tău de vultur singuratec din Carpați va exista întotdeauna o cale invizibilă pe care nimeni și nimic nu va fi în stare să o transforme în prăpastie. Al Tău devotat, Aron Cotruș.”

Din perspectiva celor 80 de ani trecuți de la stabilirea primelor legături ale lui Zegadłowicz cu România, putem spune – fără teama de a greși – că poetul wadowicean este unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai literelor poloneze din prima parte a secolului al XX-lea, autor intrat pe ușa principală în istoria literaturii din această țară, cu cele aproape 60 de volume de poezii, romane, piese de teatru, traduceri etc. Cum spuneam, este cel care a realizat prima Antologie de poezie – „*Tematy rumunskie*”, în care a înserat în traducerea sa poeme din V. Alecsandri (1), M. Eminescu (2), T. Arghezi (3), G. Bacovia (2), L. Blaga (1), Aron Cotruș (7), Nichifor Crainic (2), I.A. George (1), O. Goga (1), E. Isac (2), N. Iorga (2), A. Maniu (2), Al. A. Philippide (1), M. Săulescu (1), I. Vineanu (2). Dar nu în ultimul rând a publicat *Împarat și proletar*, în ediție bibliofilă. Lucrarea i-a fost închinată de traducător și tipograf: – Marelui voievod al sufletului românesc, savantului, poetului, cărmuitorului corabiei statului Nicolae Iorga. În 1933 a apărut la Varșovia primul florilegiu important din creația eminesciană în limba lui Mickiewicz: Eminescu, Wybór poezji i poematów (Eminescu, culegere de poezii și poeme), cu o introducere de Nicolae Iorga, însoțită de cunoscutul eseu biografic *Nirvana*, semnat de I.L. Caragiale. Culegerea cuprinde 26 de poeme: *Ze umrzec mam (Odă)*, *Ponad szczytami (Peste vârful)*, *Las (Ce te legeni...)*, *Diana, Do gwiazdy (La steaua)*, *Przez fale przez zawieje (Dintre sute de catarge)*, *Jutrem zycia dzien sie zwiększa (Cu mine zilele-ți-adaugi)*, *Pólnoc (Se bate miezul nopții)*, *Testament (Mai am un*

singur dor), Kamadewa, Wszystkie ptaki w borze (*La mijloc de codru des*) Jezioro (*Lacul*), Jaskólki (*De ce nu vii*), Gdy galez w okno me uderzy (*Și dacă...*), Uliczka (*Pe aceeași ulicioară*), Jak ? Co ? (*De-or trece anii...*). Rozłączenie (*Despărțire*), Daleko (*Departa de tine*), Sonet pierwszy (*Sunt ani la mijloc*), Sonet drugi (*Când însuși glasul*), Gwiazda wieczorna (*Luceafarul*), Cesarz i proletariusz (*Împărat și proletar*), List I, II, III (*Scrisoarea I, II, III*), Modlitwa Daka (*Rugăciunea unui dac*).

Cu această apariție, care a avut o receptare favorabilă, elogioasă, în mai toate publicațiile poloneze, inclusiv cu reproduceri din poemele traduse, putem spune că s-a înregistrat primul și cel mai fericit pas în receptarea lui Eminescu în limba marilor romantici polonezi. Al doilea l-a făcut poetul Stanislaw Ryszard Dobrowski în anii '60, iar al treilea Danuta Bienkowska, în anii '80.⁵

¹ În arhivele românești se păstrează scrisoarea oficială, care urmează, adresată directorului Direcției Presă, Eugen Filotti, fost atașat cultural la Praga, în timp ce Lucian Blaga era la Varșovia, și în locul căruia a venit pe Văltava, în septembrie 1927. Legation Royale de Roumanie. Varșovia, 30 aprilie 1931 a Varsovie Service de la Presse nr. 345: *Domnule Director, Am onoarea a vă aduce la cunoștință că am propus poetului Emil Zegadłowicz traducerea în limba polonă a unui volum de poezii alese din Eminescu. Traducerile au și fost începute și în toamna acestui an, Antologia Eminescu va putea apare în vitrinele polone. Sunt sigur că strălucitul tălmăcitor în limba polonă al lui Faust de Goethe va da o haină aleasă poeziei celui mai mare poet român, vrednică de poezia celor mai mari poeți ai lumii. Secretar de presă, Aron Cotruș – diplomat la Varșovia.*

² Cf. Ilie Torouțiu, membru corespondent al Academiei Române, director al revistei *Convorbiri literare* între anii 1939-1944.

³ Nicolae Mareș, *Mihai Eminescu – Polonia – Polonezii – Eminescu, în limba polonă*, eLiteratura, București 2021 /500 p./

⁴ Emil Zegadłowicz, *Convorbiri literare* – număr special 1939

⁵ Ibidem, *Mihai Eminescu – Polonia – Polonezii – Eminescu, în limba polonă.*

Edvard Munch - Peisaj de coastă

Doina DRĂGUȚ

Jocul mintii

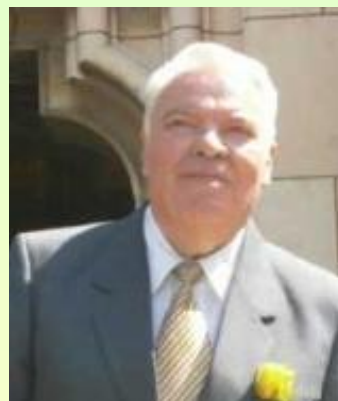
Panorama unei lumi fenomenale

Deprimați de spectacolul realității, văzut ca extensie în sălbăticie și inform, cădere în impostură și corupție, cu imagini dizolvate în culori tenebroase, crispări interioare și disimulări consecutive, incapabili de a ne dezmetici din această agonie sumbră, înstrăinați de noi înșine, șerpuim în derută prin jungla globalizării. Intelectuali adevărați și falși intelectuali, într-un joc de spectre; unii chinuți de îndoieli asupra conceptului de gândire, ca adevăr ce stă înaintea tuturor existențelor și tuturor certitudinilor, privit ca o continuă devenire și un continuu proces de transformare și schimbare a ceea ce e fix și invariabil; alții animați de dorințe fără margini de a-și mări capitalul pecuniar, merg împreună, de-a valma, prin nepotrivirea legilor subiective cu cele obiective, fiecare după legea inimii lui.

Există, actualmente, o criză a învățământului, ca de altfel în toate domeniile de activitate, ba, mai mult, o criză a interesului pentru cultură. În fața acestei panorame a unei lumi fenomenale, ce se deplasează structural și se topește în absolut, un suflet mareț, sprijinit pe însuși semnul neclintirii și statornicit într-o desăvârșire spirituală, încremenește o clipă, apoi este copleșit de sentimentul unui dezgust și al unei profunde tristeți. Dar în această circulație vertiginosă de nonvalori se mai deslușesc, într-o lumină tulbură a unui timp indecis, valori, capabile să emoționeze prin sugestii intelectuale ale unui univers spiritual, ce proiectează în spațiul pur al eternului oameni de un prestigiu consolidat de însăși valoarea lor. Înaintăm prin viață ca într-o rugăciune și ne punem mereu sușuri în inimi spre desăvârșire, până la epuizarea tuturor posibilităților, căutăm să păstrăm mereu o simetrie între succesiunea dorințelor și împlinirea lor, dar drumul anevoios se pierde adeseori în clipe de descumpănire. Înaintăm printr-un timp transfigurat într-o prelungire a spațiului, înaintăm printr-un gol lipsit de margini, într-o peregrinare nesfârșită și într-o continuă luptă cu ceea ce e straniu orânduit. Desfășurarea imperfectă a evenimentelor, cu ascensiuni înșelătoare, determinate de iluzia intrării în natural, într-un adevăr relativ, este, de fapt, semnul decăderii, al iremediabilului, al trăirii unei vieți periferice și convenționale.

Mihai CABA

Șt. O. Iosif - poetul „sămănătorist”

Poetul Ștefan Octavian Iosif, cunoscut sub obișnuita sa prescurtare literară de Șt. O. Iosif, plasat de către George Călinescu, incontestabilul „părinte al criticii literare românești”, în capitolul „Tendința Națională - Momentul 1901 - Noul messianism. Analiza fondului etnic” al monumentalei sale „Biblii” critice - Istoria literaturii române de la origini și până în prezent - Ed. Fundațiilor regale, 1941, poate fi receptat și astăzi, la cei 110 ani de veșnicie, drept „poetul sămănătorist” al vremii sale.

Într-adevăr, sub direcția lui Nicolae Iorga și aflat în colectivul redacțional al revistei literare săptămânale „Sămănătorul”, din care mai făceau parte Mihail Sadoveanu și Ioan Scurtu, „Șt. O. Iosif fu unul care se ocupă de revistă foarte harnic, fiind și proprietarul ei”, precum menționează însuși G. Călinescu.

Vorbind despre „sămănătorism” sau „semănătorism”, criticii literari, mai vechi sau mai noi, admit fără rezerve că acesta poate fi apreciat ca „un un curent ideologic și literar constituit la începutul secolului al XX-lea în jurul revistei Sămănătorul”, al cărui „punct de plecare” a fost apariția la București, în 2 decembrie 1901, a primului său număr și continuat săptămânal fără nicio întrerupere până la ultimul său număr din 27 iunie 1910.

În toată această fertilă „decadă” a apariției sale revista a fost condusă inițial de către George Coșbuc și Alexandru Vlahuță și apoi de către Nicolae Iorga (1905 - 1906), „care încearcă să formuleze un program mai clar, dorind să lege de foaia lui Coșbuc și Vlahuță o direcție nouă, prin care cere literaturii să afirme sufletul unui popor în forme care corespund culturii timpului... dând astfel literaturii universale un capitol nou și original”. După plecarea de la revistă a lui N. Iorga, direcțiunea Sămănătorului aparține unui comitet format din Șt. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu (cum s-a menționat), la care s-au mai alăturat pe parcurs Dimitrie Anghel și Constantin Sandu-Aldea.

În fond, programul cultural al Sămănătorului nu diferă esențial de programul „Daciei literare” a lui Kogălniceanu și nici de programul „Junimii” lui Maiorescu, doar că acesta, ostil modernismului, pune accentul pe specificul național, sporind interesul pentru trecutul de luptă, natură, folclor, înfățișarea idilică a satului românesc - unic depozitar al specificului nostru național.

Expus în chiar editorialul „Primele vorbe” ale primului său număr, programul îndrăzneț al Sămănătorului capătă susținerea de „manifest” și prin poeziile inițiatorilor: „Pășește-n țarină sămănătorul / Și-n brazda neagră umedă de rouă, / Aruncă-ntr-un noroc viața nouă, / Pe care va lega-o viitorul. /... / Tu fii soldatul jertfei mari,

depline: / Ca dintr-un bob să odrăslească mia, / Cu sângele tău cald stropoște glia.” (A. Vlahuță - Semănătorul), „Iată-ți gloria de veacuri! Umbre mari din lumea moartă - / Ah, că n-am eu glas de tunet ca să pot să le rechem - / Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșniciei poartă / Am intrat și noi, și-ntr-însul zei fără de moarte-avem.” (G. Coșbuc - Fragment epic), dar și prin poetul colaborator Șt. O. Iosif, care în poezia „Către tinerii poeți” le cere acestora să se întoarcă „spre soarele gata să răsară”: „Copii răzleți ai mândrei noastre nații! / De mai trăiește-n voi simțire vie, / Veniți atunci să vă cunoașteți frații! // Sădiți în inimi vechea bărbăție, / Avânturi mari, eterne aspirații... / Și numele sfințit pe veci vă fie!”.

Asupra noii reviste George Călinescu se va exprima concludiv: „S’ar putea spune că Semănătorul și celelalte publicații de același fel își iau ingrata misiune de a promova larg ideile junimiste, renunțând la punctul interferenței artei, cu riscul de a se compromite în fața istoricului literar mai puțin înțelegător al rosturilor unei reviste.”

Cu acest sumar „expozeu” prefațator putem, dar, să intrăm în miezul tematic al eseului propus privind întregirea personalității lui Șt. O. Iosif, căreia istoriografia literară românească îi atribuie îndreptățita sa recunoaștere de poet, gazetar și traducător român, membru fondator al Societății Scriitorilor Români.

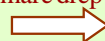
Urmând calea firească a expunerii, înainte de toate o incursiune biografică în viața și creația poetului este, pe cât de necesară, pe atât de binevenită pentru cei care, din pură curiozitate sau cu un oarece interes, se vor opri să reflecteze asupra acestor pagini evocatoare.

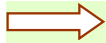
Astfel, investigând și compilând numeroase „surse” imbatabile „în materie”, putem să-i urmărim îndeaproape „firul biografic” al

lui Ștefan Octavian Iosif din care lesne se pot desprinde momentele „nodale” ale existenței, începând de la naștere și până la sfârșitul vieții sale. Depănându-l cu luare aminte vom afla că, la 11 octombrie 1875, în familia Paraschivei și Ștefan Iosif din Brașov se naște cel de al cincilea copil al acesteia, care a primit la botez prenumele de Ștefan, cel al tatălui său, iar pentru deosebire a mai primit și cel de al doilea prenume, Octavian. După „surse”, tatăl său, Ștefan Iosif, „licențiat în filologie la Leipzig”, era profesor de elină și germană la liceul românesc din Brașov, devenind ulterior, începând cu 1878, directorul acestui liceu. Mama sa, Paraschiva, fiica preotului Mihalteanu, era nepoata lui G. Munteanu, profesor și literat, căruia îi aparține „întâietatea traducerii în românește a prozei celebrului J. W. Goethe «Suferințele tânărului Werther»”. Așadar, privind originea lui Șt. O. Iosif, avea mare drep-

Șt. O. Iosif

tate G. Călinescu să afirme că: „*De fapt situarea poetului (în rândul semănătoriștilor - n.n.) e mai complexă. Mai mult orășean, decât țăran ardelean, cunoscător de poezie germană*”. La vremea învățaturii, în 1881, este înscris la o școală de fete, „*mai aproape de casă*” și obișnuiește să cutreiere pădurea de pe dealul Tâmppei. În 1882, datorită tatălui său, director la Școala de muzică, a avut fericirea să participe la premiera operetei „*Crai nou*” a lui Ciprian Porumbescu, pe atunci profesor la acest liceu, „*asistând la repetiții, învățând rolurile și lăsându-se cucerit de teatru*”.

În 1885 devine elev al *Gimnaziului românesc* din Brașov, care avea un pronunțat caracter umanist. Aici își va însuși limbile: latină, franceză și maghiară, care-i vor servi mai târziu la traducerea unor importante opere literare din patrimoniul universal. Și tot aici, în 1888, va compune o poezie despre Mihai Viteazul, „*care-i va fi publicată în culegerea «Povești ardelenesti», editată de Ioan Pop Reteganul.*”, unul dintre cei mai mari folcloriști ai Ardealului. Un an mai târziu, în 1890, tatăl său, profesorul Ștefan Iosif, primește un transfer la Sibiu, unde se mută cu întreaga familie. La vremea aceea, în Sibiu neexistând nicio școală românească „*care să corespundă nivelului de instruire atins deja*”, elevul Iosif va fi nevoit să se înscrie în clasa a V-a a liceului maghiar, prilej de a-și însuși mai bine limba maghiară, dar și de a-și încerca veleități literare, „*compunând poezii melancolice, schițe și chiar o dramă istorică pe care nu o termină*”, după cum notează unii dintre biografii săi. Prinzând „*aripi*” creatoare, în 1891, împreună cu mai mulți colegi reușește să înființeze chiar și o ... societate literară, „*la întrunirile acesteia citindu-se opere ale scriitorilor din țară, îndeosebi poezii ale lui Mihai Eminescu*”. Tot în același an tatăl său acceptă un nou transfer didactic, de data asta la Turnu Măgurele, iar pe fiul său îl înscrie la liceul particular „*Lumina*” din București.

Potrivit biografilor săi, adevăratul debut poetic al lui Șt. O. Iosif va „*izvorî*” în 1892, odată cu publicarea poeziei sale „*Izvorul*” în „*Revista Școlii*” din Craiova. Tot atunci izbutește o inspirată și apreciată traducere a baladei „*Craii fetelor*” de Goethe. Se transferă la liceul „*Gheorghe Lazăr*” și începe să colaboreze la ziarul „*Adevărul*”, publicând versuri și proză. În 1893, se înscrie în clasa a VI-a la liceul „*Matei Basarab*”, postură din care, inspirat de simțirea fio-

rului poetic, va deveni un statornic colaborator al revistei „*Viața*”, diriguță de renumiții scriitori, A. Vlahuță și V. Urechia, „*în care publică săptămânal poezii originale și traduceri*”.

La aproape 20 de ani, în 1895, terminând studiile liceale cu diplomă de bacalaureat, se înscrie la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității bucureștene, optând pentru *secția de filozofie* a acesteia. Însă, prins în vârtejul colaborării largite cu numeroase reviste și publicații, rareori găsește timp să audieze cursurile universitare. Neprezentându-se nici la examenele semestriale, practic Șt. O. Iosif renunță la studenție, dar continuă să publice poezii și traduceri în „*Viața*” și „*Gazeta sateanului*”. Totuși, pentru a-și asigura veniturile necesare traiului, în 1896, se angajează copist la Ministerul Domeniilor și apoi devine secretar al scriitorului I. L. Caragiale, „*fiind antrenat într-o atmosferă literară deosebit de prietore unui scriitor începător*”. În calitate de colaborator al revistei „*Epoca literară*” asigură corectura fiecărui număr în care va publica poezii proprii și traduceri. Reușește să selecteze și să editeze numeroasele sale traduceri în primul său volum, intitulat: „*Apostolul și alte poezii*”.

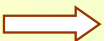
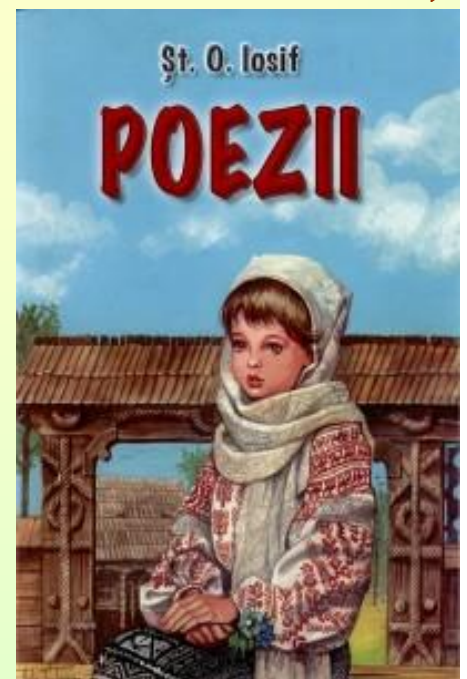
În 1897, la solicitarea profesorului Heimann H. Tiktin, renumit *lingvist de limbă română* din acea vreme, Șt. O. Iosif vine la Iași și lucrează fructuos pentru acesta, dar și colaborează cu ziarele locale, între care „*Curierul de Iași*”. La întoarcerea în capitală va edita noul volum de traduceri „*Poezii alese*”, dar și primul său volum de poezii originale cu titlul: „*Versuri*”, primit bine de critică și cititori. În 1898, aflat printre fondatori, este invitat să participe la înființarea și lansarea primului număr al revistei „*Floare albastră*”.

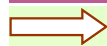
Anul 1900 îi prilejuiește lui Șt. O. Iosif o călătorie la Paris, unde va avea o activitate densă și prolifică, prin stabilirea numeroaselor contacte cu românii aflați acolo, îndeosebi cu poetul Dimitrie Anghel, cu care va lega o strânsă prietenie, cât și prin cercetarea vechilor cronică și a folclorului românesc, dar mai ales prin poeziile și traducerile sale trimise în țară la „*Convorbiri literare*”, „*Pagini literare*” și „*Curierul literar*”.

Ajungând la anul 1901, aici firul biografic propus atinge momentul „*nodal*” al revistei *Sămănătorul*, la care Șt. O. Iosif s-a făcut „*părtaș*” timp de zece ani, în calitate de redactor, director și chiar proprietar acesteia; perioadă de mare efervescență literară, ce avea să-i aducă, pe lângă excelenta driguire a revistei, numeroase alte izbutiri creative, între care: volumele „*Patriarhale*” și „*Romante și cântece*”

Șt. O. Iosif și D. Anghel

traduceri din Heine (1901), „*Poezii*” - pentru care va primi medalia *Bene Merenti* a Casei Regale (1902), poemul „*Din zile mari*” (1905), volumul de poezii „*Credințe*” - pentru care primește premiul Academiei Române -, „*Poezii*” - traduceri din Ibsen, cu D. Anghel (1906).

Rod al strănei prietenii cu Dimitrie Anghel, deși „temperamental *aveau firi opuse*”, îi unea o trăsătură comună, „*aceea de a fi amândoi poeți romantici și visători*”, cei doi poeți ajung să compună și să semneze împreună sub pseudonimul - A. Mirea - lucrări proprii și traduceri din limba franceză: „*Scrisoarea deschisă a unui melc*” (1907), „*Cometa*” și „*Caleidoscopul lui A. Mirea*” (1908), „*Carmen saeculare*”, poem dramatic, ce va fi jucat la Teatrul Național, „*Tălmăciri*” (1909). Și, totuși, în 1910, trainica lor prietenie se destramă deoarece „*cei doi au iubit o aceeași femeie, pe poeta și prozatoarea Natalia Negru*”, cu care Șt. O. Iosif se căsătorește în 1904, „*având cu ea pe Corina, fiica lor*”. Preferându-l, însă, pe D. Anghel, cei doi soți divorțează, astfel că în 1911 Natalia Negru se recăsătorește cu... prietenul fostului soț.

De notat „*momentul*” din 1909, când Șt. O. Iosif se află în fruntea inițiatorilor și fondatorilor „*Societății Scriitorilor Români*”, făcând parte din comitetul director și devenind bibliotecarul acesteia. În 1911 participă la sărbătorile naționale de pe Câmpia Libertății de la Blaj, prilejuite de jubileul înființării ASTREI.

În 1912, cu toate că starea sănătății sale avea mult de suferit, traduce din Schiller, *Wilhelm Tell*, din Shakespeare, *Visul unei nopți de vară* și *Romeo și Julietta*, din Goethe, *Faust*. Impresionat de sfârșitul lui I. L. Caragiale publică articolul „*O amintire*”, din care îi reținem întreaga sa admirație față de *nenea Iancu*, maestrul său: „*Nu voi uita niciodată ceasurile frumoase pe care le-am trăit în acest cadru așa de patriarhal, ascultând sfaturile pline de înțelepciune și poveștile minunate, scânteietoare de acel spirit ce părea că purcede dintr-un izvor veșnic proaspăt și nesecat.*” Să-i recunoaștem gestul de noblete...

În 1913, vizând ameliorarea șubredei sale sănătăți, întreprinde o călătorie în zona aerului de munte a Brașovului. Din nefericire, aici nu își află remediul dorit. Dimpotrivă! Simțindu-se din ce în ce mai rău, se întoarce la București și în 21 iunie se internează la spitalul Colțea. Dar, fatidic, în ziua următoare, pe 22 iunie 1913, Șt. O. Iosif se stinge din viață, la numai 38 de ani, neîmpliniți încă, iar cauza decesului o găsim explicată, după G. Călinescu citire: „*Șt. O. Iosif muri prea tânăr, la 22 iunie 1913, de un atac de congestie, consecutiv boalei care a răpus pe Eminescu.../ Timid, șovăielnic în pași și în priviri, el surprindea în ultimii lui ani prin vorbirea confidențială și șoptită*” (p.535).

A fost înmormântat în ziua următoare la Cimitirul Bellu.

De atunci, iată, s-au scurs 110 ani ai veșniciei sale, răstimp în care posteritatea luminoasă a *poetului, gazetarului și traducătorului* Șt. O. Iosif a rămas neștirbită cu toate vicisitudinile vremurilor care s-au tot vălmășit în fel și chip peste neamul românesc, iar poeziile sale, mereu și mereu reeditate, atât separat, cât și în numeroase antologii, culegeri, manuale și bibliografii școlare, întregesc *panoplia de aur* a clasicii literaturii române.

Scurtă i-a fost viața, dar plină de rodnicie în toată creația ei, așa cum aceasta a fost apreciată antum și postum și așa cum este și astăzi receptată la mai mult de un veac de nemurire.

Totuși, dintre numeroșii exegeți ai operei literare a lui Șt. O. Iosif, pentru edificarea personalității sale literare, mă voi opri doar la „*judcățile de valoare*” expuse de trei mari și puternice „*voci critice*” ale timpului lor, considerându-le infailibile în susținerea aprecierilor exprimate.

Începutul îi aparține, desigur, strălucitului și exigentului critic George Călinescu, care i-a analizat opera lui Șt. O. Iosif de-a lungul celor trei pagini (532-535) ale grandiosului său „*opus magnum*”,

susținându-și „*afirmațiile critice*” exprimate și prin înserarea unor documente autentice: *fotografii, gravură, vigneta și manuscris olograf*, pe baza cărora poate decide: „*Iosif face o sinteză interesantă a epocii, neizbutind să alunece spre acel dezechilibru care se formează într-o școală. Dar e și el un neo-romantic. Melancolia lui constă în sentimentul de înstrăinare și de învingere, în nostalgia de sat*”, exemplificând-o printr-o strofă revelatoare, *Da, Mult mai bine ar fi fost / Să fi rămas în sat la noi, / De-ai fi avut și tu un rost, / De-am fi avut pământ și boi.*” Comparându-l cu satul lui Coșbuc și Slavici, „*satul lui Iosif nu este idealizat până la mitologie. E un sat scâldat într-o tristețe zâmbitoare ce pare că cuprinde deopotrivă pe groparii din cimitir și berzele de pe muchea bisericii.../ Melancolia îl cuprinde acolo în horă, de unde poetul, fără vreo ură de oameni, merge să-și acordeze sufletul la vibrațiile brazilor, ca un bun poet romantic cu redingotă.../ Melancoliile lui nu sunt nevroze ci contemplații ale unui om sănătos.../ El era un înfocat naționalist și regreta de a nu fi rămas în Ardeal, ca Goga, să ducă lupta.*”

Și în ceea ce privește traducerea poetului, Călinescu afirmă fără echivoc: „*Iosif a fost un traducător minunat și tălmăcirile lui răsună ca niște opere originale.*”

Pentru cea a doua părere autorizată exprimată asupra operei lui Șt. O. Iosif mă voi opri în continuare la imbatibilul critic literar Șerban Cioculescu, autorul „*Dicționarului general al literaturii române*”, Ed. Univers, București, 2005, în care va prezenta aici cu asupră de măsură o elocventă sinteză a operei literare a lui Șt. O. Iosif: „*Departate de a-l modela în vederea identificării lui cu doctrina, 'Sămănătorul' își găsește în Șt. O. Iosif poetul ideal, de perfectă expresie a tendințelor sale. (...) Simțirea trecutului și a valorilor sale morale a fost pentru Iosif altceva decât o dogmă: un act natural, fiziologic, ca respirația. Caracterul firesc și sinceritatea poeziei sale, saturată de tradiționalism, în afară de orice spirit programatic, sunt indiscutabile.*”

Și, în fine, dar nu în ultimul rând, să ne oprim și la scriitorul, istoricul și criticul literar Nicolae Manolescu, autor al „*Istoriei critice a literaturii române*”, Ed. Paralela 45, 2008, în care își exprimă cu aceeași dezinvoltură „*critică*” și părerea despre opera lui Șt. O. Iosif: „*Dacă poemele epice (Din zile mari) ori patriotice (La arme), ca și proza (...) și publicistica - schițe, note, amintiri (Caragiale pe scena Ateneului Român!) etc. - sunt astăzi fără interes literar, poezia și traducerea fac din Șt. O. Iosif un personaj incontestabil în orice istorie literară.* (s.n) (...) Originalitatea poeziei lui Iosif constă într-un lirism al naturii nu fără note sociale. Poetul este un melancolic care se lasă cu plăcere convins că viața trebuie trăită. Traducerile sunt excepționale. Nimeni înainte de Ion Pillat n-a tradus mai mult și mai divers. Iosif știa bine nemțește și ungurește (a tradus din Petöfi), învățase, după propria mărturisire, englezește ca să-l traducă pe Shakespeare, și se descurca, ajutat de Anghel, în franceză.”

Acum, poate mai mult ca niciodată, la vremea apropiatăului veac și jumătate de la naștere și a celor 110 ani de la neașteptatul sfârșit al poetului Șt. O. Iosif, s-ar cuveni, sub semnul împământenitei tradiții românești, să-i rostim pioși și înfiorați fie și o singură poezie din lirica sa inconfundabilă, cu care continuă să ne vrăjească sufletele...

Cântec sfânt - Șt. O. Iosif

Cântecul ce-ades ți-l cânt	Azi te-adorm cu dânsul eu.
Când te-adorm în fapt de seară	Ieri el m-adormea pe mine,
Puiuile, e-un cântec sfânt	Și-adormi pe tatăl meu
Vechi și simplu de la țară.	Când era copil ca tine.

Mama mi-l cânta și ea	Mâine, când voi fi pământ.
Și, la versul ei cel dulce,	Nu uita nici tu și zi-le,
Puiul ei se potolea	Zi-le doina, cântec sfânt,
Și-o lăsa frumos să-l culce.	La copii tăi, copile!

Mihai BATOĞ-BUJENIȚĂ

Umbrele așternute peste proza eminesciană

Am convingerea că există zeci de mii de scrieri referitoare la viața și opera Poetului. Este și firesc să fie așa, deoarece este considerat, pe bună dreptate, cea mai cunoscută și influentă personalitate a literaturii române, poezia sa conținând înalte noțiuni de filozofie, metafizică și istorie, iar proza, pe lângă toate acestea, face deseori referiri la elemente de mistică și sociologie.

Scrierile: studii, analize, eseuri, comentarii sau volume, excepționându-le pe cele demne de toată admirația sunt, din păcate, de multe ori pur și simplu conjuncturale, de o revoltătoare banalitate sau chiar preluări non-creative din altele mai vechi. Nu fac o vină numai celor care le-au produs fiind justificate parțial de dorința autorilor de a se vedea publicați în legătură cu subiectul, ci și celor care publică aceste inutilități uneori foarte bombastice deoarece nici ei nu dovelesc mai mult simț critic. Nici nu mai amintesc de faptul că printre acest gen de scrieri s-au rătăcit nu de puține ori și condeie cu pretenții universitare.

Trebuie să mai observăm un lucru! Aceste creații, indiferent de calitatea lor, au ca obiectiv prioritar viața lui Eminescu, opera sa poetică, cea publicistică și chiar cea epistolară, deși eu unul consider că pătrunderea în spațiul de maximă intimitate a Poetului nu este chiar cel mai bun lucru, mai ales atunci când aceste imixțiuni ajung în fața publicului larg. În lucrări de mare prestigiu viața omului Eminescu este prezentată aproape zi cu zi și chiar ne putem minuna de câte enigme au fost parțial elucidate, deși această viață a fost trăită la vremea ei, aparent, în lumina cunoașterii publice și a unor observatori care au scris mult, din ce știau ei atunci despre el. Cu toate acestea, rămân încă unele posibile întrebări fundamentale: a fost el bolnav și dacă da, oare ce boală a avut? Care este adevărul despre moartea sa ori ce s-a întâmplat la momentul inaugural prilejuit de dezvelirea statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare la Iași în ziua de 5 iunie 1883, când prezent a fost și Regele Carol I? Dar și multe altele... Cum strădania unor oameni de mare calibrul intelectual continuă pe aceste teme, deseori controversate, am convingerea că vor mai apărea și alte lucrări care să lămurească parcursul terestru al acestui adevărat apostol al neamului.

În context, pare destul de interesant și oarecum frustrant pentru cei doritori de a afla mai multe despre opera Poetului, faptul că scrierile sale în proză sunt oarecum lăsate, în mod deliberat, într-o oarecare nedreaptă umbră și nu putem pune întrebarea: oare de ce?

Să fie de vină faptul că la vremea lor unii critici precum Garabet Ibrăileanu sau Eugen Lovinescu au promovat prejudecata că proza lui Eminescu nu s-ar ridica la înălțimea poeziei sau a operei publicistice și atunci, dintr-un sentiment de respect, aceasta a fost trecută în plan secund? Știm însă bine că George Căli-

nescu în monumentală sa lucrare *Opera lui Mihai Eminescu* demonstrează perfect argumentat că Eminescu este egal cu sine însuși în toate compartimentele operei sale, că același geniu se manifestă în întreaga creație eminesciană.

Așadar, rămâne ca o ipoteză de lucru capacitatea noastră, a cititorilor, de a mai înțelege genul de proză scris de Eminescu în primul rând, cel mai probabil, datorată faptului că am luat prea în serios zicerea cu românul născut poet, dar și pentru faptul că avem alte pretenții de la proză, unele mai ales de tip informativ și, în consecință, înțelegem puțin sau poate chiar deloc genul romantic definit în cele două direcții importante enunțate tot de George Călinescu: cea realistă, numită „sociologică și evocativă” și cea fantastică, numită la rândul ei „romantică și imaginativă”.

Nu se poate spune nici că proza eminesciană ar fi, cantitativ vorbind, nesemnificativă! Desigur, gândindu-ne doar la proza antumă, lucrurile par relativ simple: basmul *Făt Frumos din lacrimă*, publicat în revista *Convorbiri Literare* (1870), nuvela metafizică *Sărmanul Dionis* în 1872 și nuvela *La aniversară* publicată în *Curierul de Iași* (1876) sunt singurele opere despre care se poate vorbi. Cu totul altfel se prezintă situația când luăm în calcul proza postumă! Romanul *Geniu pustiu* a fost editat de Ioan Scurtu în 1904, iar apoi George Călinescu a reluat proza eminesciană rămasă în manuscrise și a publicat fragmente în revista *Adevărul literar și artistic* (1939) sub diferite titluri: „*Aur, mărire și amor*”, „*La curtea cuconului Vasile Creangă (boierimea de altădată)*”, „*Părintele Ermolachie Chisăliță*”, „*Avatarii faraonului Tlă*” (care a fost și subiectul tezei de doctorat a lui Călinescu), „*Archaeus*”, „*Umbra mea*”, „*Moartea Cezarei*”, „*Toma Nour în ghețurile siberiene*”, „*Iconostas și fragmentarii*”, „*Visul unei nopți de iarnă*”, „*Poveste indică*”, „*Amalia*”, „*Falsificatorii de bani*”, „*Contrapagina*” etc...

Putem vorbi deci despre o operă impresionantă care ar face cinste și unui prozator consacrat. Atunci de ce acest con de umbră

peste o parte importantă din opera Poetului?

Aș îndrăzni să cred că mediul cultural contemporan ne-a modificat în așa fel încât posedăm încă din copilărie incapacitatea de a mai recepta corect scrierile înaintașilor și mă refer în primul rând la basmele care făceau deliciul serilor în care adormeam ascultând basme citite de unul dintre părinți. Le-am înlocuit, din varii motive, cu stupiditatea desenelor animate japoneze cele care, ce-i drept, i-au scutit în primul rând pe părinți de eforturile lecturii. Cu ce preț? Simplu! Cu prețul inculturii! Acum nu mai putem nici măcar să recunoaștem că basmul, departe de a fi doar produsul fanteziilor unor oameni aflați într-o stare economică precară total neadecvată

creației, este un tezaur de informație inițiativă, dar și științifică pe care o putem descifra doar atunci când vom putea înțelege cu adevărat ce ne transmite basmul.

Mai știe oare cineva că *Făt Frumos din lacrimă* este primul basm cult din literatura română!? Și nici nu prea avem motive de mândrie în acest domeniu unde mai aflăm ca opere de gen doar *Povestea lui Arap Alb* scrisă de Creangă și *Zâna Zorilor* de Ioan Slavici. Ambii au scris aceste basme culte nu numai influențați de Eminescu, ci chiar încurajați de acesta să le scrie. Mai înțelege oare cineva complexitatea basmului eminescian, cel care dincolo de barocul narativ implică elementele definitorii ale genului precum obiectele magice, dar mai mult decât atât aduce în creație personaje absolut inedite precum Genarul definit ca: *om mândru și sălbatic ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne* ceea ce ne duce cu gândul la o legendă românească, cea a lui Grui Sânger, prelucrată magistral de Vasile Alecsandri, cel atât de apreciat de Eminescu? Sau modul extrem de interesant în care este pusă în legătură narațiunea acestui basm cu străvechile mituri ale omenirii (*iepele vrăjitoarei vs. iepele antropofage ale lui Diomede, regele trac din cea de 8-a muncă a lui Hercule*). Merită subliniată și similitudinea personajului Făt Frumos din Lacrimă, cel care *doinea și horea* din cele două fluire ale sale, cu Orfeu, trac de origine, arhetip al cântărețului inspirat, una din cele mai semnificative figuri ale mitologiei clasice, cel care prin tragismul existenței sale devine o personificare a durerii și a sacrificiului din și pentru iubire.

Mai avem oare idee că fie și numai prin această creație Eminescu se impune ca unul dintre marii creatori ai literaturii fantastice universale, comparabil cu clasicii romantismului francez precum: Theophile Gautier și Gerard de Nerval sau cu cei germani: Novalis, Jean Paul Richter, E.T.A. Hoffmann, Adelbert von Chamisso, dar și cu inegalabilul Edgar Allen Poe? Mă tem că nu, iar prin aceasta, de pierdut, pierdem noi toți și, din păcate, această pierdere ni se cam vede în suflet!

Fără îndoială proza eminesciană are unele dificultăți de lectură. Cititorul, vorbim de omul care se dedică lecturii din necesitatea firească de a se instrui și de a cunoaște mai mult decât ceea ce vede în jurul său, are tendința de a rămâne la suprafața textului abordat sau, mai nou, chiar de a citi pe diagonală, convins fiind că va înțelege tot ce este de înțeles după acest superficial exercițiu cultural. Să presupunem că acest cititor citește nuvela *Sărmanul Dionis* cea despre care și junimiștii aveau păreri rezervate considerând-o ciudată, bizară, greoaie și încurcată, deoarece nu reușiseră nici ei, oameni luminați totuși, să-i descifreze sensurile adânci, cele care reiterau de fapt mitul lui Lucifer, al îngerului răzvrătit împotriva autorității divine și pedepsit pentru păcatul trufiei. Deslușirea mesajului este dificilă, iar Eminescu însuși complică situația aducând în pagină și figura înțeleptului Ruben, călăuza spirituală a lui Dionis, devenit acum călugărul Dan. El este cel care îl inițiază pe Dan în tainele „Cărții lui Zoroastru” (numele grec al profetului iranian Zarathustra), sfătuindu-l să o citească din șapte în șapte pagini pentru a-i descifra adevăratele înțelesuri. Șapte este cifra magică în kaballa, doctrina ezoterică medievală a Vechiului Testament, calea spre cunoașterea supremă și, implicit, puterea dată de acest tip de cunoaștere, așa cum spune Ruben.

O tentație imposibil de refuzat numai că ea aduce cu sine și trufia noastră profund omenească, iar cel cu adevărat Atotputernic va sancționa sever abaterea aducând lucrurile în firescul lor omenesc. Poate fi aceasta o lecție pentru noi cei de astăzi care, orbiți de puterea pe care științele pozitive ne-o oferă, suntem la fel de tentați să ne uităm propriile noastre limite?

Din păcate, da, iar osânda va fi la fel de drastică. Numai că nu înțelegem, așa cum nu mai înțelegem nici sensurile adânci ale unei

povestiri chiar dacă, sau mai ales din această cauză, este construită în cel mai pur stil schopenhauerian, așa cum tot Călinescu afirma.

Cezara, o nuvelă aparent simplă, sentimentală, se transformă în cu totul altceva atunci când personajele, Ieronim și Cezara, refac în modul cel mai concret cu puțință cuplul primordial, edenic, reintegrându-se arhetipal acestuia. O parabolă despre puterea iubirii, așa cum o vedea Eminescu, atotbiruitoare dacă este profundă, desprinsă de cotidian și nimicniciile acestuia.

Tema metempsihozei, una foarte îndrăgită de Poet, prezentă în foarte multe din creațiile sale, o regăsim și în *Avatarii faraonului Tlá*, aici apărând pentru prima oară și conceptul de avatar, provenit din tradiția indiană a celor zece reîncarnări ale zeului Vishnu, așa cum în fragmentul *Archaeus* vom întâlni conceptul necunoscut până atunci al *arheilor*, agentul seminal din care se nasc toate speciile și formele, principiul fundamental al vieții, cel imaginat de medicul și alchimistul Paracelsus și, mai apoi, preluat de Dimitrie Cantemir sub denumirea de „artizan al șpețelor”. La rândul său, Eminescu se referă la acest concept cu termenul de: *ahazver al formelor*, specificând prin gura bătrânului înțelept că: „*Arheus este singura realitate pe lume. Toate celelalte sunt fleacuri. Arheus este tot.*”

Pare din ce în ce mai dificil să înțelegem profunzimea prozei eminesciene fără un solid suport de cultură universală și trebuie să recunoaștem că ne este mult mai la îndemână să o ignorăm, ceea ce, din păcate, chiar facem!

Considerat a fi prima încercare de roman total din literatura noastră, *Geniu pustiu* se plasează ca gen de abordare la intersecția realismului cu fantasticul, iar personajul principal, Toma Nour, tribun în oastea lui Avram Iancu, va reitera într-un fel dramatismul vieții marelui erou al anului de cumpănă 1848, cel care își va sfârși zilele într-o Siberie metaforică, unde a și murit cu mințile pierdute, uitat și hătuit. Toma Nour, personajul ficțional al romanului, urmărit prin toată lumea este la sfârșit deportat în Siberia geografică, un fel de infern în varianță pământeană în care se pierd, în primul rând, speranțele.

În concluzie pot afirma că proza eminesciană se află într-un con de umbră nu datorită creatorului, ci datorită nouă, contemporanilor, cei care suntem din ce în ce mai puțin apti de a înțelege complexitatea și profunzimea acestei opere. Și nu cred că lucrurile se vor schimba în viitor deoarece vorbim din ce în ce mai mult despre analfabetismul funcțional, o formă elegantă de exprimare pentru a sublinia incultura unui sistem trăirist care a cuprins de fapt întreaga planetă, desigur în mod dirijat, adoptat însă cu un entuziasm îngrijorător.

Edvard Munch - Pădurea de ulmi

Lucia Cosmina VLAD

Contribuția lui Aristotel la patrimoniul intelectual al lumii

Aristotel (384 î.Hr. - 322 î.Hr.), filozof și savant din Grecia antică, având preocupări vaste, acoperă cu cercetarea sa majoritatea științelor și multe dintre arte, incluzând biologia, chimia, etica, istoria, logica, metafizica, retorica, filozofia, fizica, poetica, teoria politică, psihologia și zoologia. El a pus bazele logicii formale, alcătuiind un sistem desăvârșit care timp de secole a fost privit ca esența acestei discipline. O parte din lucrările sale au rămas neîntrecute până în secolul al XIX-lea. Iar scrierile sale despre etică, metafizică și filozofia științei continuă să fie studiate și astăzi.

„Toată lumea trebuie să facă filozofie”, susține Aristotel, iar „cea mai bună formă o constituie contemplarea universului naturii”. De aceea „divinitatea a creat omul cu intelect divin”, ca să se aplece spre cunoaștere. „Toate celelalte - forța fizică, frumusețea, puterea și onoarea, nu au valoare”.

Două dintre lucrările lui Aristotel care au supraviețuit „Topica” și „Respingerile sofistice” au pus bazele modului de gândire occidental, utilizat și astăzi - *argumentul*. Veacuri la rând „argumentul” a constituit esența gândirii corecte. „Topica” explică cum se construiesc argumentele pentru o poziție adoptată deja, în timp ce „Respingerile sofistice” arată cum se pot identifica punctele slabe în argumentele altora.

Afirmația că Aristotel este fondatorul *logicii* se bazează pe lucrările: „Categorii”, „De interpretatione” și „Analitica primă”. Toate aceste cinci scrieri menționate au fost grupate într-o colecție cunoscută sub numele de „Organon” adică: „unealta gândirii”.

„Analitica primă” este dedicată studiului teoriei silogismului, metodă fundamentală de deducție cum este exemplul: „Toți grecii sunt oameni. Toți oamenii sunt muritori. Deci, toți grecii sunt muritori”. Primele două afirmații, numite de Aristotel propoziții, au rol de premise, iar cea care începe cu „deci” conține concluzia silogismului. Între propozițiile afirmative și cele negative se află o diferență calitativă.

Aristotel a stabilit o serie de reguli pentru a fi valabil un silogism. Astfel: măcar una dintre premise trebuie să aibă caracter general, măcar una dintre propoziții să fie afirmativă. Dacă o premisă este negativă și concluzia este negativă.

Silogistica lui Aristotel este o realizare extraordinară. Până în secolul al XIX-lea s-a considerat că silogistica reprezintă toată logica. De fapt, este doar un fragment, alt fragment este domeniul deducțiilor care depind de cuvinte precum: „și,

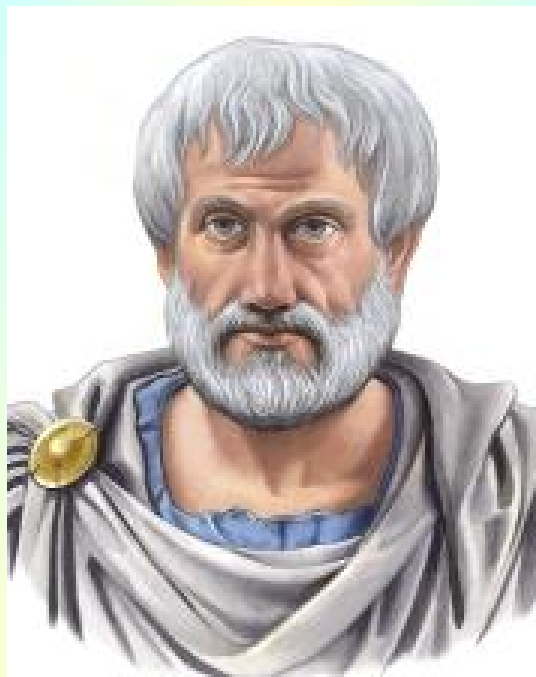
sau, dacă... atunci” folosite în construcția propozițiilor. Dar, însuși Aristotel a lărgit domeniul silogismelor în lucrarea „De interpretatione”. Aici se ocupă de propoziții care încep cu „toți / toate, Niciun / nicio, Unii / Unele. Obiectivul nu este legarea acestor tipuri de propoziții, ci explorarea relațiilor de compatibilitate sau incompatibilitate între ele. Dacă afirmăm: „toate lebedele sunt albe” și „nicio lebedă nu e albă”, în mod clar aceste propoziții nu pot fi amândouă adevărate. Aristotel le numește contrarii. Dar, „dacă una dintre afirmații este adevărată și cealaltă falsă, avem, spune Aristotel, perechi contradictorii”.

În „Categorii”, Aristotel identifică zece moduri diferite în care expresiile simple pot căpăta sens. Aristotel prezintă categoriile un set eterogen de expresii, incluzând: substanța, cantitatea, calitatea, relația, locul, timpul, poziția, posesia, acțiunea și afecțiunea. Astfel s-ar putea spune despre Socrate: „că a fost om (referindu-ne la substanță) că avea o înălțime de 1,50 m (cantitate) că a fost un mare înțelept (calitate) că era mai în vârstă ca Platon (relație) a locuit la Atena (loc) și a trăit în secolul V î.Hr. (timp).

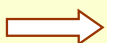
Aristotel a împărțit științele teoretice în trei grupe: fizica, matematica și teologia. Importanța durabilă a tratatelor de fizică constă, nu în afirmațiile pe care le face de ordin științific, ci în analiza filozofică a unor concepte, cum ar fi - locul, timpul, cauzalitatea și determinismul. Pentru Aristotel mărimea, mișcarea și timpul sunt trei noțiuni fundamentale care au continuitate și se află într-o relație strânsă și

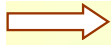
ordonată. Continuitatea mișcării provine din continuitatea mărimii, iar continuitatea timpului provine din continuitatea mișcării. Aristotel spune: „noi percepem mișcarea și timpul împreună” și „unde nu există mișcare nu există nici timp”. Acest lucru nu înseamnă că ele sunt identice, ci mișcarea se referă la lucruri ce se deplasează într-un anumit ritm și au o anumită durată, iar timpul rămâne universal și uniform.

Aristotel face distincția între patru tipuri de rațiune sau explicație. Mai întâi „există acel ceva din care este făcut un lucru - rațiunea materială”. Apoi „există o formă sau un tipar al unui lucru - rațiunea formală”. Al treilea tip de rațiune este originea unei transformări sau a unei stări de repaos, rod al unei decizii, adică „cauza eficientă”. Ca exemple, el dă: sculptorul care cioplește o statuie sau doctorul care vindecă un pacient. Cel de-al patrulea tip de rațiune se referă la finalitatea sau sco-

Aristotel

pul unei acțiuni, adică motivul pentru care se face un lucru, numită „rațiunea finală”.

În lucrarea sa „Analitica secundă”, Aristotel aplică teoria silogismului în scopuri științifice. „Cunoașterea științei, îndeamnă el, trebuie construită pe demonstrații”. „O demonstrație este un gen de silogism ale cărui premise se trag din principii adevărate, necesare, universale și imediat intuitive”. „Principiile, de la sine înțeles, se înrudesesc cu concluziile științei, la fel cum axiomele sunt înrudite cu teoremele”. Axiomele definesc subiectul de studiu al unei științe și „explică adevărurile care alcătuiesc acea știință”. Printre axiomele geometriei se află definiția triunghiului. Întreaga lucrare, de altfel, este dedicată definițiilor. Totuși exemplele lipsesc, fapt ce a dezamăgit pe mulți cercetători...

Aristotel a scris mult despre filozofia minții. „De anima” este un tratat sistematic despre natura sufletului. Pentru el, „sufletul are ca esență relația sa cu o structură organică”. „Un suflet este actualizarea unui corp care este în viață, adică are capacitatea de a se hrăni, de a crește și de a se reproduce”. Și dacă privim o substanță vie ca pe un amestec de materie și formă, atunci „sufletul este forma unui corp natural, sau corp organic”. „Un corp organic este un corp care are organe componente care îndeplinesc anumite funcții”. Sufletele ființelor vii sunt ordonate de Aristotel într-o ierarhie: „plantele au suflet vegetativ, animalele posedă suflet afectiv, iar oamenii care pot gândi au suflet rațional”.

Modul cum a structurat Aristotel sufletul a influențat filozofia și știința aproape două milenii, până ce René Descartes (1596-1650) a afirmat că sufletul este „un agent interior imaterial care acționează asupra corpului”.

Printre lucrările lui Aristotel care au supraviețuit sunt trei tratate de filozofie morală: „Etica nicomahică”, „Etica eudemică” și „Magna moralia”. „Abordarea lui Aristotel asupra eticii este teleologică” afirmă autorii „Enciclopediei Universale Britannica”. (2010, pag. 278) Dacă „viața merită trăită atunci să ducem o viață bogată”. Cel mai înalt nivel de bogăție umană este plăcerea. Plăcerile fiziologice alături de plăcerile estetice și intelectuale au valoare pentru unii oameni. Alții preferă o viață plină în sfera politică, dar prin activități cinstite. Iar altă categorie de oameni preferă contemplarea științifică și filozofică, pentru a duce o viață bogată.

Fericirea corespunde la Aristotel termenului grecesc „eudaimonia”, adică bunăstare, abundență, mulțumire materială. Altfel spus: „fericirea este activitatea sufletului rațional aflat în concordanță cu virtutea”. Fericirea, mai spune Aristotel, ține de „buna funcționare a omului”, adică buna folosire a rațiunii, în armonie cu virtutea. Există „două tipuri de virtute: morală (curaj, cumpătate) și intelectuală (înțelepciune). Virtuțile sau calitățile bune nu sunt înnăscute, sunt stări de caracter care se manifestă prin țeluri și acțiuni. O persoană temperată evită excesele, defectele, poftetele, preferă calea medie și acționează pentru un plan bun de viață. Dacă va fi înzestrat cu inteligență, omul va putea aprecia corect circumstanțele în care se află și va lua o decizie corectă. Acțiunea virtuoză este mereu rezultatul unei rațiuni practice, de succes și intră în sfera cumpătării. Există două plăceri estetice: plăcerile simțurilor inferioare - gust, pipăit - și plăcerile simțurilor superioare - văz, auz, miros -, dar în vârf se află plăcerile minții.

Deci, fericirea perfectă constă în exersarea armonioasă a tuturor virtuților intelectuale și morale.

În ce privește politica, Aristotel afirmă că toate comunitățile caută un anumit nivel de bunăstrare. Pe baza Constituției, oamenii observă ce face un guvern bun și ce face un guvern prost. Guvernarea trebuie să asigure binele general și nu avantajele conducătorilor. Guvernarea de către o singură persoană se numește „monarhie”, guvernarea

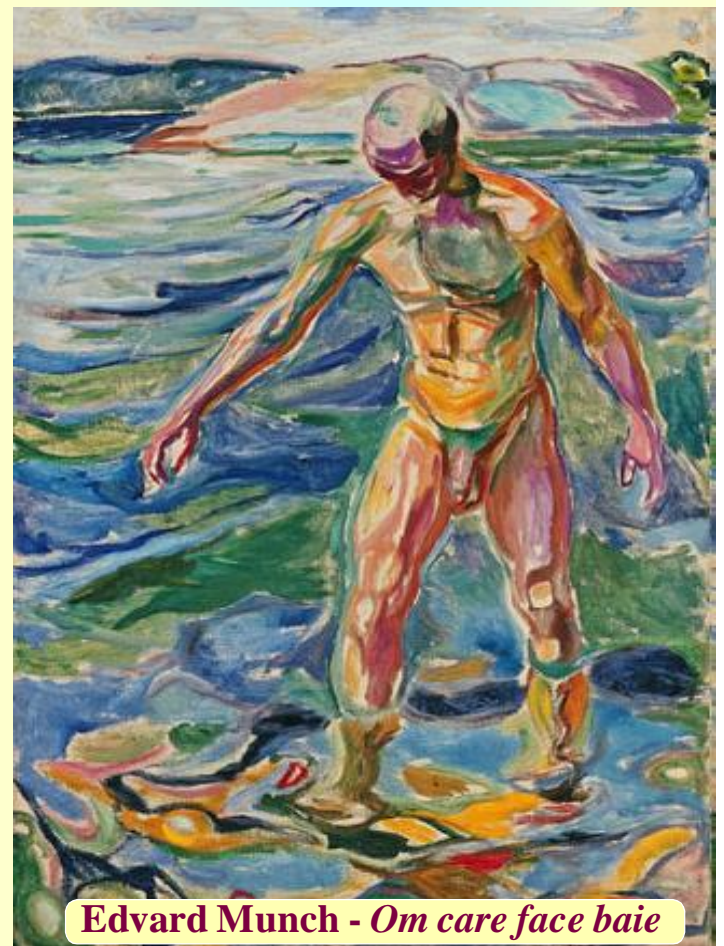
pentru binele personal este „tiranie”. Guvernarea de către o minoritate se numește „aristocrație”, dacă urmărește binele comun, dar dacă se reduce la binele grupului se numește „oligarhie”. Guvernarea populară, cu scopuri largi, este „politie”, iar „democrația” este guvernarea haotică a gloatei. În cazul monarhiei riscul de eșec este mare, fiind de fapt tiranie. Aristotel pledează pentru politie, formă în care statul respectă drepturile oamenilor - săraci și bogați, când cei mai deștinici conduc, cu consimțământul tuturor.

Pentru Aristotel retorica este o disciplină care studiază diferite metode de persuasiune. El sfătuiește pe oratori cum să se folosească de dispoziția publicului și cum să trateze sentimentele umane, pentru a favoriza atât înțelegerea cât și emotivitatea.

Tot la sentimente se referă și poezia epică și tragică, precum și dramaturgia. Teatrul trebuie să aibă efect benefic asupra publicului. Chiar și tragedia prin sentimente de milă, teamă, compasiune poate avea efect de chatarsis sau purificare. Oricine se poate regăsi într-o piesă de teatru cu propriile griji și necazuri, învățând cum să supraviețuiască...

Așadar, Aristotel a fost primul savant din istorie. Fiind autorul unui sistem filozofic și științific novator, toate realizările lui sunt uluitoare. A fost primul autor care a întreprins și notat observații amănunțite despre fenomenele naturale. În lucrările sale, a reușit să consolideze relația dintre observație și teorie în raționamentul științific. A fost primul profesor care și-a organizat cursurile, introducându-le într-o programă. Lyceum-ul său a fost primul institut de cercetare în care mulți cercetători au lucrat. El a fost și primul erudit care a pus bazele unei biblioteci științifice, o colecție de lucrări sistematice care a fost folosită și a rămas posterității.

Acest mare filozof „a adus o mare contribuție la patrimoniul intelectual al lumii. Nu numai fiecare filozof, dar și fiecare om de știință îi este îndatorat”. Își merită cu prisosință titlul pe care i l-a dat Dante: „al cărturarilor părinte”.

Edvard Munch - Om care face baie

Constantin MIU

Măștile contemporanilor

Abordată sporadic, secțiunea SCRIERI POLITICE din cadrul publicisticii lui Eminescu este încă puțin sau aproape deloc cunoscută marelui public și datorită faptului că aceasta încă nu a fost publicată în integralitatea ei. În 2000 - ANULEMINESCU - Editura Timpul, de la Iași a publicat în două volume o bună parte a scrierilor politice semnate de Eminescu, însă nici această ediție nu este completă.

În cele ce urmează, vom face referiri la un articol publicat de Eminescu în *Timpul*, în care un eveniment editorial și cultural, cum este acela al tipăririi cărții de căpătâi a lui Nicolae Bălcescu - *Istoria Românilor supt Mihai Vodă-Viteazul* -, la un sfert de veac de la moartea autorului, îi prilejuiește lui Eminescu, pe lângă aprecierile despre limba română în care a fost scrisă cartea la vremea respectivă și unele reflecții despre spiritul pașoptist al lui Nicolae Bălcescu, în opoziție cu cel al contemporanilor săi „școliți” prin cafenelele Parisului.

Articolul cu pricina - *Bălcescu și urmașii lui* - a apărut în *Timpul*, din 24 noiembrie 1877, p. III, și este reprodus prima dată în ediția *Clasicii Români comentați* (sub îngrijirea lui N. Cartoian), volumul apărând cu titlul *M. Eminescu - Scrieri politice, comentate de D. Murărașu* (ediția a III-a, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1937).

Prima constatare făcută de gazetarul Eminescu este aceea că limba română în care a scris Bălcescu era pe deplin formată, în timp ce la vremea când scrie el acest articol, „e aproape uitată și înlocuită prin «pășăreasca» gazetarilor” (p. 159). Eminescu nu scapă prilejul

să ironizeze deopotrivă universitari și gazetari semidocti, care nu numai că stâlcesc limba, ci lipsiți de idei, „fabrică vorbe nouă, risipind veche zidire a limbii românești” (p. 160), simulând astfel cultura pe care, de fapt, nu o au.

Ironia caustică a gazetarului față de tânăra generație sprijinitoare de stâlpi de cafenele pariziene este voit temperată, prin folosirea câtorva întrebări retorice: „oare tinerimea (...) care se va întoarce de acolo republicană (de prin cafenelele Parisului, unde era la modă *a face politică* - n. n.) și îmbuibată cu idei străine (...) va fi mai în stare să înțeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n-o mai știe (...) ale cărui simțiri o lasă rece? (...) Fi-vor destul de înțelepți ca să nu lingusească patimile mulțimei cu fraze sunătoare, ci s-o facă a vedea lămurit că munca (...) este izvorul libertății și a fericirii și cum că cei ce pretextează că bunurile morale și materiale se câștigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafea și prin articole de gazetă, sunt niște șarlatani, care amăgesc poporul în interesul lor și spre risipa bunei stări?” (p. 161-162).

În primul rând, să spunem că ideatica primei fraze reproduse amintește de câteva versuri din *Epigonii*, poem unde Eminescu uzi-tează de pluralul colectivității, spre a ilustra, în partea a doua a acestei creații, fașa implicare - în fond o fină disociere de pseudovalori: „Iară noi? noi epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite./ Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte./ Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;/ (...) În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;/ Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic.” (s. n.).

În al doilea rând, ideatica celei de-a doua fraze, prin crudul adevăr pe care îl incumbă, e valabilă și pentru tagma politicianilor zilelor noastre. Recitați această frază și veți spune, cu siguranță, că Eminescu pare a fi contemporanul nostru, el doar sfichiindu-năvurile mai marilor zilei, rămase - atunci și acum - parcă imuabile Istoria se repetă, din păcate! Că doar tot el spunea, pe bună dreptate: „Alte măști, aceleași roluri” !

Finalul articolului relevă scepticismul lui Eminescu față de cultura de import și politichia implementate - cum am spune noi azi - de dragul globalizării: „Oare un stejar care-l rupi de la rădăcină și-l răsădești în mod meșteșugit într-o grădină de lux are viitor? Oare neamul românesc cu toată trăinicia rădăcinilor, are viitor, când trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franceză?”

Singura deosebire este că, la intrea în noul mileniu, începând cu anul 2000, moda franceză (a folosirii neologismelor împrumutate din franceză) nu mai este *en vogue*. De altfel, la scurt timp după 1989, primul „revoluționar” care a introdus în vocabularul limbii române o serie de neologisme (unul dintre ele fiind *fezabil* - care se poate face, care se poate realiza) a fost Petre Roman, școlit în Franța. Și pentru că suntem în parteneriat cu licuriciul cel mare, de peste ocean, ești *trendy* dacă vorbești anglo-americană, serbând cu tam-tam *Valentine's day* sau *Halloween day*.

Edvard Munch - Noapte înstelată

Andrei BREABĂN

Scripca de aur a românilor

La 6 iunie 1883 se stinge din viață la numai 29 de ani, fiind răpus de o boală nemiloasă, care făcea multe victime în acea vreme, un mare compozitor al românilor, Ciprian Porumbescu. A murit de tuberculoză, boală moștenită de la mama sa, Emilia. Răsună și azi în sufletele noastre ritmurile emoționante ale „Baladei” sale care izvorăște ca un imn dumnezeiesc din coardele magice ale vioarei. Adunate din sufletul neamului în care s-a născut, sunetele ei nemuritoare ne umplu sufletele de un sentiment straniu și fac să se adune lacrimile în ochi, izvorând în șuvoaie ce nu pot fi oprite. Ele au fost culese de compozitor de pe plaiurile de vis ale satului Stupca, localitate în care a venit la viață, atestată documentar încă din vremea marelui Voievod al Moldovei Petru Rareș. Cine va face un drum în regiune pentru a vizita locurile natale ale compozitorului își va putea delecta privirile cu dealurile întinse pe care este așezat satul, acoperite cu case frumoase, sau împodobite din loc în loc cu stejari falnici sau cu mesteceni care își încălzesc pletele la soare, scaldându-și umbrele de argint în iazurile ce li se aștern la picioare.

Aproape de sfârșitul unui deal cu formele rotunjite ca un sân de fecioară, se află și azi o căsuță pustie împrejmuțată de o ogradă largă, plină de meri și alți pomi fructiferi, iar o fântână cu ghizdurile făcute din lemn aduce din adâncuri apa nemuritoare ce a dat odinioară viață cântărilor divine puse pe note de tânărul *Țiprian*, cum îi spuneau sătenii. E tot ce a mai rămas din vechea gospodărie unde s-a născut și a copilărit compozitorul. Devenită casă memorială în 1953, pe vremuri a fost o anexă a casei parohiale în care a trăit familia lui Ciprian, tatăl său, Iraclie Porumbescu fiind preot ortodox în sat. Anexa are două odăi mici despărțite între ele prin o tindă îngustă, una din ele a servit drept birou pentru preot, iar cealaltă era bucătărie de vară, casa fiind mai târziu distrusă într-un bombardament din timpul războiului, o pierdere ireparabilă pentru poporul nostru.

În aceea casă care acum nu mai este a venit la viață, la 14 octombrie

1853, cel care la numai 6 ani a impresionat mulțimea adunată la Marea Adunare Populară de la Putna organizată cu prilejul comemorării a 400 de ani de la zidirea sfântului locaș care adăpostește moaștele sacre ale celui mai mare erou al tuturor românilor, Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei. Manifestările au debutat cu 21 salve de tun trase de pe dealurile din jurul mănăstirii în dimineața zilei de 14 august 1871, urmate de o slujbă religioasă special dedicată acestui moment solemn și de depunerea pe mormântul Voievodului a unei urne de pământ adunat din toate regiunile Daciei străvechi, pământ românesc despărțit prin vitregia sorții, chiar locul unde se odihnea sfântul românilor aflându-se atunci sub ocupație austriacă. La prânz a avut loc o frumoasă manifestare populară la care a luat parte și micuțul Ciprian adus la Putna de tatăl său însoțit de săteni și de lăutari, toți îmbrăcați în haine populare. După muzica monumentală a celor 30 de lăutari conduși de vestitul cântăreț Grigore Vindireu, luând vioara din mâna tatălui său, copilul de numai șase ani avea să impresioneze audiența prin cutremurătoarea „Doină” reprodusă cu arcușul sublim al scripcii sale, încât peste curtea largă a mănăstirii s-a așternut dintr-o dată tăcerea. Cu ochi scâlțați în lacrimi și vocea vibrând de emoție, când a terminat melodia viitorul compozitor avea să exclame fericit: „Tată, am cântat Daciei întregi!”

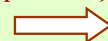
La acea manifestare sublimă au luat parte personalități de marcă ale vieții culturale românești din acea vreme, între care: Mihail Eminescu, care a fost sufletul manifestării și principalul organizator al acesteia, istoricul A.D. Xenopol, care a doua zi a rostit la mormântul Voievodului o monumentală cuvântare, Mihail Kogălniceanu, Ion Slavici, Vasile Alecsandri, Constantin Istrati, G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu, C. Istrati, Ion Brăescu, arhimandriții Iosif Bobulescu, Ieronim Buțureanu și arhidiaconul Nectarie Apostoliu din partea Mitropoliei Moldovei etc. A fost un moment de o înaltă reverberație națională care avea să amintească lumii întregi că Putna se află pe pământ românesc, mormântul celui mai mare erou al românilor fiind unul din motivele care au lămurit marile puteri să aprobe întoarcerea Bucovinei la patria mamă, deziderat care s-a împlinit după primul război mondial.

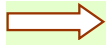
Așadar, Ciprian va deprinde vioara încă din primii ani de viață, mai întâi sub îndrumarea tatălui său, care îi remarcă talentul, apoi din lecțiile luate de la profesorul Simon Mayer din satul vecin, la care îl duceau părinții să învețe. Va cânta serile, la lumina lunii, cu lăutarii din sat, care îi vor influența o parte din viitoarele sale compoziții.

Șansa copilului, atât de talentat dar lipsit de posibilități materiale pentru a-și

Ciprian Porumbescu

împlini visul și a-și pune în valoare harul, avea să se ivească peste un an de la acel moment emoționant de la Putna, când destinul i l-a scos în față pe pianistul Carol Miculi, profesor la Conservatorul Lemberg și discipol al lui Chopin, care, îndrăgostit de meleagurile Bucovinei, a petrecut câteva veri la Șipotele Sucevei, fiind găzduit în casa parohială. Cu el, micuțul Ciprian va urma lecțiile de muzică pe care le va continua la Gimnaziul Superior din Suceava. Acolo a studiat pianul, orga, vioara, corul, armonia și teoria muzicii.

În anul 1873 este trimis la Cernăuți să studieze teologia, pentru a urma astfel tradițiile familiei, părinții dorind să devină preot.

Aici se înscrie în societatea studențească „Arboroasa”, numită așa după numele vechi, românesc, al acestei regiuni bogate în păduri, căreia ocupanții austrieci i-au spus Bucovina.

Participă activ la acțiunile societății, căreia îi compune și imnul, fiind ales chiar președintele ei.

În seara zilei de 15 noiembrie 1877 o parte din liderii societății au fost arestați pentru activitate proromânească.

Deși nu se afla la Cernăuți când au avut loc acele manifestări, anul următor a fost arestat și Ciprian Porumbescu, doar fiindcă era președintele societății. Se spune că acei trimiși să-l încatușeze l-au găsit la Stupca, în casa părintească. L-au urcat într-o căruță și l-au dus în temniță la Cernăuți, lăsându-l să-și ia cu el doar vioara și o gramatică a limbii franceze.

În mezeala pereților reci ai închisorii avea să compună cele mai frumoase din cântecele sale, dar tot aici i s-a agravat boala care avea să-i grăbească sfârșitul. A fost pus în libertate abia după trei luni de temniță grea, între cei care s-au zbatut pentru a fi eliberat fiind și poetul Mihail Eminescu.

În anul 1879, Ciprian primește o bursă la Conservatorul din Viena unde studiază armonia cu Anton Bruckner și muzică corală cu Franz Krenn, iar în particular învață teoria muzicii cu Eusebius Mandyczewski, compozitor bucovinean. Va dirija corul Societății Studențești „România Jună”. Anul următor scoate prima sa colecție de douăzeci de piese corale și cântece, pe care a numit-o „Colecțiune de cântece pentru studenții români”, prima lucrare de acest gen din România.

În 1881 revine în țară ca profesor de muzică la „Gimnaziul Românesc” din Brașov și dirijor al corului de la Biserica „Sfântul Nicolae” din Scheii Brașovului.

La 11 martie 1882, în sala festivă a Gimnaziului, azi Colegiul Național „Andrei Șaguna”, are loc premiera operetei „Crai Nou”, pe muzica lui Ciprian Porumbescu și versurile lui Vasile Alecsandri, cunoscută ca fiind prima operetă românească. Piesa se va bucura de un succes nebun, fiind reprogramată de mai multe ori, fapt care i-a adus mulțumire compozitorului, care avea să-i scrie cu un entuziasm nemărginit tatălui său (mama murise de tuberculoză în 1876):

„Și astăzi, astăzi am ajuns să-mi văd dorința împlinită, mi-am văzut visul cu ochii, am avut aplauzele frenetice pentru opul meu, am auzit chemând sute de voci, pline de entuziasm, numele meu, m-am văzut ridicat, lăudat, măgulit, laureat. Ce să mai zic, ce să mai aștept de la viața mea, de la viitorul meu?”.

Ciprian spunea adevărul. Ce să mai aștepte? El și-a împlinit destinul, iar acum era liber și putea să plece. Viața i-a oferit totul într-un timp foarte scurt. Poate și fiindcă era grăbită să-i lase trupul făcut din țărână și să-l ia cu ea sus, la Ceruri. Pesemne că acolo era mai mare nevoie de compozitor, cântările sale îngerești i-au încântat până și pe îngeri.

În mult prea vremelnica lui trecere prin viață, Ciprian a cunoscut unica iubire pe care a avut-o. Este vorba de Berta Gorgon, fiica unui pastor evanghelic din satul vecin, Ilișești, cu care se întâlnea și colinda ulițele satului, mai ales în vacanțele pe care le petrecea la Stupca.

Părinții fetei s-au opus căsătoriei, motivând deosebirile de religie, avere și naționalitate, Berta fiind trimisă la studii în îndepărtata Anglie, pentru a o ține astfel departe de Ciprian. Acesta a fost sfârșitul singurei idile pe care a trăit-o marele compozitor.

Cum starea sănătății i se înrăutățește, prietenii organizează un concert ce va avea loc în 8 noiembrie 1882 la Brașov, pentru a se strânge fonduri cu care Ciprian să meargă la tratament în stațiunea Nervi din Italia. Schimbarea climei cu una mai caldă era singurul remediu pe atunci pentru acea boală ucigătoare. Revine în țară după câteva luni fără să cunoască vreo ameliorare. Se retrage la Stupca, în casa părintească, unde, lăsând deschise larg ferestrele încăperii pentru a putea respira, nu s-a despărțit până în ultima clipă de prietena lui credincioasă, vioara, cea care nu s-a mai găsit după ce a sfârșit din viață. Pesemne că au luat-o îngerii la Cer odată cu sufletul lui curat. Mănuind arcușul în vibrațiile inimii, lăsa să se reverse din izvorul ei nesecat dragostea sinceră pentru țara și poporul său, pe care atât de mult le-a iubit. Cântând durerea despărțirii, sunetele melodioase ce răsunau din vioară îi făceau pe trecători să se oprească în loc, adunându-se în grupuri mari în fața casei unde Ciprian își trăia ultimele zile de viață. Plecau de acolo după ceasuri întregi, având obrajii scăldați în lacrimi. Compozitorul se stingea din viață în 6 iunie 1883 în brațele surorii sale Mărioara, alături de care veghea și tatăl său, rugându-se zadarnic zi și noapte ca Dumnezeu să-i dea sănătate.

Dar voia Domnului pesemne că a fost alta, geniile nu sunt menite să trăiască mult. Marele compozitor a apărut ca o stea căzătoare pe cerul României, strălucind pe Cer pentru câteva clipe, ca apoi brusc să se stingă, lăsând însă în urmă o operă nemuritoare care avea să uimească lumea. Între principalele sale compoziții enunțăm „Balada pentru vioară și orchestră”, o extraordinară reproducere muzicală a sufletului românesc, „Rapsodia română pentru orchestră”, „Serenada”, „Gaudeamus Igitur”, „Hora”, nenumărate cântece patriotice prin care compozitorul își exprimă dragostea față de țara și poporul său, între care, „Cântecul tricolorului”, „Cântecul gîntei latine” „Pe-al nostru steag e scris unire”, „Altarul Mănăstirii Putna”, „Inimă de român”, „Odă ostașilor români”, „La malurile Prutului”, cântece de dragoste, „Cât te-am iubit”, „La luna”, „Mii de stele”, „Te-ai dus iubire”, „Nocturne”, „Dedicație”, „Frunză verde mărgărit”, „Noaptea de primăvară”, dar și religioase, „Cristos a înviat”, „Tatăl nostru”, „Lăudați pre Domnul”, „Psalm” etc. Muzica instrumentală este reprezentată prin opereta „Crai nou”, urmată de „Adio, cugetă la mine”, „Fluturaș de noapte”, „Hora Brașovului” etc. Oare când a avut timp să le scrie pe toate?

O operă extraordinară de vastă înfășurând cont de timpul scurt pe care l-a avut pentru ca s-o compună. Oare ce ar mai fi realizat marele compozitor român dacă viața i-ar mai fi dat răgaz să trăiască și ar fi ajuns la bătrânețe, dacă la numai 29 ani ne-a lăsat asemenea capodopere care ne înfioară când le ascultăm? Dacă mai adăugăm faptul că muzica sa din celebrul cântec „Pe-al nostru steag e scris Unire” a fost adaptată la imnul național al Albaniei, „Hymni i Flamurit”, cântat la toate solemnitățile acestui stat prieten locuit în mare parte de aromâni, urmași și ei ai dacilor din vechime, nu mai găsim cuvinte pentru a exprima recunoștința că Dumnezeu ne-a dăruit un asemenea geniu, chiar dacă avea să-l ia la El mai repede decât ne-am dorit. Ziarele vremii deja îl comparau cu Johann Strauss și Franz Liszt.

Înmormântat în fața Bisericii din Stupca, unde a slujit tatăl său, alături de părinți, frați și surori, pe crucea pusă la căpătâiul compozitorului flutură permanent tricolorul românesc, dorință exprimată în ultima strofă a superbului său imn „Cântecul tricolorului”, adevărat testament sfânt lăsat neamului său de marele muzician înainte de moarte:

Iar când, fraților, m-oi duce/ De la voi și o să mor/ Pe mormânt atunci să-mi puneți/ Măndrul nostru tricolor.

Tudor NEDELCEA

Vasile Cârlova - Poetul "sufletului mâhnit"

Vasile Cârlova a scris (sau mai bine zis, ni s-a păstrat sigur) doar cinci poezii, suficiente pentru tânărul poet să atragă atenția iluștrilor săi contemporani: Ion Heliade-Rădulescu (în „Curierul românesc”, 1830), Iancu Văcărescu, N. Bălcescu, Al. Odobescu, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu. El face parte din galeria tinerilor poeți, morți de timpuriu (Traian Demetrescu, N. Labiș, la noi, Keats, Lermontov, Trakul la străini). A avut un destin „rupt”, cum l-a definit Nichita Stănescu, considerându-l „primul ins în care se încearcă geniul poeziei pe aceste țărmuri”. Mihai Cimpoi vorbește despre „legendaritatea personalității sale lirice”, despre „momentele și locurile” („ruinurile”) cu rol determinant în constituirea discursului său mitopo(i)etic (Mihai Cimpoi, „sufletului mâhnit”, Târgoviște, Editura Biblioteca / Chișinău, Editura Vasile Cârlova. Poetul Cartdidoc, 2010).

Vasile Cârlova s-a născut la 4 februarie 1809 la Buzău într-o familie de mici boieri. Tatăl, Ioniță Cârlova, vel-medelnicer și ispravnic, moare timpuriu, când fiul său abia împlinise opt ani. Mama, Sevastița, era fiica clucerului Vasile Locusteanu, părăsind și ea această lume, la cei 18 ani ai fiului său. Legenda sa începe cu numele familiei, după genealogistul I.C. Filitti, numele lor era Vernescu, după numele localității omonime, Cârlova fiind o poreclă (de la „cârlomani” = moșneni).

Orfan, crește în casele bucureștene ale mătușii sale, Elena, unde și începe studiile, în grecește și franceză, fiind coleg cu Grigore Alexandrescu, continuate, se pare, la „Sfântul Sava” (1825-1826), la 17 ani începând să scrie în grecește, apoi în românește la îndemnul lui Voinescu II. Cea dintâi poezie, *Păstorul întristat*, e publicată în „Curierul românesc” din 8 mai 1830, pusă ulterior pe muzică de Anton Pann, în vol. *Spitalul amorului sau Cântătorul dorului* (vol. 1, 2. 1850). În următorul an, 1828, la 19 ani, scrie *Rugăciune (pentru Patrie)*, publicată postum, în „Curierul românesc” din 4 septembrie 1839, inspirată de *Meditațiile poetice* ale lui Alphonse-Marie Lamartine (1790-1869). Demn de semnalat este faptul că marele poet francez în calitate de ministru de Externe în a doua Republică Franceză, după 1848, are relații fructuoase și benefice cu revoluționarii români, motiv pentru care pe frontispiciul clădirii Institutului de Editură și Arte Grafice „Scrisul românesc” din strada Mihai Viteazul, nr. 4 din Craiova, apare chipul său alături de alți voievozi români.

În „Curierul românesc” din 1830 îi este publicată celebra poezie *Ruinurile Târgoviștii*, comentată elogios de I.H. Rădulescu („geniul său cel poetic făgăduiește mult pentru literatura română cea atât de frumoasă sub pana lui”). În anul următor, 1831 scrie *Marșul românilor* sau *Odă oștirii române* cu ocazia înălțării steagului național la 1831 (difuzată în foi volante), an în care se

înrolează ca sublocotenent de cavalerie în oștirea (miliția) națională. Impresionat de acest marș, C. Negruzzi scrie *Marșul lui Bogdan Dragoș*, devenit oficial marș național al Armatei române.

Moare în 1831, din cauza unei pneumonii sau a unei febre tifoide la Craiova, fiind înmormântat în curtea Bisericii „Madona Dudu”. În lipsa documentelor oficiale, legenda înflorește; moartea lui este înconjurată de un mister, fiind datorată, se zice, unei muze craiovene la care poetul a venit de la Târgoviște la Craiova: a transpirat, a făcut aprindere de plămâni și și-a sfârșit viața pe pământ. „Dar știți ce frumoasă era iubita lui Cârlova? se întreabă Marin Sorescu în ediția bibliofilă Vasile Cârlova, *Ruinurile Târgoviștii* (Craiova, Scrisul românesc, 1975). Iată că, «nălucul minții» se confundă cu chipul iubitei spre care aleargă, aleargă primenit («Mihnea încalecă, calul său tropotă...», știți dumneavoastră) străbătând, într-un ceas decenii de romantism. Câte file s-or fi rupt din această carte, de-a rămas atât de subțire?».

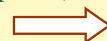
Într-un volum mai puțin cunoscut, apărut postum, *Biblioteca de poezie românească. Comentarii și antologie* (ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, Editura Creuzet, 1997), Marin Sorescu comentează în stilul său caracteristic, inconfundabil: „Idea de avânt frânt poate fi ilustrată perfect de destinul lui Vasile Cârlova. Era cât pe ce să ajungă un poet. Era cât pe ce să se entuziasmeze de niște schimbări demne de a entuziasma. Era cât pe ce să fie cu adevărat trist și cu adevărați, prelungi fiori metafizici. Dar n-a fost să fie, cum ar spune Constantin Noica. Poetul descalecă de pe pegasul său inspirat, coborând anonim pe pământ, lăsând dârlogii pe seama altora, care nu mai știu să încalece cu atâta sprinteneală. Evident, n-au fost de vină osmanlâii. În destinul său s-a strecurat poate o picătură dintr-o otrăvă istorică, a neșansei.

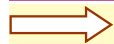
A luptei cu neșansa, a învingerii ei «la puncte», cu sacrificiul vieții [...]

Poezia concentrată a lui Cârlova e ca o palmă. Strângându-se, devine pumn. A bătut cu el la poarta de bronz a literelor române (care după ce au fost de lemn sunt statornic de plumb). Mâna întinsă îi arată liniile norocului, pulverizate pe toate cele cinci degete. Cinci poezii, cinci degete. Ah, poezia îi venea ca o mânășă! Ar fi scris mai mult, dar s-a pierdut. (Ce nu se pierdea în țara vraiste de pe la 1830?). (Biblioteca de poezie românească, p. 133). Concluzia soresciană este impecabilă: „El inaugurează în literatura română seria poezilor morți foarte tineri, la care începutul aproape se confundă cu sfârșitul. Contează, ca la alergările de viteză, fracțiunile de secundă. Ce să mai spun? Mă opresc aici”. (p. 134).

Vasile Cârlova

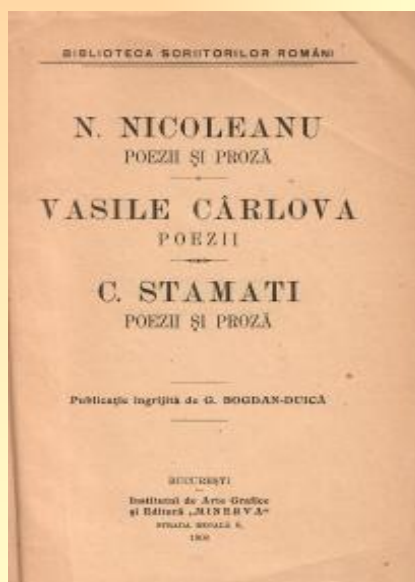
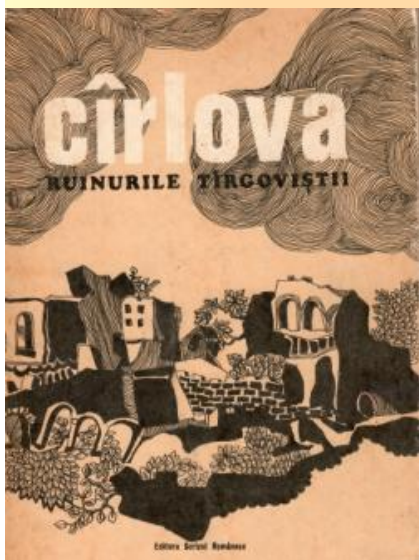

Cele cinci poezii cârlovene păstrate au trezit imediat interesul contemporanilor, dar și al urmașilor, destinul său fiind „nefrânt” în posteritate, cum precizează Mihai Cimpoi, care „a continuat să-i înalțe o statuie de poet care se înalță la baza *singularității* opusă Lumii și Altor, destinului «rupt» al geniului”, care a provocat „tristețe națională” (Nichita Stănescu). Vasile Cârlova culege aprecieri în epocă: M. Kogălniceanu („multe bucăți de o adevărată poezie”), N. Bălcescu („Cârlova, floare a poeziei, june cu inimă de foc. Ca o cometă trecătoare tu străluciși un minut peste România uimită și încântată de lucirea ta”), D. Bolintineanu („marșul său nemuritor la armata română. Poezia luă atunci o întipărire română, patriotică, energică”), Eminescu („L-ale țării flamuri negre, Cârlova oastea cheamă / În prezent vrăjește umbre dintr-al secolilor plan”), N. Iorga (Cârlova împreună „entuziasmul romantic”, „idealismul curat” cu „patriotismul războinic de ostaș începător al unei oștiri nouă”), Garabet Ibrăileanu („acest temperament romantic l-a îndreptat în chip hotărâtor spre Lamartine, adică spre poezia nouă”), Ovid Densusianu („Nimeni până la Cârlova nu reușise să dea poeziei noastre suflul inspirației moderne [...] Apare de la început ca întâiul reprezentant al romantismului bine afirmat”), G. Călinescu („Originală este amestecarea lamartinismului cu idilicul gessnerian”, „Idea lui Cârlova nu este atât efermitatea civilizațiilor, cât valoarea instructivă a ruinelor”), D. Murărașu („cel dintâi poet modern”), Șerban Cioculescu („Cârlova e, așadar, un virtuos, care a stăpânit mai multe instrumente: naiul păstoresc, trâmbița de fanfară ostășească, violoncelul grav, prima vioară și orga profundă”), G. Ivașcu („Creația poetică a lui Cârlova vestește neîntârziata și adâncă transformare a literaturii române”), Al. Piru („Însă Cârlova, primul poet modern, a murit prea tânăr”), Nichita Stănescu („Tânărul bărbat Cârlova, cel care cu el domniei sale talent ne însoțește tristețea, cel căruia îi amirosim mersul cuvintelor”), Marin Sorescu („Cu Cârlova, eul poetic devine credibil. Sentimentele asunate cu un simț impecabil «pe muchea cea mai înaltă», Cârlova e un poet adevărat”), N. Manolescu („V. Cârlova arată posterității o fizionomie romantică [...] și are locul meritat în poezia noastră de început”) etc.

Am preluat selectiv aceste citate din recentul volum, marca Mihai Cimpoi, *Vasile Cârlova. Poetul „sufletului măhnit”*, cea mai documentată monografie dedicată poetului târgoviștean. Savantul de la Chișinău analizează critic și în context european creația redusă, dar adâncă, a autorului *Ruinurile Târgoviștii*, aducând în discuție la addenda, și poeziile atribuite (dar neconfirmate) lui Vasile Cârlova: *Chemarea patriei, Trei panduri, Răsunetul unui fluer, Parapon I, Parapon II*, dar și un studiu, inedit, al studentului Eugen Ionescu despre Grigore Alexandrescu, de fapt un referat susținut în seminarul condus de M. Dragomirescu din decembrie 1928.

În cele 220 pagini dedicate celor cinci poezii cârlovene, Mihai Cimpoi este autorizat să afirme: „Majoritatea istoriilor literare îl fixează pe Vasile Cârlova ca inaugurator al romantismului și prevestitor al întregii evoluții a liricii românești. Taxat și drept preromantic, presimbolist, este, în fond, un preexistentialist în sens că dă expresie «sufletului măhnit», fiind - probabil - cel mai profund poet elegiac de până la Eminescu”.

Ruinurile Târgoviștii

de Vasile Cârlova

[Poezie scrisă în 1828, tipărită la 20 martie 1830 în *Curierul Românesc* cu o prezentare a lui Ion Heliade Rădulescu.]

O, ziduri întristate! O, monument slăvit!
În ce mărimă naltă și voi ați strălucit,
Pă când un soare dulce și mult mai fericit
Își răvârșa lumina p-acest pământ robit!
Dar în sfârșit Saturnu, cum i s-a dat de sus,
În negura uitării îndată v-a supus.
Ce jale vă coprinde! Cum totul v-a pierit!
Subt osândirea soartei de tot ați innegrit!
Din slava strămoșască nimic nu v-a rămas.
Oriunde nu se vede nici urma unui pas.
Ș-in vreme ce odată oricare muritor
Privea la voi cu râvnă, cu ochiu-așintător,
Acum de spaimă multă se trage înapoi
Îndată ce privirea îi cade drept pe voi
Dar încă, ziduri triste, aveți un ce plăcut,
Când ochiul vă privește în liniștit minut:
De milă îl pătrundeți, de gânduri îl uimiți.
Voi încă în ființă drept pildă ne slujiți
Cum cele mai slăvite și cu teme de fier
A omenirii fapte din fața lumii pier;
Cum toate se răpune ca urma îndărăt,
Pe aripile vremii de nu se mai arăt;
Cum omul, când să fie în toate săvârșit,
Pe negândite, cade sau piere în sfârșit.
Eu unul, în credință, mai mult mă mulțumesc
A voastră dărâmare pe gânduri să privesc,
Decât zidire naltă, decât palat frumos,
Cu strălucire multă, dar fără un folos,
Ș-întocmai cum păstorul ce umblă pre câmpii,
La adăpost aleargă când vede vijalii,
Așa și eu acuma, în viscol de dureri,
La voi spre ușurință cu triste viu păreri.
Nici muzelor cântare, nici milă voi din cer,
O Patrie a plânge cu multă jale cer.
La voi, la voi nădejde eu am de ajutor;
Voi sunteți de cuvinte și de idei izvor.
Când zgomotul de ziua înceată preste tot,
Când noaptea atmosfera întunecă de tot,
Când omul de necazuri, de trude ostenit
În liniștirea nopții se află adormit,
Eu nici atunci de gânduri odihnă neavând,
La voi fără sfială viu singur lăcrămând
Și de vederea voastră cea tristă însuflat
A noastră neagră soartă descoper nencetat.
Mă văz lângă mormânt al slavei strămoșești
Și simț o tânguire de lucruri omenești;
Și mi se pare încă c-auz un jalnic glas
Zicând aceste vorbe: "Ce, vai! a mai rămas,
Când cea mai tare slavă ca umbra a trecut,
Când duhul cel mai slobod cu dânsa a căzut".

.....
Acest trist glas, ruinuri, pă mine m-au pătruns
Și a huli viața în stare m-au adus.

.....
Deci priimiți, ruinuri, cât voi vedea pământ,
Să viu spre mângâiere, să plâng pe-acest mormânt,
Unde tiranul încă un pas n-a cutezat,
Căci la vederea voastră se simte spăimântat!

Carmen MANEA

Profesoara Mira Ghișoiu - model de generozitate și erudiție

Motto: „Există în lume, și chiar în lumea artiștilor, oameni care merg la muzeul Luvru, trec repede, și fără să le acorde o privire, prin fața a numeroase tablouri foarte interesante, considerate de categoria a doua, și se postează în fața unui Tizian sau unui Rafael, unul dintre acelea pe care gravura le-a popularizat cel mai mult; apoi ies satisfăcuți, spunându-și cu toții: Eu cunosc muzeul meu. Există și oameni care, citind odinioară Bossuet și Racine, cred că posedă istoria literaturii”. Charles Baudelaire

Am început evocarea de față cu un citat ce ilustrează cât se poate de bine un adevăr incontestabil, acela că pentru a avea o viziune de ansamblu asupra contribuției unei anumite categorii profesionale, este necesar să cunoaștem și să apreciem la justa valoare aportul fiecărui membru al acesteia. Aplicat pedagogiei și artei pianistice românești, acest principiu ne ferește de abordări exclusiviste ori subiective. Fără a minimaliza contribuția excepțională a unor nume sonore ca Florica Musicescu și Constanța Erbiceanu, credem că e bine să așezăm la locul cuvenit contribuția unor maestri cu vocație, cărora le datorăm în mare măsură formarea noastră profesională și umană, precum și evoluția ascendentă a pedagogiei pianistice românești.

De-a lungul timpului, colectivul catedrei de Pian al Conservatorului bucureștean a fost alcătuit din cadre didactice cu un înalt nivel profesional, care au desfășurat activități remarcabile cu conținut didactic, științific și artistic. Învățământul preuniversitar actual este asigurat de un număr mare de profesori de pian, formați la Conservatorul bucureștean (și alte Conservatoare din țară), sub îndrumarea de excepție a pedagogilor care au alcătuit, sau alcătuiesc catedrele de pian principal și de pian complementar.

Printre portretele de pedagogi pe care mi-am propus să le realizez se află acela al doamnei **Mira Ghișoiu**, profesoara mea din copilărie și de mai târziu, dacă facem referire la învățământul continuu promovat încă din vremea lui Liszt, dar și de pedagogia actuală. Primele noțiuni la instrument le primisem de la o profesoară din Găiești, domnișoara Eugenia Rugină, care, după 2 ani de lecții, i-a sfătuit pe părinții mei să-mi găsească o profesoară de pian cu o pregătire superioară. O prietenă din București le-a recomandat-o pe doamna Mira Ghișoiu. În anul 1956, doamna Ghișoiu lucra ca normatoare pe un șantier de construcții din capitală. Deoarece pro-

venea dintr-o familie cu origine aristocratică, nu i se permitea să lucreze ca profesoară de pian sau ca avocat, în conformitate cu pregătirea sa. Mira Christide (după căsătorie, Ghișoiu), s-a născut în 5 noiembrie 1911, în comuna Dobrosloveni, în apropierea orașului Caracal. Părinții domniei sale studiaseră muzica la Conservatorul bucureștean, tatăl fiind un pasionat culegător de folclor din zona Olteniei. De-a lungul timpului, acesta scrisese și câteva compoziții pentru pian, de inspirație folclorică, pe care le-am găsit în biblioteca fiicei sale din str. Drubeta nr. 15. Din relatările doamnei Ghișoiu, am aflat că, de-a lungul timpului, Dumitru Christide dirijase câteva spectacole la Opera Română.

După modelul părinților săi, Mira Christide a urmat studiile Conservatorului bucureștean, avându-i printre profesori pe: Muza Germani-Ciomac la pian, Constantin Brăiloiu la istoria muzicii, pe Paul Constantinescu la armonie. În paralel, a urmat și cursurile de la Facultatea de Drept. Cariera didactică a început-o cu lecții particulare, date în puținul timp liber pe care îl avea. S-a căsătorit cu inginerul Petru Ghișoiu în anul 1941. Cuplul nu a avut copii, dar s-a implicat în educarea și ajutorarea numeroșilor nepoți.

Pe doamna Ghișoiu am început să o cunosc și să-i admir calitățile în clipa în care m-a făcut să înțeleg că, pentru dânsa, valoarea supremă, căreia îi subordona totul, era devotamentul față de elevii săi, față de oameni și de nobila misiune de pedagog. Totul era armonios în înfățișarea domniei sale: trăsăturile feței, ținuta elegantă, euritmia mișcărilor, atitudinea, vorba și gesturile, calmul și simțul măsurii, seninătatea gândului său exprimat cu sinceritate, pendulând între muzicalitate și ideeție elevată. Prima impresie pe care am avut-o despre

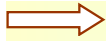
viitoarea mea profesoară a fost covârșitoare: aveam în față o doamnă frumoasă, cu o ținută elegantă, o ființă care se remarcă prin distincție și noblețe. Surâsul ei încurajator m-a determinat să-mi înving timiditatea. Am simțit imediat dorința de a lucra sub îndrumarea domniei sale. Întâmplarea a făcut să particip la un concurs național organizat în primăvara anului 1957. La faza regională, desfășurată la Pitești, am obținut premiul I, iar juriul s-a interesat despre profesorul de pian care m-a pregătit. Imediat după concurs, doamna Ghișoiu a fost solicitată să devină profesoară de pian la Liceul de muzică din Pitești, înființat de curând.

Activitatea profesională de excepție a doamnei Mira Ghișoiu la Liceul de muzică din Pitești a fost foarte apreciată, fiind numită șefa catedrei de Pian principal. Cu mo-

Portretul Mirei Ghișoiu
aflat în locuința sa

destia cunoscută, mai târziu a refuzat postul de director care i s-a oferit. Numeroși elevi ai domniei sale din acea perioadă au devenit studenți valoroși ai Conservatorului bucureștean, activând mai târziu ca profesori de pian la liceele de muzică din provincie și capitală. În clasa a V-a am intrat la Liceul de muzică nr. 1 la clasa prof. Gina Solomon; pe parcursul gimnaziului soții Ghișoiu ne-au oferit cu generozitate găzduire - mie și sorei mele Violeta - în condiții foarte bune în locuința dâșilor din str. Drubeta nr. 15.

Din anul 1962 doamna Ghișoiu a ocupat prin concurs funcția de lector universitar în catedra de pian complementar a Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București, remarcându-se prin profesionalism și devotament față de misiunea didactică, pe care și-a asumat-o cu toată dăruirea și responsabilitatea. A lucrat un timp, prin cumul și la Liceul de Muzică nr. 1, actualmente Colegiul Național de Arte „Dinu Lipatti”.

Am multe amintiri frumoase legate de doamna Mira Ghișoiu, căreia i-am admirat calitățile de pedagog și de om cu o aleasă ținută morală. Era o personalitate puternică, pe care greutățile vieții nu au doborât-o. Avea un temperament deschis și energic, caracterizat prin entuziasm, sinceritate și un pronunțat simț al umorului. Nu s-a plâns niciodată de nedreptățile la care fusese supusă familia dâșei după evenimentele anului 1944. Cu optimismul cunoscut, a putut depăși numeroasele dificultăți pe care viața i le-a prilejuit în multe ocazii. În momentul naționalizării, a părăsit casa părintească cu câteva mobile transportate într-un camion, printre care se afla și pianul Ehrbar, pe care a dat lecții la București și pe care mi l-a lăsat moștenire.

Atitudinea deschisă, prietenoasă, tolerantă, care nu excludea exigența profesională, i-au asigurat succesul în activitatea de pedagog. Acestor trăsături ale personalității sale li se adăugau o vastă cultură muzicală și generală. Doamna Ghișoiu vorbea fluent franceza și germana și avea o bibliotecă impresionantă în care, alături de cărțile de specialitate, se aflau lucrări de filosofie, de literatură și religie. La vârsta de 45 de ani a început să studieze limba engleză, reușind să o stăpânească la un înalt nivel după o perioadă de timp. Îi plăcea să citească în original teatrul și sonetele lui Shakespeare, dar și poemele lui Byron. Avea întreaga colecție a revistei culturale franceze *Conferencia* din perioada interbelică, unde se aflau numeroase studii dedicate muzicii. Ținea legătura cu fosta sa profesoară de pian, doamna Muza Germani-Ciomac, căreia îi ducea periodic elevii ca să-i asculte.

Ca trăsături definitorii ale personalității sale menționez erudiția și

Subsemnata și prof. Mira Ghișoiu, în 1957, la locuința familiei mele din com. Mătăsaru

măiestria pedagogică; în opinia celor care au cunoscut-o și au lucrat sub îndrumarea sa, doamna Ghișoiu întruchipa intelectualul umanist și pedagogul cu vocație, care și-a dedicat întreaga viață formării profesionale și morale a discipolilor săi. Le-a fost mereu alături prietenilor aflați în dificultate; cu o energie fără egal, i-a ajutat pe câțiva pedagogi și intelectuali, care aveau o situație financiară modestă în perioada comunistă. Din domeniul muzicii le amintim pe pianista Nadia Chebap, pe profesoara Felicia Saegiu și pe colega sa de catedră Leontina Coban. Pe doamna Felicia Saegiu, care, din cauza dosarului, nu putea fi încadrat în muncă, a recomandat-o să ocupe postul de profesoară de pian la Liceele de muzică din Pitești și Giurgiu.

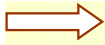
Printre gesturile sale generoase se remarcă ajutorul neprețuit acordat lui **Laurențiu Dincă**, un copil extrem de dotat, provenit dintr-o familie modestă din Oltenia. La Liceul de muzică nr. 1, băiatul stătea la internat, dar avea o sănătate fragilă și nu putea să se dezvolte corespunzător. Impresionată de situația băiatului cu calități muzicale de excepție, doamna Ghișoiu, care nu avea copii, a hotărât să-l sprijine în perioada studiilor, pentru a se putea dezvolta la nivelul talentului său violonistic. Familia Ghișoiu a luat copilul acasă și s-a ocupat de educația lui pe multiple planuri. I-a plătit lecții de vioară cu profesorii Garabet Avakian și Sandu Albu și lecții de limbi străine, i-a cumpărat o vioară italiană de marcă. Ca să nu-i strice „dosarul”, soții Ghișoiu nu l-au înfiat, așa cum era firesc, mulțumindu-se să contribuie la formarea lui profesională și umană. După terminarea studiilor de la Conservator - la clasa de vioară a profesorului Ionel Geantă -, Laurențiu Dincă a activat o perioadă în Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii, apoi a plecat la un concurs de muzică de cameră în Germania, unde a rămas definitiv; în scurt timp, a intrat prin concurs în celebra orchestră simfonică din Berlinul occidental condusă de Herbert von Karajan.

Cu violonistul și profesorul **Sandu Albu** (1897-1978), pianista Mira Ghișoiu a colaborat în repetate rânduri pe scene de concert din țară și la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”. În memoriul de său de activitate, Sandu Albu menționa: „9) La 11 Februarie 1967, la Râmnicu-Vâlcea, recital la Casa de Cultură, la pian: Mira Ghișoiu (Cronica semnată I. L. Alexandricu în revista Argeșul 4 din Aprilie 1967); 10) La 12 Martie 1967, Recital în cadrul Filarmonicii din Sibiu, la pian Mira Ghișoiu”.

În continuare, mă voi referi la latura pedagogică a activității dnei Mira Ghișoiu. În munca la clasă, domnia sa a demonstrat un înalt nivel profesional și măiestrie pedagogică. Acorda o mare importanță abordării studiului pianului în conexiune cu celelalte discipline muzicale: teorie și solfegiu, armonie, polifonie, forme, stilistică interpretativă. Într-o perioadă în care școala psihologică nu era foarte cunoscută în învățământul muzical românesc, doamna Ghișoiu se preocupa de detalii legate de comportamentul pianistic adecvat realizării unei interpretări de înaltă ținută artistică. În opinia sa, nu era suficientă imaginea clară a ceea ce dorești să exprimi la instrument; era necesară studiarea detaliată a fiecărei mișcări, a tușeiului menit să evidențieze particularitățile melodice, ritmice, armonice, timbrale și de formă. În acest sens avea ca model de referință arta pianistică a lui Dinu Lipatti. Lecțiile sale se distingeau prin eficiență pedagogică, prin expunere clară și sistematică, prin valorificarea unui vast material informativ, prin competența și autoritatea indicațiilor. Așa cum am menționat, mulți dintre elevii săi sunt astăzi profesori la școlile și liceele de muzică românești, sau lucrează la conservatoarele din străinătate. Pe parcursul timpului, am învățat enorm din exemplul devotatei mele profesoare. Am învățat mai ales să mă comport cu blândețe și empatie cu elevii și studenții mei, să am multă răbdare în toate împrejurările și să-i încurajez în vederea obținerii unor rezultate bune.

Printre studenții doamnei Ghișoiu s-au remarcat compozitorul

Anton Dogaru și Doina Jucu (care și-a dat doctoratul în anul 1980 la Cluj cu maestrul Sigismund Toduță și care activează în prezent la un conservator din Germania); dintre elevii săi particulari îi amintesc pe conf. univ. dr. **Dragoș Călin** (care activează cu succes în învățământul academic din Canada), pe **Mihnea Racoveanu și Dan Vlădescu**, care s-au bucurat de aprecieri la conservatoarele europene, unde și-au desăvârșit studiile. O parte din contribuțiile doamnei Ghișoiu în cadrul sesiunilor științifice ale Conservatorului bucureștean au fost menționate în materialul prezentat de Dragoș Călin (pe atunci lector universitar, coleg cu noi) la Simpozionul din 19 noiembrie 2009; fostul discipol al doamnei Ghișoiu a consultat arhivele și a studiat comunicările științifice susținute de aceasta. În perioada în care doamna Ghișoiu predă încă la Conservatorul bucureștean, am parcurs un studiu amplu dedicat de domnia sa muzicienilor din familia Bach, precum și o lucrare despre conținutul și metodele utilizate în cadrul lecțiilor de pian, care se aflau în biblioteca din str. Drubeta. Scrierile doamnei Ghișoiu despre muzică se disting prin profunzime, printr-o interpretare originală a datelor, printr-o expunere aleasă, de înaltă ținută intelectuală și profesională. Concepțiile sale despre pedagogia și arta pianistică aveau la bază un criteriu unitar, aflat în conexiune cu factorii determinanți ai dezvoltării muzicii instrumentale și ai interpretării sub aspect istoric și estetic. Fenomenul muzical era abordat din punct de vedere pedagogic, stilistic, dar și prin prisma filosofiei culturii.

Doamna Ghișoiu a murit la începutul lunii februarie a anului 1993. A fost înmormântată la cimitirul Reînvierea din capitală. Am participat alături alți discipoli ai săi la tristul eveniment. Printre aceștia se afla și Dragoș Călin, cel care a vegheat la căpătâiul distinsei profesoare în ultimele clipe de viață. Copiii care îi fuseseră elevi până de curând plângeau; unii dintre ei au renunțat la lecțiile de pian după moartea neprețuitei lor profesoare, pe care în taină o numeau cu duioșie „tanti Mira”. Erau conștienți că nimeni nu putea să înlocuiască afecțiunea, tactul pedagogic și generozitatea doamnei Ghișoiu.

Fiecare om își alcătuiește pe parcursul vieții sale un anumit edificiu afectiv. Măsura în care el există este dată de consistența acestui edificiu și de acei oameni pe care el i-a iubit și stimat cu bună credință. Acești oameni minunați puțini la număr care ne fac să nu regretăm că existăm, re-prezintă stratul nostru protector, care ne ajută să trecem

mai ușor peste dificultăți. Putem face față la ceea ce ni se întâmplă, deoarece suntem înconjurați de aceste ființe iubite, care ne ajută să mergem mai departe.

Doamna Mira Ghișoiu face parte din categoria oamenilor minunați, care ne-au dăruit mai mult decât se poate crede și pe care îi iubim cu aceeași mare intensitate până în ultima zi a vieții noastre.

La Muzeul Nottara în 1987: Carmen Manea, prof. Mira Ghișoiu și Dragoș Călin

Nicolae MAREȘ

Maxime ȘI Aforisme

- *Ghinion!* În primul rând, viața-i pe pământ, nu în avioane de lux, Praesident Tourist, Johannis!
- Nu acționa dacă nu cunoști bine cauza!
- E dreptul omului de-a trăi fericit, nu chinuit.
- Poeți! Să facem Verbul să fie omniprezent, să fie secure și pansament.
- Doar faptele bune - la care din plin ai contribuit - te pot face fericit.
- Când viața te chinuiește, schimb-o sau îndur-o. Altă ieșire nu este.
- Cum să dai sens vieții, doar în viață se învață.
- Provizorat pe veci..., ai să mori și-ai să vezi.
- Cel ce ia viața peste picior se împiedică mult mai ușor.
- Cui îi place joaca, îi place sigur și viața.
- Ne-am împăcat cu ideea: nechemații nu pot da sens vieții.
- Liniștește-te! Niciodată nu-ți va fi furat ceea ce n-ai posedat.
- Există în lume atâta suferință că moartea devine biruință.
- Nu știi în ce emisfere cosmice după moarte vom trăi. - *Știu că în emisfera noastră m-am împlinit.*
- Crucea - semn că omul s-a împăcat cu moartea.
- Sunt indivizi, care se împlinesc murind - nu trăind.
- E așa de lungă viața chinuită, iar moartea numai o clipă.
- Să fie oare și o m o a r t e vie? Cine atunci o viață întregă ne îmbie?
- Cât timp în moarte nu crezi, mai ușor de ea te debarasezi...
- Bătălia, dată dintre moarte și viață, până la urmă de moarte e câștigată.
- Sunt și morți buni; de ei nu mă despart, în inimă îi țin.
- Dialectică blagiană: *moartea e scopul vieții.*
- Moartea există pentru a nega viața: *atunci moartea nu moare.*
- Nu încerca, altuia moartea ta n-ai să i-o poți da, nici împrumuta.
- Dintotdeauna, numărul morților a fost în creștere; niciodată în descreștere.
- Când un mare viteaz moare, în mod sigur el devine și mai mare.
- Preotul e făcut ca primul să deguste din al morții uzufruct.
- Ce-i pasă morții când *peste picior* este luată?
- De moarte n-ai să poți să fugi: ea știe totdeauna unde te afli.
- Neviața nimic viu n-a dat pe lumea asta.
- Înțelepciunea a fost făcută să rânduiască temeinic lumea.
- Josnicia și nemernicia nu știu ce-i iubirea.
- Mereu *în treabă* se află cei care pot să muncească.
- Pentru cel prost rușinea e un moft.
- Neeconomisite, lacrimile sunt pierdute.
- Dreptatea - dreaptă să rămână - nu compensată.
- Ferește-te de cel care are mesaj înțepat și sacadat. Te păcălește. El cu emfază spune doar ceea ce stăpâni i-au dictat.

Gelu DRAGOȘ

81

Al Florin Țene - un mare poet contemporan

Al. Florin Țene este asemeni unui cal de cursă lungă, adică darul lui Dumnezeu dat poporului român, pe care nu-l folosești la lucruri cotidiene, casnice ci numai la lucruri mărețe, așa cum este poezia! **Antologia 80** numită sugestiv „Întoarcerea la metaforă”, Editura „Globart Universum” Montreal, Canada, *Selecții inedite din 24 de volume de poezii*, cu o prefață semnată de Johnny Ciatloș Deak este un cadou dăruit cititorilor români de aici și de pretutindeni, cu genezitatea-i binecunoscută.

Antologia dumisale ne dă ocazia să cunoaștem parcursul poetic al lui Al. Florin Țene, într-un interval de peste 5 decenii, timp în care poetul ne surprinde cu niște poezii calde, originale, în care iubirea de neam și glia strămoșească sunt prezente la tot pasul fiindcă poetul se identifică și face parte din acest popor minunat, atât de încercat de-a lungul timpului.

Expresiile inedite, originale, construcțiile metaforice de mare substanță, forța creatoare și stilul grav și solemn, abilitatea și ușurința mânăirii versificației, toate la un loc, ne pun în fața unui mare poet contemporan. Opera lui literară este dovada că poetul, filozoful, istoricul, romancierul, dramaturgul, cronicarul Al. Florin Țene trăiește pentru Marea literatură română și universală.

Pentru Domnia sa, de dragul poeziei și a operei lui, trupul se transformă într-o gară universală: „*Circulă prin mine un tren de poeme/pe șine de artere/ mi-e sufletul locomotivă înhămată/ alergând prin noaptea sfâșiată/ de gânduri, pier...// Înghițită de timp și distanțe/ spre o gară gândită/ ce mă așteaptă mereu mai departe/ cu fiecare tren/oprit o clipă într-o carte*”. (**Un tren de poeme**).

Arma poetului este condeiul dar uneori în universul liric are parte și de alte unelte, care fac bine sau care, dimpotrivă încurcă: „*tu de ce rătăcești/ la fața stâncii/ pe lunca-n care/ poetul și-a îngropat/ pe înserate poemele/ la malul abrupt unde/ un Florin copil a întrebat/ de ce sunt poet/ că poeții mor cu pianul întunecat/ de gât/ păcat*” (**Poeții mor cu pianul...**).

Locul unde doarme poetul devine un loc de poveste, unic și ne-măifântălnit altundeva, fiindcă poetul asemeni zânelor cu bagheta magică transformă locul într-un eden: „*Aici a dormit poetul/ unde i-a stat capul/ iarba a încolțit asemeni ideilor/ și cântecul de creștere călcându-l pe limbă/ completează peisajul dimineții.// Cerul e mai înalt./ cu siguranță aici i-au fost ochii./ prelate orizontului a împins-o cu privirea/ lângă cuibul rândunicii ce adăpostește/ streășina casei și fereastra.// Aici i-a fost pieptul cu vulnerabila-i inimă;/ se cunoaște după cum respiră pământul/ prin văile și piscurile/crescute asemeni emoțiilor.// Da, sunt sigur, aici i-au stat călcâiele./ fiindcă berzele zboară la joasă înălțime/ speriate de picioarele poetului/ care n-au ajuns niciodată pe pământ*” (**Locul unde a dormit poetul**).

Poetul nu-și trădează niciodată prima mare dragoste, poezia, fiindcă ea reprezintă cea mai elevată formă de simțire și trăire, conviețuiești cu ea pentru totdeauna: „*S-a întors poetul în satul natal/ cu toate păsările lui zburătoare/ același râu îi aduc la mal/ amintiri din clipe arzătoare.// S-a întors poetul pe strada copilăriei/ Și e o altă adresă pe casa lui/ bronzul toamnei sună în frunza viei/ și galbenul scrisorilor a trecut în gutui.// ... ceața timpului, val după val./ peste nuci încet se lasă/prin inimile oamenilor din satul natal/ trece poetul, amintire, spre casă...*” (**Poetul**).

„Ars poetica” din punctul meu de vedere, fiindcă maestru Țene are mai multe poezii care pot fi considerate așa, este poezia „Poeții nu mor niciodată”. Vă rog să o citiți și să o savurați în toată splendoarea ei: „*Poeții nu mor niciodată, ei doar își odihnesc zborul/ între clipa ce vine și visul cea fost/ potolind focul din oase și luna/ cu dorul./ arzând întotdeauna/ cu rost.// Poeții nu mor niciodată, se-ntorc în cuvinte/eterne vorbe încolțite-n brazdă/ în frunze, flori și în întoarceri din cele sfinte/ sau în zborul păsărilor ce torc la stână/ cântece pregătite să fie gazdă/ în care intrăm cu ei de mână.// Poeții nu mor niciodată ei vin/ coborând treptat în noi pe frânghii de lumină./ de apă și iz de pelin/ne iau de pe umeri tristețea, ne-nveșnicesc tulpină/ și ne pun aripi de înger, în abis/ nu mor niciodată, dar niciodată/ doar urcă în vis.// Poeții nu mor niciodată, doar ies/ din auz, cum ai privi/ printr-un ocean întors./ sau*

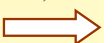
CURRICULUM VITAE

Al. Florin ȚENE

ȚENE Florinel Sandu (Al. Florin ȚENE), născut în orașul Drăgășani, județul Vâlcea, la 13 iunie 1942. Părinții Ion și Ecaterina.

În 1964 se căsătorește cu poeta Titina Nica-Țene. Are doi băieți: Florin, specialist în imagine de televiziune și Ionuț, doctor în istorie și master în drept, istoric, poet și scriitor, fondatorul ziarului „Napoca News”, cu 16 cărți publicate.

Este membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România.

alunecă în simțuri cum noaptea unei ciocârlii/ aureolează cu stele un șes,/ ei au în vene al patrulea simț,/ metafora din sânge a unui prinț.// Poeții nu mor niciodată, și doar/ își odihnesc zborul/ între clipa ce vine și visul amar/ potolind focul din case și luna/ cu dorul, arzând întotdeauna/ cu rost”.

Poetul Al. Florin Țene, ca mulți dintre noi, se întreabă meditativ ce este poezia iar ea, prin limpezimea cristalină și setea noastră de cunoaștere poate deveni și un lichid miraculos cu care ne adăpăm venele: „Poezia se întrupează când soarele/ și Hades se ating până și-n vis / spune Odyseas Elytis,/ atunci în amiaza susținută de cariatidele pădurii, marele/ cer încălțat cu pielea picioarelor mele/ mă primește rătăcind printre stele/ și ars de dor,/ îmi pune aripi, și zbor/cu sufletul meu ancestral/ și călător/ când sub șa mi-a murit și ultimul cal.// Iar strugurii sunt săni în via/ din care mulg lapte pentru zei.// Aceasta este Poezia/ din care te invit, cititorule, să bei”. (Poezia).

Ce este plăcut la poeziile lui Al. Florin Țene este modul simplu de a pătrunde în sufletul cititorului, atât prin stilul clasic al majorității poeziilor cât și prin îmbinarea livrescului cu idei mitologice, observându-se la autor o lectură solidă la baza formării dumisale, necesară durabilității poemelor scrise de-a lungul timpului: „Sevă sunt și via mă fierbe vin/ Pe dealuri în boabe de aur/ Prietenul mă bea, am gust de pelin./ Ascultând înserarea colorată de-un graur.// Din rădăcini urc și-n boabe mă coc./ Mă beau pe-ndelete în câni de lut/ Ciobanii doinind din fluier de soc./ Când eu fierb în butoaie tăcut...// Prietenul sunt eu și mă sorb/ Din cupa mea de trup și gând,/ Încă se scrie poemul în orb/ Din care n-am plecat nicicând”. (Sunt seva poemului meu).

Fiecare poezie a autorului este un univers, o poveste care începe aproape banal dar se dezvoltă, ia alte dimensiuni, în final devenind o poveste de pus în ramă: „Într-o noapte am uitat caietul cu poezii/ pe-un colț de val de culoarea spumei,/ m-am aruncat în mare în

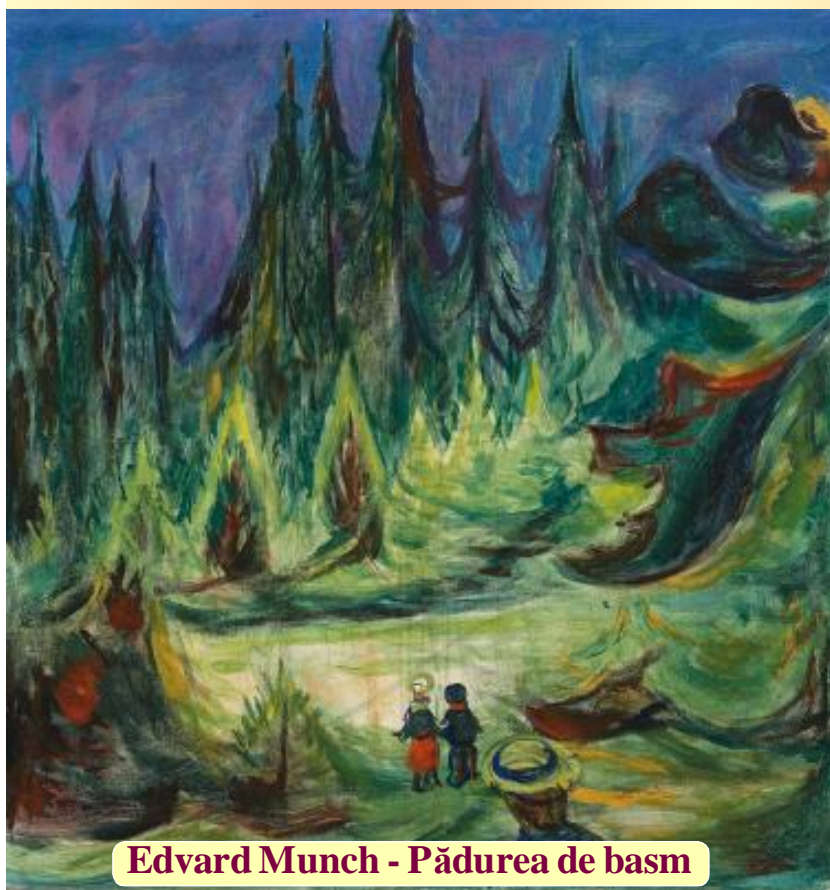
costumul de scafandru/ al lui Adam,/ până în orele târzii/ până în pânzele albe/ când înflorește leandru.../ și când l-am găsit a dispărut poezia,/ poate a luat-o vremea înapoi/ sau în amiază ciocârlia/ punând-o pe viers s-o asculte lanul/ când bat în toba zilei nenumărate ploii.// Însă eu tot căutând printre rânduri/ poemele din caiet își iau zborul/ cărduri, cărduri...” (Caietul cu poezii).

Poetul Al. Florin Țene, cunoscându-și valoarea și geniul creativ, în demersul său literar, ne oferă și acest poem minunat intitulat „Sunt poetul esențelor tari”: „Sunt poetul esențelor tari/ Ce sorb din apa lui Hristos,/ Când pe drumul confuziilor mari/ Înțelepciunea mă face mai frumos.// Un ochi mă urmărește-n sine,/ În cale crescând confuzii de lumini,/ Ce mă duce-n tăcerea care vine/ Sub atâția ochi divini.// Sunt poetul esențelor tari/ Și beau măduva cuvintelor din mers,/ Dacă prin vreme anii îmi sunt mai rari/ Cineva muntele de păcat m-i l-a șters.// Mai trăiesc vremea inimii înduioșate/ Și-a timpului dragostei dintâi,/ Mai sorb esențe cu păcate/ Când te roagă Poetul să rămâi...// Sunt Visătorul esențelor tari,/ Un ins grăbit spre ce-o să fie,/ Las clipele mele de armăsari/ Să mă tragă-n veșnicie...// Sunt poetul esențelor tari/ Călătorind într-o caleașcă de Poezie”.

Universul poetic al autorului este deosebit, aproape că nu este temă nedezbătută sau nefiltrată prin ochiul său de profesor în poezia românească și am să enumăr câteva titluri în acest sens: „Debutează toamna”, „Memoria toamnei”, „Cântecul de vară”, „Balada bradului de Crăciun”, „În toamnă vibrează un menuet”, „Solstițiu de vară” - ANOTIMPURILE; „Dimineață de Sfântul Gheorghe”, „Cina cea fără de taină”, „Contemporanul meu, Isus!”, „Confesiune de credință”, „Cineva SUS mă iubește”, „Dincoace de Styx”, „Dumnezeu este o carte”, „Ziua lui Dumnezeu”, „Doar o treime”, „Geneză”, „Rugăciunea zilei”, „Contemporan cu Dumnezeu” - CREDINȚA; „Femeia mea cea de toate zilele”, „Casa părintească și vecinii buni nu se vând”, „Cercul timpului nostru”, „Platanii visează veșnicia”, „Pe sub streșină de seară”, „Sonată pentru creșterea ierbii”, „Răbdarea pietrei”, „Metafora ruginirii Otlului”, „În Drăgășani”, „Horă târzie în sat de pescari”, „Cercul timpului nostru”, „Vitriliile mării”, „Inima mamei” - NATURA,

IUBIREA, FAMILIA; „Gloria Limbii Române”, „Dor de Eminescu”, „Ce este patria, mamă, în timp de epidemie?” - PATRIA și LUCEAFĂRUL POEZIEI ROMÂNEȘTI. Iată viziunea lui Al. Florin Țene despre Poetul Național Mihai Eminescu: „Au curs atâtea vorbe pe pagini de poveste/ Cum curge Oltul de veacuri prin Carpați/ Și dorul si-a cioplit cuvintele pe creste/ Cum iubirea trece de la părinți în frați.// De atâta dor zăpezile cern poeme în brazde/ Și cuvintele lui se fac stele pe cer de ape,/ Paginile, în clipe ancestrale, ne sunt gazde,/ Și, pe neștiute vin din veșnicie să se-adape.// Îmi este dor de Eminescu pe înserate/ Când îi citesc versul pe genunchi de iubită,/ Construiesc din metafore cu mîgală palate/ Și alături de el cad iarăși în ispită...” (Dor de Eminescu).

Am să închei cu câteva considerații ale distinsei scriitoare Melania Cuc din postfața antologiei „ÎNTOARCEREA LA METAFORĂ” (2023): „Cartea de față este o mostră de eleganță a discursului despre Artă, - arta ca prag a desăvârșirii operei umanității, a celui timp prin care se treieră creatorii - făcătorii de metafore. Fără hiatusuri în lucrătura textului pe care îl desăvârșește, Al. Florin Țene reușește splendida „șesătură” care le dă paginile cărții, impune prin seriozitatea cu care se implică în tot ceea ce face. Avem în față încă una din cărțile BUNE care vor rămâne în rafturile bibliotecilor ca o dovadă a spiritului umanității, la general, și pe care scriitorul a reușit să-l împodobească cu încă o fărâmă de filosofie, cu o jerbă de idei îndrăznețe și care îi aparțin în întregime”.

Edvard Munch - Pădurea de basm

Voichița TULCAN MACOVEI

81

Poezia lui Al Florin Țene

„Despre un scriitor nu poți vorbi decât cu poemele și cărțile sale în față. De cele mai multe ori e greu de descifrat cheia în care s-a scris o carte, ca să-i dezvălui taina. Ea trebuie să-și lase înțeles conținutul”. (Elisabeta Iosif - prefața la vol „Contemporanul meu, Iisus” - 2012)

Așa s-a dovedit și în cazul domnului Al. Florin Țene. Când un scriitor este atât de prolific, este greu să pătrunzi gândurile, sufletul și simțirea pe care și-a manifestat-o, de-a lungul unor vremuri ce s-au schimbat din mers. Dar, fie că acestea au fost tradiționale, moderne sau postmoderne, Al. Florin Țene rămâne același om și creator, fidel unei concepții armonioase, echilibrate față de artă, care se regăsește în toate genurile literare abordate. Iar domnia sa le-a abordat pe toate, căci este un scriitor fără liniște, care își găsește pacea doar scriind, doar comunicându-ne gândurile. Iar gândurile dumnealui liniștesc, la rândul lor, sufetele cititorilor!

Domnul Al. Florin Țene nu se joacă cu arta. Dumnealui este artistul care se exprimă, fără să facă din creația artistică o țintă anume. Scopul este de a transmite sentimente înălțătoare, atitudini asupra marilor valori ale vieții omului. Este acela de a clădi valori, prin puterile oferite de harul artei literaturii.

Cu sinceritate mărturisesc faptul că, la început am citit creațiile în proză și dramaturgie ale domnului Al. Florin Țene. După ce am văzut cât de puternic sunt acestea ancorate în realitățile descrise, m-am întrebat cum poate oare, un scriitor obiectiv, critic și satiric la adresa societății, să fie și interiorizat, să trăiască sentimentul iubirii, lăsându-se copleșit de manifestările lui? Și totuși, poate!

În cele peste 20 de volume de versuri, poetul Al Florin Țene devine liric, interiorizat și sensibil, deși abordează aceeași problematică despre viață, precum în volumele de proză sau dramaturgie. Aceasta ne dovedește că este scriitorul care știe să se transpună pe sine în toate ipostazele unei opere literare, creând valori ce au menirea să uimească, dar și să zidească.

Credem că este o mare calitate, atât a omului cât și a artistului, trăsătură care îi eternizează opera, căci Al Florin Țene trăiește, simte și scrie cosmic. În creația lui respiră pământul, cerul și istoria lumii întregi! De aceea, poetul se simte „contemporan cu Dumnezeu”, Acela pe care Îl respectă și Îl vede dincolo de tot ceea ce se află în natură și în oameni. „Miroase dimineața înșorită a mir / Tăcerile treceau pe nesimțite-n mers, / Contemporan fiind cu Radu Gyr / Trăiam întruparea lui în vers. / Cânta amiaza tristețea-n flori / Uitase să îmbobocească și mălinul, / Cerul desena o cruce din cocori / Ridicând la rang de virtute chinul”. (Contemporan cu Dumnezeu). Astfel, nu de puține ori, versurile sale devin „un plânset al lumii sfâșiate, cu natura sa cu tot, ce se revarsă și se reflectă în starea po-etului. Fiecare pare a-și deveni parte consolatoare celeilalte: cuvântul lumii, de unde trena de metafore întinsă peste rănile acesteia, și lumea cuvântului, de unde materia lirică încercată de situații dureroase, insesizabil de mici dar care fac covorul vieții, tot mai acoperite de colbul zilnic și pe care nimeni nu le mai percepe, ele devenindu-ne un modus vivendi”. (Dumitru Velea - *Sonată pentru creșterea ierbii* - 2010)

Întâlnim o suavă transcendere spre lumea senină a Divinității, în toate volumele lui Al. Florin Țene, dar mai ales în „Răbdarea pietrei”

și „Iisus-contemporanul meu”. Poemele transmit fiorul metafizic al legăturii dintre Dumnezeu și sufletul creatorului pământean. Mereu neliniștit, mereu întrebându-se, Al Florin Țene se mărturisește ca fiind în căutarea și în exprimarea Divinului. Roadele acestei căutări se simt și se transmit, unind sufletul cititorului cu al poetului. „Lumea este în concurență cu ea / Și mai puțin se uită spre Tine sus, / Tu, Doamne, ești Călăuza mea / Când din morți înviază Iisus. / Am un surplus de idei și de har / Și la picioarele Tale le-am pus / În numele veșniciei ca dar, / Când din morți înviază Iisus”. (A înviază Iisus)

Creația se naște, în concepția creatorului Al. Florin Țene din căutare și suferință. „Autorul mărturisea undeva în volumul «Cu inima în palmă»: «Tot ce am trăit a trecut mai înainte prin durere, chiar și bucuriile. La baza edificiului de mai târziu, pe care l-am construit cu ajutorul creației, se află o rană. Fiindcă și atunci când construim o casă, un monument, producem o rană Pământului, prin săparea temeliei. Viața mea a fost consacrată artei cuvântului și aceasta îmi amintește de rana care însemnă pentru mine începutul rodniceii și, în final, bucuria lucrului bine făcut.»” (a consemnat prof. Geantă Constantin în prefața la vol. „Răbdarea pietrei” - 2001)

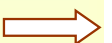
Fidel concepției sale despre literatură ca artă (globmodernă), domnul Al Florin Țene abordează temele literare cunoscute: natura, istoria, satul patriarhal, contopirea omului cu natura, dar și iubirea, impunând o viziune realist-romantică versurilor (sau existențialistă cum o numește George Baciu), de o realizare artistică în spatele căreia simțim mâna artistului. „Cititorul întâlnește peste tot imagini, metafore, trăiri transfigurate în vers. Frumusețea imaginii poetice se împletește cu profunda meditație asupra existenței și rostului artistului în lume”. (Geantă Constantin)

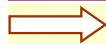
„În vremuri ancestrale / Gânditorul din Hamangia / adăstând într-o vale / cu tribul său împreună / se temeau de apariția scrisului, / sub lună, / acele semne de rău prevestitoare: / «cine va mai asculta cântece și gânduri / sub soare / când nimeni nu știe să citească / și scrisul pe piatră costă / cât un ciubăr de iască?» / Își ziceau ieșind dintr-o grotă / anostă...” (Poezia trece)

Este una din viziunile poetului Al. Florin Țene asupra creatorului.

De altfel, exegeții care s-au ocupat de volumele de versuri, au constatat că lirica dumnealui are o multitudine de legături sangvine cu marea poezie română. Însuși poetul a mărturisit, nu o dată, prețuirea față de înaintași, precum și dorința de a-și împleti creația cu opera acestora, împreună contribuind la realizarea profunde scriituri române, care să se perpetueze peste timpuri: „Poeții nu mor niciodată, ci doar / își odihnesc zborul / între clipa ce vine și visul amar, / potolind focul din case și luna / cu dorul, arzând întotdeauna / cu rost”. (Poeții nu mor niciodată)

Textul „Ca seva, Eminescu”, aduce în fața cititorilor o imagine oarecum inedită a Luceafărului poeziei românești, aceea a poetului care a coborât din istorie și a urcat, prin versul său, în vârful veșniciei românești, rămânând veghetor peste timpuri: „Îi aud pașii trecând dinspre lumină / Și foșnetul stelelor în părul Lui, / Când plopii fără soț îl așteaptă să vină / La fereastra cu dorul aprins în gutui. // Cobo-

rând dinspre Carpați, îl aud uneori/ Cu fruntea împodobită de gânduri/ Pe cărări de argint și flori/ De tei presărate rânduri, rânduri./ / Îi aud glasul venind dinspre trecut/ Dulce ca mierea cuvintelor străbune... ”.

Descrierile de natură, minunate pasteluri, îl leagă, deși poet al mileniului III, de Vasile Alecsandri sau de George Coșbuc: „*Cad cărările pe frunze,/ Zilele-n brațe de meduze/ Poartă noi/ care niciodată n-a avut loc,/ ne mai unesc șopârle și șoșonii udați de ploii/ ce suflă alizee albastre în fluier de soc.// Cale lungă are poetul pe lumină/ călcând / cu călcâiele bătătorite de dor de ducă/ purtând la tâmpile câte-o vină în apus/ ce-o duce și acum în gând acolo Sus/ și-n mână cu o floare ce se usucă*”. (În Toamnă vibrează un menuet)

Profesorul Geantă Constantin îl așază pe Al. Florin Țene în genealogia marilor poeți români, în ce privește poezia patriotică, dragostea și prețuirea valorilor românești. „Într-o descendență ilustră, pornind de la Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Valeriu Anania autorul a creat poezie patriotică. Poemul «Ce este patria, mamă?», este una dintre frumoasele poezii dedicate țării : «*Ce este patria, mamă?/ - Este mormântul necunoscut al unchiului tău,/ Mort pentru țară./ Într-un nesfârșit hău./ Este lacrima neîmpăcată/ După casa de comuniști demolată./ Este minciuna ce ne-o spun/ Pentru un viitor promis/ Și bun.*»”

Într-adevăr, credem că patriotismul, iubirea de țară și de neam rămâne una din minunatele valori ale poeziei domnului Al. Florin Țene. Este perspectiva din care ochiul vigilent al poetului român veghează, lăsându-se să fie o punte între trecut și viitor. În acest sens, analistul Geantă Constantin afirmă: „Autorul care, într-un interviu din volumul «Cu inima în palmă» afirma: «Aparent, Internetul unește oamenii, însă el însingurează persoanele, spre deosebire de religie care unește într-un crez comun» a creat un frumos poem *Moartea vine prin internet*: «*Râzi ca un saltimbanc pe internet,/ Neavenit cum toamna pentru frunze/ Nesimțind că moartea vine încet/ Și clipele te cuprind, brațe de meduze.// Persiflezi pe sticlă ca un bufon,/ Dându-ți cu glezna stângă în cealaltă,/ Când sunetul tău târziu și aфон/ Scârțâie la ușa din ultima haltă.// O iau ca o glumă a unui întârziat/ Ce-și spune ultima prostie-n viață:/ Se vede că neantul îți este aliat/ Când amintirea-ți se vinde pe nimic în piață*»”.

Al Florin Țene analizează, în felul acesta, prezentul, din perspectiva trecutului și al viitorului. Putem spune, dacă ajungem să-i înțelegem opera, că este creatorul care crede în vocația sa și tocmai de aceea, se zbate faustic „spre atingerea zonelor pure ale paradisiului estetic” (Geantă Constantin), trăgându-și seva inspirației din paradisiul veșnic viu al copilăriei și al satului natal. „*S-a întors poetul în satul natal / Cu toate păsările lui zburătoare/ Același râu îi aduce la mal/ Amintiri din clipe arzătoare.// S-a întors poetul pe strada copilăriei/ Și e o altă adresă pe casa lui/ Bronzul toamnei sună în frunza viei/ Și galbenul scrisorilor a trecut în gutui.// ...Ceața timpului, val după val,/ Peste nuci încet se lasă,/ Prin inimile oamenilor din satul natal/ Trece poetul, amintire, spre casă...*” (Poetul)

Iubirea - sentiment etern - nu l-a ocolit pe Al Florin Țene, care în paginile sale creează versuri de o mare prospețime sentimentală, egalabile, prin simțămintele transmise, cu ale marilor romantici ai lumii. „*Afară plouă, iarăși plouă/ Iubita mea de soare și de rouă./ Nu știi cum să fac, să te-aduc/ În amintirea de sub nuc. Iubita mea de rouă și de soare/ Îmi crește un munte pe cărare, Nu știi în vers cum să te cânt./ Frunză de nuc, scrisoarea mea în vânt. Nu știi în vers cum să te cânt, Metaforă ești, eu verb mai sânt...*” (Iubita mea de soare și de rouă)

„Spirit neliniștit, creator fervent și scriitor fecund, Al. Florin Țene - ce a debutat și s-a impus în literatura română ca poet - abordează o mare varietate de genuri literare, exersând nenumărate formule de expresie artistică, primenindu-se în permanență, oferind de fiecare dată imaginea unui scriitor modern, deschis la nou, deși se revendică, structural, din clasicism”. (Voichița Pălăcean Veres)

Mihai MERTICĂRU

Nostalgii

... aceleași explozii de miresme și culori te întâmpină
la intrarea în satul natal
aceleași orgă gravă de melancolie și înfiorări

aceleași glas de clopot se tânguie în clopotnița bisericii
de pe dealul de unde copil fiind atingeai cerul cu fruntea
aceleași tăcere pansează cu smerenie rănil
mult prea adânci cu care se făloșesc sătenii
strecurându-se băjbând prin amintirile din celălalt veac
liniștea izvorăște din fiecare piatră
din pustiul zilelor îndoliate
din atâtea răni nevindecate

din clipocitul gândurilor nerostite
din pădurea rămasă doar în amintire
și din tristețea zăvorâtă în lăzile de zestre

bistrița curge printre fiordurile de aur ale memoriei
ducând la vale umbrele peștilor zglobii de odinioară

pașii tăi măsoară adâncimea dintre mahnirea de ieri
și cea de azi a bețeștenilor mult mai bogați în pagube

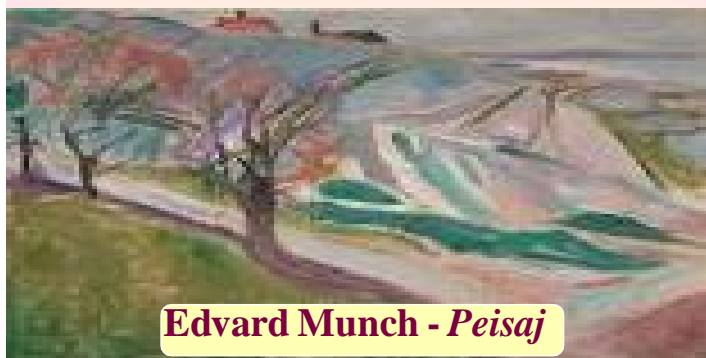
îl vezi pe copilul ce-ai fost umblând desculț prin
bruma dimineților de fum

în tâmpile încep să-ți viscolească nostalgii
și auzi ecoul carelor de lemn

neamurile te urmăresc de după gardurile într-o
rână și nu știi pe cine caută în astă amărăciune
străinul ce-și poartă lacrima pe obraz
ca pe un scump trofeu sau ofrandă adusă unui zeu

prin oase îți curge o înserare
care mult te doare
prin gânduri îți bat vânturile toamnelor
cu rod jefuit de nerod

cocorii pleacă rânduri-rânduri
de-atâta pustietate mult te mai
îngânduri...

Edvard Munch - Peisaj

Al Florin ȚENE

Poeme

Al doisprezecelea ceas

Vremea urcă în imponderabil,
Păsările sub zborul cărora moleculele de aer mor
Poartă tăcerea între particule,
Doar mișcarea browniană în dezordinea ei
Ordonează apa de ploaie
Din paharul de pe masă.

Cântecul mierliței pune miere în levitația
Fulgului de pădăie
Dus mai departe în interiorul zilei
Cum orele sunt plimbate de indicatoarele ceasului
Pe cadranul numerotat de cineva
Ce n-a știut să numere
Decât până la al doisprezecelea ceas.

Adevărul din acrostih

Această pagină de timp o scriu cu maci
Elimin minciuna cu un verb curajos,
Lumea se ascunde în păduri fără copaci,
E vremea să iau poteca în spate și să pornesc pe jos
Sau să mă refugiez în fraze fără cuvinte,
Atunci când tai unghiile substantivului picior,
O bucurie stârnesc în ciorap
Durere întoarsă pe dos în mănuașă pierdută-n pridvor,
Negație ce nu neagă nimic pe lume,
Acceptare botezată astăzi fără nume.

E vremea să privim oglinda oglindită-n alta
După ce ieșim din cuvinte mincinoase,

Atunci toți zeii se întorc din Malta,
Tăcerea trece în imne și-n clipe păguboase,
Iubiri ne știute cum nu ne cunoaștem viitorul,
Totul s-a măcinat până la vene, până la oase,
Inodore și incolore precum dorul,
Cuvânt strecurat în inimile rămase.

Acum putem să ne citim viața pe dos,
Raport între trăire și sfârșitul poeziei,
O lume ne așteaptă într-un spațiu lăptos,
Fumurie precum toamna arămind aracii viei,
Atunci când fur un vis de pe buzele femeii
Tăcută cu poala plină cu struguri dulci.
E vremea fluturilor hălăduind prin lunci
Mai rodnică în sfârșit când se nasc și prunci.

Amfora din cuvinte

Pescărușii cerul pe aripi l-au luat
Mutând-l unde se termină zarea,

Orașul a rămas pe înserat izolat
Și Carul Mare și-a pierdut cărarea.

Rătăcesc pe malul pustiit de întuneric
În căutarea iubitei ce nu vine,
Gânduri robindu-mă homeric
Sub pietrele lunii macină dorul de tine.

Doar ielele uitând de univers
Trag Marea cernită după ele,
Eu stând pe-o stâncă de vers
Plămădesc o amfora din cuvinte și stele.

Caietul cu poezii

Într-o noapte am uitat caietul cu poezii
pe-un colț de val de culoarea spumei,
m-am aruncat în mare
în costumul de scafandru
al lui Adam,
până în orele târzii
până în pânzele albe
când înflorește leandru...

și când l-am găsit a dispărut poezia,
poate a luat-o vremea înapoi
sau în amiază ciocârliă
punând-o pe viers s-o asculte lanul
când bat în toba zilei nenumărate ploii.

Însă eu tot căutând printre rânduri
poemele din caiet își iau zborul
cârduri, cârduri...

Cuvintele atrag realitatea

Am scris; omul din lut a fost plămădit,
Dumnezeu după chipul și asemănarea lui l-a zidit!

În primordial, scriam; a suflat viață peste el,
Inimă dându-i și suflet blând de miel.

Cuvântul a fost la început, lucrurile din zbor
Și-au luat înțelesul după utilitatea lor.

Am scris să fie „epoca de piatră”
Și oamenii din peșteri și-au făcut vatră.

Cronologic „epoca de fier” am scris,
Săgeata din bronz căprioare a ucis.

Adunându-se ură în cuvânt și-n noi
Acesta a luat înțelesul de război.

Istoria toată pe cruce plânge
Vina o are cuvântul sânge...

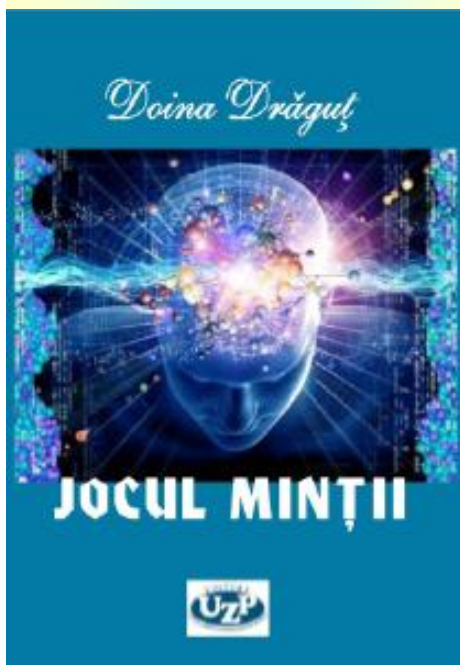
Ioan ANDREICA

Jocul minții - în dezbateri

Doina Drăguț - poeme până la universal și spășire

Doina Drăguț, *Jocul minții*, Editura UZP, București, 2022

uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ ...adaug freamătului meu timp/ pentru a-mi cunoaște/ propriul univers" (lumea ca un vârtej).

„prinsă ca într-o absență/ intru-n pliuri de neant/ și însumări de goluri/ umplu împrejurul meu”... „într-o revărsare/ de faimă temporară/ curăț timpul de umbra dintre noi” (steaua mea de gânduri).

E evident că poeta a căutat mai mult decât jocul cuvintelor, mai mult decât creația estetică și de formă pentru a entuziasma cititorul și a-l atrage în lectură și rostiri clamative.

Poeta și-a propus poeme meditative, chiar dincolo de „jocul minții” într-un spațiu al profunzimii gândirii, fie el interior sau exterior.

Practic poemele curg dinspre interior spre exterior iar noi, cititorii, pătrundem doar până la etajul permisiv, autoarea lăsând calea deschisă spre profunzime.

Doina Drăguț ne propune să călătorim

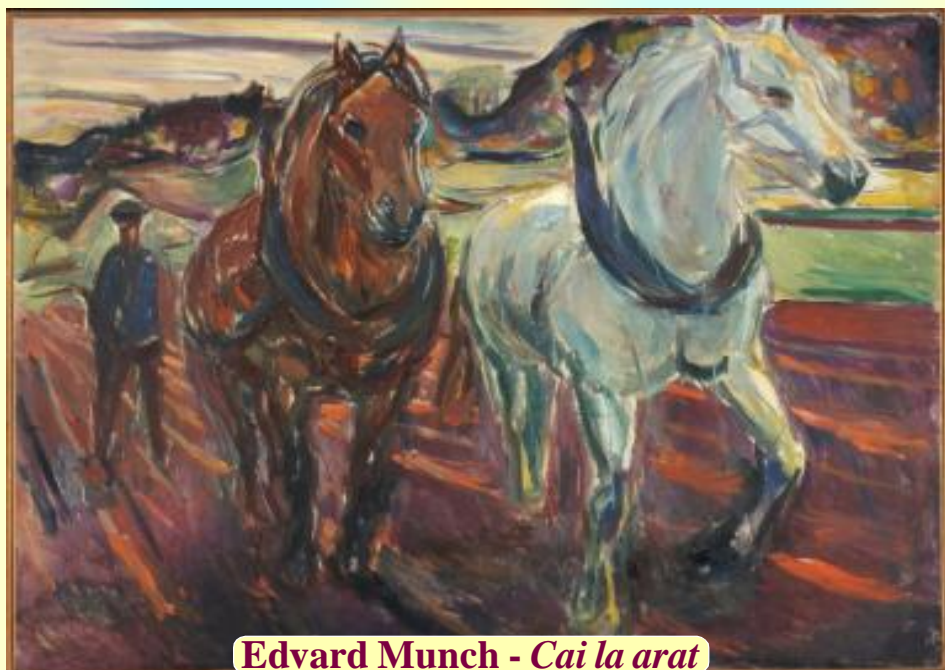
cu domnia sa spre infinitul profunzimii prin jocul minții. Cititorul aplecat are această posibilitate de a diseca poemele și de a le însoți până unde dorește în scopul perfecționării gândirii, îl solicită la o astronomie a gândirii însoțind autoarea până în mediile celeste; „prinsă în vraja unei stele/ de gravitatea lunii fascinată/ cerul nopții parcă mă atrage”. Dar și spațiul interior este atât de puternic relevant: „când dorurile în cascadă/ năvălesc/ iubim desăvârșit/ dar în mod diferit” (**Incerte simetrii**).

Autoarea ne deschide calea și ne propune astfel de poeme pline de înțelepciune și solicitare a eului vizând că există și alte lumi și alte moduri de a vedea viața și alte moduri de trăiri, detașându-ne de noi până la universal și la spășire.

Iată ce ne spune poeta în poemul ce definește volumul: „prin jocul rafinat al minții/ ne înălțăm/ și ne înțelegem rostul/ limitați de legea/ propriei gândiri” (**Jocul minții**).

Lecturând poemele propuse de poeta Doina Drăguț, pătrunzi cu autoarea în spațiul complex al existenței. Nu trebuie să lecturezi multe poeme ca să intri în mentalul poetei. Odată ajuns acolo începi jocul lecturantului. Cauți să pătrunzi în profunzimea solicitată de poetă și rămâi liber să cercetezi până unde poți merge la pas cu poeta. Solicitarea devine intensă pe măsura noțiunii „profunzime”. Cât de departe poți să mergi cu mintea și jocul cuvintelor ce te solicită să depășești creatorul, numai fiecare lectorant în parte știe. În orice caz, jocul cuvintelor percepute în noțiuni se pliază perfect cu jocul minții, e un fel de rebus sau anagramare ce te obligă la înțelesuri multiple, dar și speciale, personalizate cu o tehnică și un stil propriu nedefinit.

Lumea poetei e o lume aparte construită în etaje, straturi, spații construite special pentru jocul minții, pentru mulțumirea ei: „imuabil și temeinic/ mă desprind de orice formă/ și descopăr lumea ca pe un vârtej/ ...

Edvard Munch - *Cai la arat*

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Jocul minții - în dezbatere

Poezia ca o permanență în continuitate

Scriitura comprimată a Doinei Drăguț este emanația unei imense singurătăți. Autoarea noii cărți de poeme mizează într-adevăr pe „Jocul minții”. Ludicul e însă punctualist-convergent „spre limita unui înțeles ascuns în sine însuși”, adică obscur (abscons) în numele acelei ambiguități care oferă fie semnificații alternative, fie simultaneitatea semnificațiilor, fie combinarea lor neconcordanță.

Convinsă de puterea verbului, autoarea „Jocului minții” subînțelege un adevăr mai amplu: încercarea de a se armoniza cu lucrurile dimprejur - „pe poteci necunoscute cu închideri prelungite în deschideri care scapă timpului... cu o formă răsturnată-n așezări.” Ea, poeta de geometrii noneuclidiene, execută un zbor lăuntric „c-un opal în vechi oval” - precum Dan Botta - în eon transbarbian, dar ca să deschidă „clipe adâncite în mister și-n parabole ce poartă-n ele măreția unui sens ascuns” - precum, în interbelic, Lucian Blaga „spre o ultimă finalitate ce transcende spre revelatoare înveșnicire”.

Poeta, una evident tributară poeticilor moderniste, brodează reiterativ pe toposul oglinzilor „într-un sens neperturbat de incerte simetrii ale sfârșirii” ca să descopere „orizonturi cu întregiri fără contur spre desăvârșite pierderi în neantul formeii.”

Însă când „dorurile în cascade năvălesc”; „vorba perfectă” și tabuiza(n)tă „e absența vorbei”, adică tăcerea imuabilă și temeinică, adică aceea din care s-a născut „lumea ca un vârtej” (Ezra Pound îi zise vortex iar poeticitatea devenise vorticalitate - n.m.).

Întâlnind adesea în esența sa nepotriviri cu sine, autoarea se simte uneori exterioră lumii ce-o domină pe dinăuntru și atunci își vede chiar „izvorul întregii existențe” de unde o să porceadă într-o nouă autocunoaștere: dinspre arhetipuri spre o altfel de curgere pe „două râuri paralele”; prilej pentru poetă să jocularizeze, să grefeze, pe un fond folcloric (și tot ca Dan Botta - n.m.), balada dedicată propriilor ochi, citându-l postmodernistă, și pe Ion Barbu „După melci”, cum în urmă cu două-trei decenii Ioan Stratan: „din somn greu m-am desfăcut/ și-am tâșnit către oglindă” (Drăguț, 2022, p.11).

Citindu-i pe îndelete cartea „Jocul minții”, avem revelația cuvenită că poeta Doina Drăguț cultivă poezia ca extras cultural, sincretic și sincritic. Ca și Petru Mihail Gorca, ea se lasă vegheată de „steaua din oglinda visului”, iar steaua ei de gânduri e fascinată „de gravitatea lunii”. Cerul nopții e unul de proveniență romantică (precum cel din „Existența romantică” a lui Edgar Papu atunci când el comentează lirica eminesciană) și o atrage - citez - „ca o prăvălire-n muzică și în visare fără timp și fără loc”. Poeta se simte „tulburată doar de forța fanteziei”. Izbucnește „într-un elan vital și peste tot se iscă armonie”, iar „fluturi de lumină” în fiori o îmbracă „de la creștet până la tălpi”, ca ea să renască „într-o revărsare de faimă temporară”; apoi „sporind spre alte înțelesuri” strânge în brațe necuprinsul, tot în descendența blagiană, „iar în cercuri rupte de început pe copite caii poartă ropot de lumină”.

Ispite constante rămân, pentru Doina Drăguț, poeticile lui Valéry și Barbu, gândirea abstractă, vederea limpezită și clară, spiritul geometric, vidul semantic al oglinzii, fiorii crescuți în profunzimi înșelătoare „între semn și semnificație” întrucât „și golul este o formă iar un gând cuprins în fapte modelează corpul propriului destin”.

În definitiv „într-o perfecțiune a pierderii sensului urcând așezarea între cer și cuvânt nimeni nu te poate înșela / tu singur te înșeli asupra celorlalți”; căci totuși „nimic din ceea ce aparține fondului nu are supremația. Pe când forma învește totul. Aici este unicul sens al Poeziei” (Valéry, 1989, p.762). „Umplerea vidului nu poate fi sfârșită... iar cel ce știe să vadă frumosul ca expresie deplină a unui punct este un om bogat”. Drept consecință „nu-l afectează pierderile, permanent și pretutindeni devine egal cu ceea ce este profund” căci „unicul este cauza tuturor”.

Doina Drăguț - cred eu cu netrucată modestie - și-a identificat unicitatea stilului ei poescovaleryanoeminesciană; în ceea ce-o privește, într-adevăr, „germenele de lumină” este punctul ce deschide calea „profunzimilor de jocuri”. Concomitent - cum ar obiecta Valéry (cu vreo futuristă ocazie - n.m.) - „orice dispozitiv poetic se sprijină pe un fapt de matematică învăluit” (Valéry, 2021, p.248). Automat, „libertățile devin captive formelor abstracte”, iar noi, poeții, „încercăm să dăm o formă înformului, să armonizăm funcția cu esența... urmând calea propriei naturi”. „Misterioase rugăciuni” se fluidizează în metafore ale unui sistem pur: de „cumpăniri învăluite-n sunet de vioară care ridică-n neștiute sfere topite cântece în misterioase rugăciuni”. Alteori, poeta interpretează - după cum precizează și Hugo Friedrich atunci când se referă la Mallarmé - lirica înțeleasă ca rezistență, ca muncă și ca joc. Idealitatea, absolutul, neantul sunt moduri de cugetare transplatonice. Pentru Doina Drăguț, ca și pentru Charles Baudelaire, transcendența e deseori goală: sfidarea plinului ontologic prin acest concept al neantului trădează radiația unei propoziții celebre mallarméene: „Neantul e adevărul” (Friedrich, 1998, p.122).

Repunând în discuție izotopia neantului-imbaj, Doina Drăguț frapează evident, trezind criticile neavenite ale unor receptori categoric „inculți” inutil patetici și îndârjiți prostește. Metoda lui Stéphane Mallarmé constă în dislocarea realului prin abolire, anulare, suspendare (în apropierea sa întâlnim termeni înrudiți: lacună, gol, absență - n.m.). Călcându-i pe urmele durabile lui Mallarmé, poeta este ea însăși prin jocul cuvântului pentru că din el emană „noțiunea pură” de poezie ca „distrugere a concretului” în favoarea deveninței lucrului în idee pură, entitate spirituală. Consecința e inevitabilă: odată angajată pe acest drum poezia devine o activitate care, foarte singuratică, își proiectează jocul oniric și muzica magică într-o lume anihilată. Căci ceea ce exprimă poezia în ultimele ei straturi semantice sunt figuri și tensiuni abstracte într-o infinită polivalență semantică (Friedrich, 199, p.125).

„Jocul nebun de culori îmbietoare” provoacă semnelor arbitrară o motivare intrinsecă și „nemăsurate preschimbari... în zbor întârziat în alb desfășurat spre infinit... în ceas ascuns... cu contur în vag delir... într-un timp desăvârșit... unde vedenii în dezacord risipesc mișcarea în subtile spații ireale”.

Programatic-doctrinar, Doina Drăguț mizează pe „eliberarea de efemer”, „decantare de imagini”, „acumulări de noțiuni”, „emoții cristalizate în armonii”, „neantul formeii”, „atingerea absolutului”, „cultivarea calmului”, triada armonie-delir-frenezie, „urcușul spre sine” pe „calea de regăsire”, stăpânirea de sine prin recursul la extensia în viitor ș.a.m.d.

Nicolae MAREȘ

Jocul minții - în dezbateri

Doina Drăguț sau Despre sapiențialitate

Mai toate poemele din *Jocul minții*, volum apărut în 2022, sub auspiciile Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, le-am citit în *Constelații diamantine*, revistă pe care Doina Drăguț o editează din 2010 și care, urmare a unei largi răspândiri pe internet, a intrat în conștiința cititorilor din țară și străinătate.

De formație matematician, lirica sa are - în mod evident - o latură sapiențială distinctă, care ne amintește de poeziile lui Ion Barbu, Lucian Blaga, de literatura psalmică (biblică).

Aceste aspecte, care pot constitui motive de mândrie pentru autoare¹, le-am remarcat, cu mulți ani în urmă, și la Wislawa Szymborska, Laureată a Premiului Nobel, în 1996, autoare al cărei florilegiu l-am transpus la Editura Dacia din Cluj-Napoca, încă din 1977, fiind prima ei apariție peste frontierele Poloniei.²

Împărtășesc punctul de vedere al prefațatorului volumului *Jocul minții*, dl. Ion Popescu-Brădinceni că poezia Doinei Drăguț este „*emanația unei imense singurătăți, autoarea mizând pe «jocul minții», ludic și fiind convergent»*”.

Eu, însă, văd și voi încerca să demonstrez latura sapiențială a volumului și a creației sale în general.

Subliniez că chiar poemul ce deschide florilegiul stă mărturie cu privire la starea lăuntrică a autoarei: „*întâlnesc adesea/ în esența mea/ nepotriviri cu mine/ uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ alteori văd cum cerul se deschide/ și stelele se lămuresc/ în mine cresc nedumeriri/ iar gândurile disipate mă înlocuiesc/ și văd izvorul întregii existențe»*”.

Sau - într-un alt poem - arată cele ce urmează: „*într-o viață tulburată de dorințe/ îndoielnic și profund/ încerc să mă armonizez/ cu lucrurile dimprejur/ pe drumul ce se leagănă/ printre valuri de lumină/ ce se revărsă în cascade»*”.

Așadar, **sapiențialitatea** o vom găsi omni-

prezentă în demersul liric al Doinei Drăguț. Numai un poet matematician, ce vede „*în simple oglinzi/ într-un sens neperturbat/ cu incerte simetrii/ ale sfârșirii/ în zbucliu zadarnic»*” descoperă „*orizonturi/ cu întregiri fără contur/ spre desăvârșite pierderi»*”.

Doina Drăguț afirmă că lumea e ca un vârtej: ea reflectează în ochii ei imagini și gânduri, destramă cerul și se gândește la Borges și Homer/ aude o muzică difuză din Oedipul lui Enescu, simțind cum totul dispare în mod treptat - iar problema timpului rămâne problema sa.

Sapiențialitatea Doinei Drăguț se aseamănă cu cea a Wislawei Szymborska, poeta din Cracovia, de care aminteam mai sus. Și la ea, nicio posesiune nu are valoare. Ambele descoperă goliciunile vieții.

Spune autoarea *Jocului minții*: „*calea din trup/ este un drum închis/ mîntea corporală/ condusă de dorințe/ află/ în cele din urmă/ inutilitatea efortului/ gemenele de lumină/ este/ punctul ce deschide calea»*”.

Și, continuă, în poemul *lumea din afară*, cu aserțiunea aforistică biblică: „*sub greu-*

tatea propriului destin/ ceea ce nu trăim la timp/ niciodată nu trăim»”.

Durata trecerii este la autoarea *Jocului minții* precum primăverile care renasc în „*joc nebun/ de culori îmbietoare/ prin largi cuprinderi/ nemăsurate preschimbări»*” etc.

În acest florilegiu cerebral, de cca 70 de pagini, eliberarea de efemer ia forma zborului și a unor încântări în extaz, pentru care o felițăm pe autoare.

¹Având la bază profesiunea de matematician, scriitoarea Doina Drăguț a debutat în anul 1994, cu volumul de versuri „*Ceasuri de îndoieli*”, dar și ca jurnalist, eseist, critic literar și de artă. Mai cunoscute sunt volumele: „*Detașare într-un spațiu dens*”, poezii (Editura Spirit Românesc, 1995), „*Spațiul din neliniști*”, poezii (Editura Scribul, 1998), „*Ochiul de lumină*”, poezii (Editura Scrisul Românesc, 2000), „*Arabescuri*”, eseuri (Editura Spirit Românesc, 1995), „*Individualitatea destinului*”, eseuri (Editura Spirit Românesc, 1996), „*Timpul dintre valuri de lumină*”, poezii (Editura Fundația Scrisul Românesc, 2014). „*Gânduri de lumină*”, poeme (Editura UZP, 2019).

² Wislawa Szymborska, *Bucuria scrierii* - poeme - traducere și prefață de Nicolae Mareș.

Edvard Munch - Soarele

Petre GIGEĂ-GORUN

Munții noștri aur poartă

Radu Rey, *Croniclele munților*, Ed. G. Coșbuc, Bistrița, 2022

Recent, am primit cu bucurie cartea „*Croniclele Munților - O viață pentru o idee...*”, scrisă de profesorul și cercetătorul Radu Rey, un volum superb, de 1540 de pagini, format A4, editat în condiții tehnice deosebite.

Aici este încorporată munca și activitatea unui om, a autorului, de peste o jumătate de secol, muncă depusă cu pasiune și împletită cu știința pentru dezvoltarea și îmbogățirea zonei montane a Carpaților, cât și cu dragoste și profundă admirație pentru măreția peisajului montan.

România a fost hărăzită de Dumnezeu să aibă munții Carpați, o bogăție fără seamăn a țării, menită să întregască frumusețile teritoriale din străbuni, munți cărora Radu Rey și-a dedicat întreaga sa viață.

Cartea, așa cum este tipărită, este structurată în patru părți: „*Viața în Carpați*”, „*Civilizația montană*”, „*Munții și secolul XXI*”, „*Studiu comparat al strategiilor europene privind zonele montane*”, cu referire separat la zona Carpaților Românești și Anexe.

Autorul dovedește o experiență bogată în organizarea și supravegherea științifică a activităților trăite și desfășurate în munții noștri.

În paginile voluminoasei cărți sunt cuprinși 50 de ani de consacrare pentru pro-

tecția populației și mediului montan și pentru dezvoltarea durabilă, în specificul zonelor de munte, fiind fondator al sistemului instituțional și legislativ montan din România, realizată după modele de dezvoltare a resurselor montane.

Prin activitatea sa și lucrările sale științifice, a devenit pionier al disciplinei științifice „*montanologia*”.

Radu Rey, membru de onoare al Academiei Române, a devenit „*Ambasador*” al Carpaților Români în Europa și în lume. A devenit membru sau conducător al unor instituții și organizații științifice agricole românești și internaționale.

S-a legat de munte cu trup și suflet, dedicându-și viața munților Carpați, un susținător al echilibrului dintre om și natură, al calității superioare a produselor agroalimentare montane, purtătoare de sănătate, al valorilor experienței tradiționale, al moderației intervenției modernismului tehnic, pe baze științifice.

El a văzut în gospodăria și familia munte-nilor un izvor cultural și spiritual, având o valoare perenă, națională și universală.

Pasiunea sa pentru munte și aspirațiile sale l-au determinat să continue, în paralel cu munca profesională, aprofundarea economico-socială din întreaga zonă montană a țării noastre, printr-o cercetare comparativă în toate zonele montane românești, consultând numeroase publicații și lucrări care s-au ocupat de agricultura montană, acumulând noi și noi cunoștințe.

Radu Rey a dedicat muntelui întreaga sa viață și activitate, într-o luptă permanentă cu alte nedreptăți, cu grupuri de interese, cu unele oficialități din domeniu, cât și cu legislația de specialitate.

A fost o voce, uneori singulară, care s-a zbatut pentru îmbogățirea munților Carpați și administrarea în cele mai bune condiții a acestei bogății a țării, incontestabilă.

A bătut la toate ușile, unde putea cere sprijin în apărarea muntelui, aici unde a fost primit și ascultat cu curiozitate, interes, speranță și uneori cu dezinteres. A prezentat rezultatele deosebite, supunând față de noile forme de organizare în agricultura coopera-

tivată (CAP-uri), în zona montană, considerată proprietate particulară. Spre convingere, rezultatele și perspectivele muntelui le-a cuprins într-o carte, pe care a intitulat-o „*Viitor în Carpați*”, ca document scris, dat publicității.

Întrucât concluzia cărții era ca zona montană să nu fie cooperativizată, așa cum se indica printr-un program guvernamental, a întâmpinat refuzuri în tipărirea ei, fiind în contradicție cu linia partidului de atunci.

A găsit înțelegere la editura „*Scrisul românesc*” din Craiova, având sprijinul lui Ilarie Hinoveanu, directorul editurii și al lui Ionel Cetățeanu, care se ocupa cu învățământul și cultura județului.

A prezentat această carte-document peste tot.

Singura speranță era să ajungă la președintele României și acesta să aprobe sau nu organizarea agriculturii din zona de munte.

Dar Radu Rey nu era lipsit de idei și inițiative și a apelat la scriitorul și jurnalistul Adrian Păunescu, pentru popularizare în revista „*Flacăra*”, rugându-l totodată să-l introducă într-o audiență la președintele României.

Ideea a fost bună.

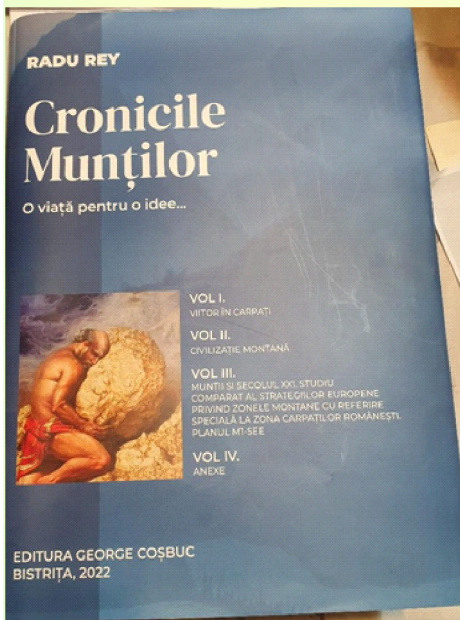
Scriitorul Adrian Păunescu, ca și un excelent ziarist, a obținut o audiență la Nicolae Ceaușescu, președintele României, unde i-a prezentat o listă cu 21 de probleme de rezolvat în viața economico-socială a României și a insistat îndelung pentru organizarea zonei montane, solicitând ca doctorul Radu Rey să fie primit în audiență, pentru a expune prin viu grai organizarea în agricultura din zona montană. I-a înmănat și un exemplar din cartea „*Viitor în Carpați*”.

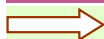
Președintele României a promis că va examina problemele ridicate, cu atenție și înțelegere, adăugând „*imi trebuie un rezumat al cărții și ce propuneri pot fi făcute în practică.*”

Imediat, Adrian Păunescu a intervenit:

- *Dați cartea lui Petre Gigea, pe care l-ați adus de la Craiova, unde s-a ocupat, la județul pe care îl conducea și de probleme de agricultură, să vă facă o sinteză a cărții.*

După plecarea din birou a lui Adrian Păunescu, am fost chemat de președintele țării.

A intrat direct în subiect:

- A venit la mine poetul Adrian Păunescu, cu o problemă care nu e de domeniul lui și mi-a înmănat această carte, despre munții Carpați. Ia-o dumneata, citește-o și în două zile să-mi prezinți o sinteză a celor scrise, despre propunerile făcute și părerea dumatilă despre acestea.

Poate sunt și propuneri bune, pe care aici mi le-a adus și prezentat cu pasiune Radu Rey. M-ai înțeles?!

- Da, da, am zis eu.

Am citit cartea „Viitor în Carpați”, cu interes și cu atenție. Autorul propunea ca autoritățile să dea o atenție deosebită munților noștri, mai ales în agricultură și încurajarea gospodăriilor și a asociațiilor montane, dezvoltând un sector particular solid și bine organizat.

Se considera că procesul de cooperativizare a agriculturii montane ar fi complet nepotrivit.

Eu am subliniat, în referatul pe care i l-am prezentat, avantajele organizării și finanțării agriculturii montane, ca o soluție viabilă, de viitor și am apreciat că propunerile doctorului Radu Rey sunt bune, chiar valoroase.

I-am înmănat președintelui României sinteza, cu propunerile autorului și ale mele.

A dispus ca doctorul Radu Rey să fie primit în audiență de Nicolae Ceaușescu, în ziua de sâmbătă, adică exact peste două zile, dându-mi mie această sarcină, ca să mă ocup de aducerea sa la București.

Am dat telefon doctorului Radu Rey și sâmbătă dimineața a fost prezent la București, în biroul meu. Atunci ne-am cunoscut și l-am sfătuit cum să concentreze problemele și cum să insiste în rezolvarea lor.

La ora fixată l-am condus la biroul președintelui și m-am retras.

Discuția lui Radu Rey cu Nicolae Ceaușescu a durat aproape trei ore, ceea ce reprezenta un record de durată a unei audiențe.

Între timp, a venit la mine în birou și po-

etul Adrian Păunescu, așteptându-l împreună pe Radu Rey, după terminarea audienței.

Doctorul Radu Rey a venit la noi zâmbind, transpirat learcă, dar cu fața zâmbitoare, plină de speranță.

Președintele României a dispus ca doctorul Radu Rey să fie cooptat în Consiliul General al Agriculturii și să se ocupe de agricultura montană.

Totodată, s-au oprit măsurile organizatorice, legate de cooperativizarea agriculturii în zona montană, așa cum s-a întâmplat cu agricultura din restul țării, prin formarea de Cooperative Agricole de Producție.

Ce s-a petrecut în capul președintelui, nu-mi dau seama și am doar bănuielele mele.

Intervenția doctorului Radu Rey la nivelul cel mai înalt al Autorității Statului nu a fost pe placul unor cadre de conducere de partid și din ministerul Agriculturii.

Dar de la măsurile indicate până la traducerea în fapt, într-o oarecare măsură, a fost un drum lung, greu de parcurs și de înfruntat multe dificultăți.

Dr. Radu Rey a fost lăsat singur, să se descurce într-un domeniu în care legislația trebuia modificată de Parlament și Ministerul Agriculturii.

Pentru organizarea în mai bune condiții a agriculturii montane, s-a înființat, ca structură organizatorică, Centrul de Economie Montană (CE-MONT), la Vatra Dornei, o instituție de pionierat în România.

Președintele Academiei Române, dr. Ioan Aurel Pop, a precizat recent că „Centrul acesta este o binecuvântare pentru munții Carpați și pentru România.”

În anul 2019, prof. univ. dr. Radu Rey a fost ales ca Membru de Onoare al Academiei Române. Activitatea memorabilă a dr. Radu Rey are în vedere adaptarea conceptului asociativ-cooperatist la condițiile agroclimatice și economico-sociale, specifice zonelor de munte și realităților secolului XXI, urmărindu-se calitatea produselor montane, agrolimentare, a valorilor turistice, culturale, ș.a.

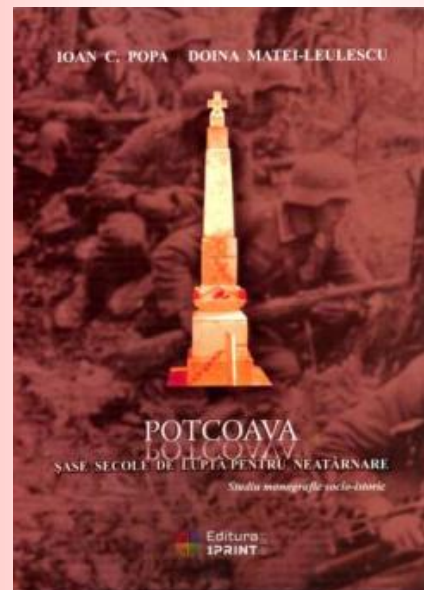
Se poate spune, pe drept cuvânt, că dr. Radu Rey a devenit, prin activitatea și pasiunea sa, un personaj de notorietate, pe plan național, dar și internațional, atrăgând atenția factorilor politici și instituțiilor responsabile din România, Uniunea Europeană și la nivelul ONU/FAO-PM.

Dr. Radu Rey, cu o activitate laudabilă, plină de sacrificii, merită toate felicitările pentru ceea ce a făcut și lăsat în urma sa, din care o parte sunt consemnate în cartea apărută recent, „Cronicle Munților”, o carte plină de idei și învățături.

Mă simt bucuros și onorat că l-am cunoscut și că i-am împărtășit ideile și dragostea pentru munții României.

Recomand cititorilor să studieze această carte, de o deosebită valoare.

Cărți primite la redacție

E. Munch - Două fete lângă măr

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Romanul "Cel mai iubit dintre pământeni" - o capodoperă a prozei contemporane

Partea a IV-a

IV.1. Conștiința fisurată a eroului mărturisitor

Mihail Dragomirescu întemeiază studiul literaturii pe concepție, extensiune, chemând în slujire două metode: istorică și estetică. Metoda istorică se revendică din istorismul propriu-zis; ceas estetică (literară) este o metodă ce se bizuie pe respectul operei literare în ceea ce ea are mai esențial, propriu, durabil, permanent, opus concretului și accidentalului trecător și variabil. Valoarea rezidă în cristallul sufletesc al operei, iar metoda de cercetare cu adevărat firească nu poate fi alta decât cea care înscrie romanul predaian printre capodopere⁶². Această metodă naturală a literaturii îi pretinde cercetătorului să fie înzestrat cu gust literar firesc dar și cultural (adică cu capacitatea de a simți frumusețea literară, să cunoască sigur principiile de realizare a esteticității literare; apoi, omul de știință literară autentic trebuie să dovedească pe de-o parte c-a pătruns viața sintetică și adâncă ce cuprinde opera și, în același timp, să ne facă să simțim calitatea specială a vieții eroilor care evoluează în perimetrul lui Victor Petrini.

Victor Crăciun apreciază că Marin Preda n-a plătit tribut împrumuturilor mimetice, nu s-a pliat doctrinelor restrictive. S-a confundat cu opera-i într-o asemenea măsură încât a lăsat impresia suprapunerii cu eroul creat Victor Petrini, Niculae Moromete, Paul Ștefan, Călin Surupăceanu și alții, cu o comportare constant „moromețeană”.

Marin Preda reprezintă o culminație a ramurii scriitorilor naționali; dar celebrul prozator recurge totodată la altoirea influențelor marilor nume ale scrisului mondial (Celine, Kafka, Marquez, Musil, Iosef Toman și Miroslava Tomanova, Heinrich Böll ș.a.)⁶³, nu înainte de a descoperi permanent fondul fertil de filozofie, de înțelegere și de acțiune specifice poporului român. Condiția personalității, așa cum

apare ea în ipostazele ei conceptuale, în practica socială, în iubire este ilustrată în Marele Singuratic, în Cel mai iubit dintre pământeni, în Delirul⁶⁴.

Cornel Ungureanu rămâne ținut între granițele admirației și ale iubirii. Vocea interioară își asumă riscul noului pact cu istoria și arta literară. Tema fundamentală în romanul citadin e „viața ca un război”. Omul nu are cum să poată a construi Orașul nou, nu are cum să întemeieze o lume nouă, nu poate da o realitate (intrinsecă-extrinsecă) Utopiei. Generozitatea și eroismul său nu-i răsplătit de Societate, ci, dimpotrivă, rămâne mutilat fie fizicește, fie sufletește. Prin Stalin, Hitler și alți monștri ai nazismului, fascismului, comunismului forțat etc. filosofia istoriei [pentru care cugetase Hegel⁶⁵ (2006), Strauss⁶⁶ (2000), Gyr⁶⁷ (1994)] devine o cumplită patologie a istoriei. „Eraticeșilor”, eseu filosofic al lui Victor Petrini, ar încheia acest tratat, în interiorul căruia ar evolua o umanitate diformă. „Mă, beliiților” („jupuiților”) e salutul jovial, fratern pe care scriitorul îl adresează colectivității mutilate și mutilante, carnavalului perpetuu al erei ticăloșilor. Căci creatorii adevărați nu mai există: ei au fost mutilații unei terori fără nume, ai unui război pierdut al speciei. O sărbătoare a desfigurațiilor își trăiește ceremoniile în ultimele cărți ale marelui romancier⁶⁸.

Mircea Iorgulescu zăbovește preț de aproape 20 de pagini asupra unui Marin Preda mare muncitor și torturat al scrisului prin încordarea supraomenească, energia și vitalitatea investite autosacrificial în romanele monumentale, elaborate prin necruțarea de sine, căci marea creație cere întotdeauna un preț pe măsură și o gravitate tragică.

„Cel mai iubit dintre pământeni” vorbește, celor care vor să audă, despre lupta unui om pentru a-și păstra nealterat spiritul și pentru a-l salva de la degradare (oarecum inerentă? - aceasta este întrebarea și dilema tragică - n.m.), inclusiv pentru a-l feri de agresiunile istoriei (stupide de prea deseori - n.m.) și ale destinului (ineluctabil?). Aceste interogații ale mele sunt la rândul-le obsedate de neliniștea salvării

umanului din ghearele năpăstuitoare ale politiciei demente, criminale, odioase. Sintagmele ce-au rămas sunt azi bun comun: fatalitatea relației, obsedantul deceniu, spiritul primar agresiv, făcătorii de cuvinte, imposibila întoarcere, viața ca o pradă, moromețianismul, „întâlnirea din pământuri”⁶⁹, „situațiile președintelui”⁷⁰, „vocație și aspirație”⁷¹.

Retrăindu-și existența, Victor Petrini nu se înfricoșează, nu-și alterează substanța; el își dă rămadă celula în care-i închis cu gândul, ca ființa-i morală și puterea de reflecție-creație, opunând efemerității clipei durabilitatea în spirit, orgoliul unicității lui, întrupat într-o operă pe măsura unei mari năzuințe de a supraviețui metafizic⁷².

Ion Bogdan Lefter sesizează pe bună drept-

tate un lucru derutant: doar „Moromeții” s-a detașat cu limpezime ca având statut de capodoperă, dar nu și „Cel mai iubit dintre pământeni”, care pendulează încă între recunoaștere și contestări. Pornesc de la simpla observație că romanele prediste nu se repetă, căci prozatorul a știut să schimbe mereu toposurile, momentele istorice, problematica, temele cărților, nu fără să dea fiecărui proiect realizat semanticopragmatic o anume senzație de solidaritate românească, de instalare temeinică în subiect. Se vedeau cu fiecare ieșire în lume acea tenacitate și mai ales acea capacitate proprie marilor scriitori de a imprima oricărei materii narative un suflu inubliabil semnificațiilor esențiale și rezidențiale într-un stil ce trimite reiterativ la ordinea mai profundă a acestei lumi, „reconstituită” integralist, în virtutea legii de a ști totul despre umanitatea prozei sale.

Oricum, după ce recitești „Delirul”, și „Cel mai iubit dintre pământeni”, ai certitudinea că orice mare creație are o claritate dezarmantă și simultan indescifrabilă, aspect ce ține și de forța intuiției și de inteligența scormonitoare, dar - după cum afirmă Ion Bogdan Lefter - și de straniul secret al autorului, abaterea de la normalitate/simțul comun, devenirea excentrică cu un sâmbure („ce”ul) numai al său; „moromețianismul” ca matrice axiologică în vatra căreia ratarea a devenit imposibilă. Susțin la rândul meu, că o supranivelare a operei lui Preda înspre selecta zonă a capodoperelor e absolut necesară și categoric profitabilă literaturii române contemporane, căci avem, și noi, reprezentamentele noastre în lupta împotriva totalitarismului concentraționar european.

Ficțiunea lui Marin Preda e document și invenție, e patos confesiv și trăire reală pe de o parte, dar și oglindire a vieții în text pe de cealaltă parte; eliberare românească de sub jugul oricărei tiranii, și transfer operat în „zona punților secrete” a unor înțelegeri capitale. Marin Preda stăpânește niște resorturi magnifice: silueta feminină inconjurată de un halou abia perceptibil, sugerarea unei forțe fascinatorii al eroilor, comunicarea simbolică prin privire, etapa de inițiere în forme din ce în ce mai complexe, procesul de forjare a unei pasionante materii românești, tâlcul opțiunii între deriva mistică și investigarea activă a realității la toate etajele socialului și ale politicului.

Asemănările dintre „Intrusul” și „Cel mai iubit dintre pământeni” sunt frapante: ambele sunt narațiuni la persoana I (confesiuni ale personajului central, ci nu monoloage interioare - precizez); hibridizarea perspectivei narative (analiticul vine din interiorizarea discursului, tentația depășirii e cea a realismului în variantă predaistă: adică unul dublat de o ironie moromețiană, motivată, repet, de ascunse resorturi). În ambele romane, protagoniștii principali își centrează relatarea pe succesiunea imaginilor a patru femei: în „Intrusul” Viorica (Nuți), Sorana, o fată nenumită și Maria; în „Cel mai iubit dintre pământeni” Nineta, Căprioara, Matilda, Suzi. Amândoi eroii evoluează de la o condiție socială umilă la una intelectuală; dar Surupăceanu și Petrini sunt victimele dialecticii: cantemirene, implacabile, a ascensiunii și coborârii⁷³.

Vasile Spiridon constată că judecata finală asupra cazuisticii dezvoltate de trama epică nu se încredințează instanței transcendente, ci este asumată tocmai de conștiința eroului narator care încearcă a restabili, prin mărturisirea criptică, veritabila semnificație a propriei devenirii. Narațiunea dobândește sensul originar al mărturisirii iar acesta își devoalează semnificația prin însuși procesul cunoașterii de sine pe cale anamnetică. Victor Petrini e un moralist inconturmabil înzestrat cu spirit justițiar, evident nesatisfăcut de starea purei contemplativități, și de aceea pune semnul echivalenței între acțiune și gândire, el reprezentând astfel un dublu activ al ipostazei moromețiene. Iată așadar încă un irefutabil argument de a considera și „Cel mai iubit dintre pământeni” o capodoperă.

Desfășurarea procesului de procustianizare socială sistematică

este urmărită în trilogie în toate faptele, până la stadiul în care lupta pentru supraviețuire îl determină pe personajul principal să ajungă, dintr-un om preocupat de ideal, un criminal de rând, „căzut” din imaginativul utopic într-o bolgie transerotică (adică într-o succesiune (ce pare transformată) de infernalii adică din sublim în abject, din bucolic în coșmare, din inocență paradisiacă în perversitate diabolică, din autentic în caricatural, din identitate în cosmopolitism ș.a.m.d.. Oricum, impactul istoric și social politic asupra lumii interioare (credință, valori, principii) nu poate fi sesizat decât dacă-l raportăm la avatarurile erotice prin care trece eroul narator. Conversațiile politico-literare cu Petrică Nicolau și convorbirile cu Ion Micu dobândesc dimensiunile unui Bildungsroman sau ale unei forme a epicului intelectualist-existențialist, care reciclează noțiuni ca: existență, fericire, iubire, familie, putere, condiție a scriitorului sub vremuri vitrege, creație. „Scriind, personajul-narator - punctează Vasile Spiridon⁷⁵ - își retrăiește viața și încearcă să-și autolămurească pornirile interioare și erorile; se eliberează pe sine, autodefinindu-se; reflecția îi purifică luciditatea și de aceea întâlnim presărate formulările aforistice.

În concluzie, „Cel mai iubit dintre pământeni” reprezintă sinteza unor motive și teme; este un roman-cronică despre raportul putere-masă, unul de haită, inflație, agresivitate, comuniune, vulnerabilitate, supraviețuire, potențare, repulsie, epidemie de prostie, judecată și verdict, răsturnarea valorilor, de imitație și prefăcătorie, deformare, mascare, sclavie, interdicții ale transformării etc.⁷⁶; e roman politic căci se referă la efectele morții lui Stalin, retragerea trupelor sovietice, manifestații de stradă, experiența totalitară a închisorii, nomenclatura epocii dejiste, naționalizare și planuri economice, „reformă” opresivă în învățământ, „chemări la cadre”, dosare contrafăcute, exmatriculări, „îmbunătățirea condițiilor sociale” în facultate și în sectorul vieții culturale. Dar, dincolo de frescă, avem și un roman-eseu, o meditație în fond pe tema destinului, care împletește descrierea, colajul și dezbaterea problematică pe canavaua destinului.

Victor Petrini declară deschis procesul comunismului. Romanul aceasta, al unei mari conștiințe curajoase, cu o scriere precipitată (sub presiunea timpului care nu mai avea răbdare - n.m.), este o capodoperă, din nefericire ultima semnată de Marin Preda, care excelează - cum crede și Aureliu Goci - prin subversiune și contestare, voință de diferențiere și compensare utopică⁷³.

O succintă sinteză a proiectului lucrării „Cel mai iubit dintre pământeni”: o capodoperă a prozei contemporane

Exigența lui Nicolae Manolescu e parțial motivată, dar același istoriocritic literar găsește în „Cel mai iubit dintre pământeni” pagini strălucite... fără concesiile ideologice

Romanul se bazează pe o premisă senzațională, iar tipul de intrigă descinde din Dostoievski și din romanul popular (de tip Sue, Hugo, Dumas și Verne). Moștenind extravaganțele din „Scrinul negru” (al lui George Călinescu) Marin Preda se inspiră și din romancierii precum Tolstoi, Musil ori din utopiile negre la modă în eseul „Era ticăloșilor” (o întoarcere pe dos a Epocii de aur a lui Nicolae Ceaușescu - n.m.)⁷⁸.

Lecciónile lui Marin Preda sunt de altfel și din Balzac, Faulkner, din existențialiști, ori din Biblie și Céline. Estetica fundamentală pentru un romancier ca Marin Preda se bazează pe triada verbală a cunoașterii/a trăii/ a păți și pe respectul față de adevăr, pe confruntarea cu datele existenței. În „Cel mai iubit dintre pământeni” se referă explicit la Cartea morților tibetani și Gnoza din Princeton, la Nietzsche, Noica (cel din urmă, ca mare filozof, autentifică adâncimea reflecției prediste).

Dacă Sadoveanu privise omul dinspre partea Cosmicului, Preda îl privește dinspre partea Istoriei. Iar gestul devalorizator manolescian mie mi se pare oarecum nedrept, exagerat, mefient. Căci - afirmă Eugen Simion - „când scrie (în Cel mai iubit dintre pământeni) despre o echipă de deratizare, în care există și câțiva indivizi bestiali, punctul de observație este superior ironic. Nu este înduișat de obiecție, nu caută poezia gunoaielor. Orice ar fi, romancierul să nu renunțe să caute lumina de pe fața omului. Astfel se merită să scrii”⁷⁹.

În viziunea lui Eugen Simion, și Risipitorii, și Intrusul, dar mai ales „trilogia lui Victor Petrini” sunt romane cu „ieșire la mare”. Adică sunt romane cu finaluri deschise, construite pe ideea unui eșec existențial. Dar prozatorul le mai lasă protagoniștilor o posibilitate (slabă dar posibilă) de ieșire din starea aproape absurdoidă în care destinele au intrat. Asta deoarece cunoscut, analizat, „eșecul” este o izbândă a spiritului epic. Epicul este adus în rândul valorilor care indică ceva semnificativ și astfel natura umană este restabilitată. Cunoașterea pe turnantă axiologică a devenit o veritabilă (deși dureroasă) cucerire.

N. Steinhardt sesizează cel dintâi așezarea în paradigmă a trilogiei prediste alături de „Galeria cu viță sălbatică” a lui Constantin Țoiu. Tragica pățanie a profesorului Victor Petrini își are probabil obârșia în chiar faptul că de el povăța festina lente nu a fost îndeajuns luată în seamă. „Și-apoi e, în chip excepțional, o natură prea comunicativă și-și găsește în spovedanii un prea universal și urgent remediu”⁸⁰. Ca atare „Cel mai iubit dintre pământeni” succede logic cărții „Imposibila întoarcere” (un volum de eseuri, critică socială, reflecții morale și solilocvii cărui abia în contextul de față îi realizez însemnătatea).

Amândouă capodoperele vădesc deopotrivă de convingător regimul de mică viteză la care a înaintat Marin Preda înspre nucleeele centrale, ritmul care muzical s-ar nota adagio-sustenuto. Dar, simultan, și caracterul peremptoriu, biruitor, ceremonial - de-acum nereținut, nesfios, oferit de constatarea finală și de momentul solemn al numirii faptelor, oamenilor și categoriilor pe numele lor. Pe acest „teren” pe care fenomenalul piere se instalează, ca să-l înlocuiască,

Edvard Munch - Cal în galop

numenalul ce se dovedește stabil. „Opera lui Marin Preda schițează, patetic, făgăduința unei posibile fermități”⁸¹.

Cât privește constatarea finală aceasta este „Dacă dragoste nu e, nimic nu e!...” și-i scoasă din Noul Testament. Maria-Luiza Cristescu pricepe că autorul-mut se transformă în „Cel mai iubit dintre pământeni” în personajul-autor al confesiei de tip ionic, dar de o mare oralitate (ca la Ion Creangă, I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu) pentru a se explica și a se înțelege pe sine, direct, concret, contradictoriu. Automat, însă sacrificial, criza iubirii este determinată social în chip dramatic (vezi Bataile⁸², 2005, și Girard⁸³, 1995), violent, dublu monstruos, transgresional. Căci iubirea eșuată, deformată până la monstruos, este textul însuși al nefirescului social. Prin urmare a socoti cel de-al doilea volum al romanului predaian cel mai frumos roman de dragoste din romanul românesc e totuna cu a-l echivala cu o capodoperă. Întrucât conceptul de «frumos» înseamnă «estetic», dar și complex și cu largi, proeminente, maxime semnificații, cu mult peste romanele de același specific al unor Anton Holban, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Eugen Lovinescu, Cezar Petrescu.

Prelevarea unui citat din eseul Mariei-Luiza Cristescu din volumul «în memoriam» „Timpul n-a mai avut răbdare (cu) Marin Preda”⁸⁴ mi se pare un argument pro domo de neclintit: „Confesiv până la amănuntul descrierii scenelor de dezagregare a relațiilor în cuplu, până la deplina lor mizerie, romanul lui Marin Preda își păstrează demnitatea tocmai prin sinceritatea nevoii de a înțelege și a se înțelege. Roman al mortificării, iubirii în dezordinea socială, „Cel mai iubit dintre pământeni” se încheie cu o constatare spusă cu rigoarea unei teoreme sau a unei cărți de legi: „Și atâta timp cât aceste trepte, urcate și coborâte în mine, vor fi urcate și coborâte de nenumărați alții, această carte va mărturisii oricând:... Dacă dragoste nu e, nimic nu e!...” În echilibrul lumilor lui Marin Preda, valența iubire, pe care n-am fi putut s-o scoatem din context fără a nu amputa integral, este strigătul final, credința încrâncenată a ființei după care nu mai poate fi nimic și nu s-a mai rostit nimic.

Mircea Mihăieș clasifică trilogia lui Preda drept un bildungsroman intelectual. Iar dihotomia viață-cuvânt se constituie într-o splendidă metaforă a alungării morții prin cuvinte. Monumentalitatea și universalitatea romanului „Cel mai iubit dintre pământeni” se revendică, în filozofia sa de creație, din modelul dostoevskian al crimei și pedepsei, care operează și la nivelul interpersonajelor, iar efectul este o parodie aproape burlescă. Însă discursurile lui Victor Petrini despre filozofie, morală, politică, dragoste sunt adevărate modele de retorică a dezvinovățirii în fața propriei conștiințe. Neîndoios, și amplele monologuri ale lui Vintilă sau Calistrat sunt memorabile spații de revelare a unei filozofii fruste a vieții, o „causerie” la antipodul celorlalte practicate de Petrini în compania lui Ion Micu sau Petrică Nicolau, dar cu egale calități de persuasiune. „Superior calitativ subliniază Mircea Mihăieș - cel mai bun episod al romanului, cel al echipei de deratizare, este o superbă parabolizare a existenței aflate în cumpănă, o simbolică radiografie a unei societăți primare, organizate pe ideea primordialității supraviețuirii cu orice preț”⁸⁵.

Ov.S. Crohmălniceanu e de părere că trilogia predistă e o cronică, în genul „Cronicii de familie” (1957) a lui Petru Dumitriu, scrisă tot în stilul moromețian. Și că Marin Preda a realizat turul de forță, scriind peste 1200 de pagini care odată ajunse la cititori sunt lecturate pe nerăsuflăte, fapt dovedit prin succesul fără precedent al romanului, incontestabil „best-seller”-ul epocii încă ceaușiste.

„Cel mai iubit dintre pământeni” e încă un roman despre „obsedantul deceniu”, cu un impact teribil asupra conștiinței cititorilor din următoarele motive:

- relatarea întâmplărilor curente uneori banale, scoate la iveală implicațiile lor morale profunde, extrem de grave.

- totul e luminat de reflecție, apare trecut printr-o interogație severă asupra „rosturilor” existenței umane.

- „stilul moromețian”, tendința lui de a face din viață un spectacol, obiectivându-se prin urmare mereu, contribuie enorm ca relatarea, în ciuda faptului că este o narațiune la persoana întâi, fatal subiectivă, să câștige o credibilitate maximă.

- vocea pe care cititorii o ascultă, oricât ar fi ea de auctorială, se relativizează pe nesimțite, printr-un caracter mereu scenic.

- confesiunea devine un lung monolog (precum cel din „Iona” lui Marin Sorescu) jucat, permițând situarea lui în spațiul realităților evocate de narațiune. E victoria strălucită a autenticității.

George Macoveșcu a ghicit că „trilogia lui Petrini” e o carte de căpătâi a prozei române contemporane. Geo Șerban îi smulge lui Marin Preda o „conversație” din păcate neterminată. În cadrul acesteia, s-a dezbătut tema anchetei „Vitalitatea romanului”. Despre „Cel mai iubit dintre pământeni” însuși prozatorul a conchis că reprezintă o „lovitură mortală” adusă stalinismului și în genere comunismului totalitarist și dogmatist; că în redactarea romanului a fost influențat de Alejo Carpentier (Discurs despre metodă), Ernesto Sabato (Despre eroi și morminte), de Marquez (O sută de ani de singurătate); că în construirea romanescă a insistat pe vastitate, pe limitele sublimului, pe o doză de utopie compensatorie etc.

Gabriela Duda reține aspectul că romanul lui Preda triumfă prin semnificația lui socială și morală, prin gravitatea excepțională a problematicii evenimentțiale. Romanul citez s-a impus „prin caracterul elevat al tematicii, prin gravitatea tratării narative, obținută câteodată cu concesii făcute gustului comun.”⁸⁶

„Cel mai iubit dintre pământeni” e grandios în prezența nivelului metaliterar prealabil, mai ales în epoca postmodernă. Examinat atât în plan sincron dar și plan diacronic, romanul predaian vădește și azi adecvarea, coerența, gradul de relevanță; impune un nou canon literar, în care valoarea propriu-zisă e corelată la tradiția literară și în care tipul de comunicare eficientă, prin limbaj e pendinte de practica socială a dreptei judecăți și a moralei poetice (ca activitate lingvistică creatoare). Statutul ontologic al acestui roman capodoperial e triadic căci ilustrează o abordare simultaneistă a realității/ imaginației/ ficțiunii. Catharsisul jurnalului lui Petrini e de la sine înțeles, iar triplul mesaj/ conținut mimetic/ paramimetic/ antimimetic recodifică verosimil și-n același timp persuasiv și incredibil relația adevăr cognitiv-adevăr artistic. Acest model de discurs narativ (adică jurnalul ca atare al lui Petrini - n.m.) este memorial recuperator și integrator. În același timp transfinisat, monstruos și purificator, ca să transplaneze și azi peste o fictivitate oarecum barocă dar la o înaltă etică analogonică și refe-

rențială și nonrepetitivă a conștiinței intelectuale și intenționalitate, spirituale dar strict necesar eclectice.

Astfel rezumând cele patru părți ale lucrării de față, evident în regim teoretic și aplicat, metaliterar și pe cât se poate științific, am încercat să relev mai întâi unicitatea trilogiei și măreția-i tragică. Apoi să evidențiez trăsăturile de mare forță ale uriașei și cutremurătoarei întreprinderi a lui Marin Preda. În fine, să asigur în continuare o explorare cât mai poliedrală a „Celui mai iubit dintre pământeni”, fără să uit erotikonul ca atare, căruia i-am dedicat o analiză corespunzătoare, dar și filozofică aferentă eseului „Era ticăloșilor” - contrapusă anafastic așa-zisei „Epoci de aur” a ceaușismului futil, fals și păgubos economicosocial.

⁶² Mihail Dragomirescu: Scrieri critice și estetice; ediție îngrijită, cu note și comentarii de Z. Ornea și Gh. Stroia; studiu introductiv și tabel cronologic de Z. Ornea; Editura pentru literatură, București, 1969, pp.359-368

⁶³ Gabriela Danțiș (coordonator): Scriitori străini (Mic dicționar); Editura științifică și enciclopedică; București, 1981

⁶⁴ Marin Preda (comentat de Marieta Popescu); Editura Recif, București, 1995, pp.152-157

⁶⁵ G.W.F. Hegel: Prelegeri de filozofie a istoriei; traducere de Petru Drăghici și Radu Stoichiță; prefață de Adrian-Paul Iliescu; Editura Paralela 45, Pitești, 2006

⁶⁶ Leo Strauss: Cetatea și Omul; traducere de Radu Pavel Gheo; Editura Polirom, Iași, 2000

⁶⁷ Radu Gyr: Ultimele poeme; ediție îngrijită și postfață de Barbu Cioculescu; Editura Vremea, București, 1994 (vezi ciclurile „Vioara din pod”, „Cuprindere”, „Pragul de piatră”; vezi și „Anotimpul umbrelor)

⁶⁸ Cornel Ungureanu: Geografia literaturii române, azi; (vol.I. Muntenia); Editura Paralela 45, Pitești, 2003, pp.163-174

⁶⁹ Marin Preda: Întâlnirea din pământuri; postfață, tabel cronologic și referințe critice de Teodor Vărgolici, Editura 100+1 Gramar, București, 1999, pp.5-102

⁷⁰ Marin Preda: Întâlnirea din pământuri. Desfășurarea (Nuvele); prefață de Mihai Gafița; Editura pentru literatură, București, 1966, pp.1-514

⁷¹ M. Ungheanu: Marin Preda: Vocație și aspirație; Editura Eminescu, București, 1973, pp.133-287

⁷² Mircea Iorgulescu: Ceara și sigiliul; Editura Cartea Românească, București, 1982, pp.109-128

⁷³ Ion Bogdan Lefter: Scurtă istorie a romanului românesc (cu 25 de aplicații); Editura Paralela 45, Pitești, 2001, pp.76-90

⁷⁴ Evangelos Moutsopoulos: Categoriile estetice. Introducere la o axiologie a obiectului estetic; traducere de Victor Ivanovici; introducere de Constantin Noica; Editura Univers, București, 1976, 132p.

⁷⁵ Vasile Spiridon: Perna cu ace (vol.I. Din vremea „obsedantului deceniu”); Editura Timpul, Iași, 2004

⁷⁶ Elias Canetti: Masele și Puterea; traducerea de Amelia Pavel; ediție îngrijită de Gina Argintescu-Amza; Editura Nemira, București, 2000, 430p.

⁷⁷ Aureliu Goci: Răzbunarea lui Moromete sau Marin Preda și fericirea de a fi contrazis de istorie; Editura Casa Editorială Curierul Dunării, București, 1999, pp.162-165

⁷⁸ Nicolae Manolescu: Istoria critică a literaturii române/ 5 secole de literatură; Ediția a II-a; Editura Cartea Românească/ Grupul editorial ART; București, 2019, pp.941-943

⁷⁹ Eugen Simion: Întoarcerea autorului/ Eseuri despre relația creator-operă; Editura Cartea Românească, București, 1981, p.278

⁸⁰ Idem, op.cit., p.360

⁸¹ Idem, ibidem, p.361

⁸² Georges Bataille: Erotismul; traducerea din limba franceză de Dan Petrescu; Editura Nemira, București, 2005

⁸³ René Girard: Violența și sacrul; traducerea de Mona Antohi; Editura Nemira, București, 1995

⁸⁴ Eugen Simion (editor): Timpul n-a mai avut răbdare/ Marin Preda; Editura Cartea Românească, București, 1981

⁸⁵ Idem, op.cit., p.383

⁸⁶ Gabriela Duda: Introducere în teoria literaturii; Editura All Educational, București, 1998, p.22

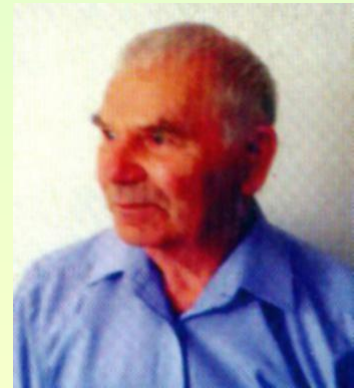

Edvard Munch - Nud plângând

Ionel POPA

Filosoful vs Teologul

Lucian Blaga în lectura lui Dumitru Stăniloae

(Continuare din nr. anterior)

Înainte de trece la comentarea pamfletului *De la cazul Grama la tipul Grama*, la adresa înverșunatului opozant, teologul Dumitru Stăniloae, să facem un mic popas pentru a menționa liniile fundamentale ale portretului intelectual al lui Lucian Blaga.

Prin inteligență și gândire, prin cultură și erudiție filosofică, cunoștințe din marile spirite ale veacului său, de la Freud și Yung, la Einstein, Niels, Bohr, Max Plank, Borogli, Heisenberg, Blaga le-a fost superior tuturor detractorilor și opozanților săi, de toate calibrele. Aceștia sunt, mai mult sau mai puțin, figuri ne semnificative ale teologiei și filosofiei, care dincolo de necunoașterea temeinică a operei erau lipsiți de arme pe măsura operei contestate. Cu excepția lui Mihai Eminescu, nici un alt scriitor român n-a avut parte de o campanie denigratoare atât de intensă ca Lucian Blaga.

Măhnirea pricinuită pe nedrept de critica răuvoitoare sau de neînțelegerea operei și-a exprimat-o în convorbiri particulare și în corespondența personală.²² Când campania a atins *punctul critic* (prin teologul Stăniloae și filosoful Constantin Rădulescu-Motru), autorul *Trilogiilor* n-a mai putut răbda prostia, incultura, incompetența, invidia, reaua credință, și a ripostat public prin pamflet. A ripostat public deoarece prin atacul opozanților asupra operei sale erau periclitate principiile și aspecte care depășeau persoana și opera sa. Detractori sau nu, unii contemporani au considerat pamfletele lui Blaga prea violente și ca expresie a unui orgoliu. Un scriitor de geniu, având în vedere și substanța acuzațiilor și modul lor de exprimare, cum poate fi acuzat de orgoliu și violență? În cazul unei personalități de talia lui Lucian Blaga „orgoliul reprezintă o formă a demnității și impune o anumită conduită etică [de care Blaga nicidecum n-a dus lipsă], amândouă bazate pe conștientizarea propriei valori”²³.

Lucian Blaga

Da. Blaga avea tot dreptul la orgoliul de care a fost acuzat. O mică paranteză. Dacă ar fi avut cât de cât orgoliu, atunci, în momentele favorabile, s-ar fi preocupat de traducerea OPEREI sale într-o limbă de circulație. Atunci și autorul, și Țara n-ar fi avut decât de câștigat.

Textele polemice ale filosofului sunt următoarele, în ordine cronologică²⁴:

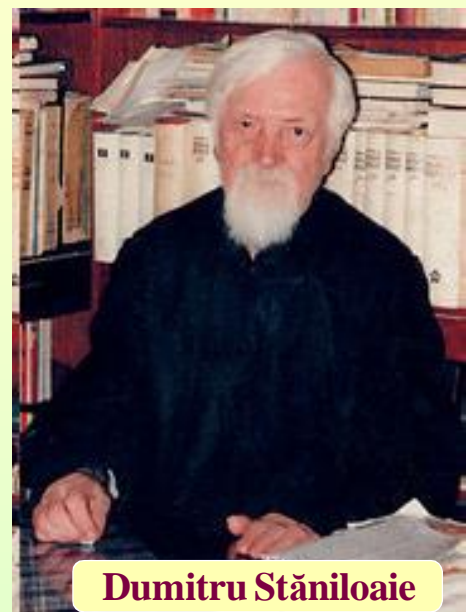
Hazul țărănesc al imperialului Dan Botta („Timpul”, 1941)
De la cazul Grama la tipul Grama („Saeculum”, nr.3, 1943)
Săpunul filosofic („Saeculum”, nr.4, 1943) - e vizat Mircea Florian
Automatul doctrinelor („Saeculum”, nr.5, 1943) - e vizat Constantin Rădulescu-Motru

În pamfletele sale, Blaga a avut puterea să depășească motivul biografic al ieșirilor polemico-pamfletare, pentru a exprima adevărul și a condamna reaua voință, impostura, veleitarismul, dogmatismul și fanatismul. Scriitor de geniu și aristocrat al gândirii (Vasile Băncilă), Lucian Blaga a fost și un redevabil polemist. Textele lui polemice, dincolo de importanța documentară și etică, se impun și prin valoarea lor literară. Aceste texte oferă un adevărat spectacol de inteligență și de virtuozitate artistică (Mircea Popa).

Textul blagian, de la titlu și structură, la lexic și stil și până la retorică, este de o unitate desăvârșită. Orice citat, de la cuvânt la propoziție, scos din coerența și coeziunea textului, riscă să-și piardă din înțeles și sens, din expresivitate. Blaga pamfletarul „spurcă frumos” cu idei, textele sale sunt construcții fundamentate pe dialectica argumentelor. Ele nu creează o realitate, ci exprimă o realitate.

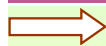
Dacă pamfletele se aseamănă sub aspectul structurii și organizării interioare a argumentelor, în schimb ele se individualizează prin categoria argumentelor și prin artileria lexical-stilistică scoasă pe câmpul de luptă. Tactica folosită e pe măsura *dușmanului*. Titlurile sunt nucleare și se impun prin semantism și expresivitate. Ele sunt inductive sau deductive. Titlul e pilula textului ce va să urmeze. Începutul fiecărui pamflet este astfel conceput în conținut și formă, încât sugerează tipologia și calitatea intelectuală și de caracter a aceluia focalizat de obiectiv. În „narațiunea” de portretizare a *personajului* și de des-

structurare a ideilor și afirmațiilor acestuia, autorul folosește întreaga paletă a comicalului: ironia, umorul, poanta, satira, sarcasmul, grotescul și diferite formule de adresare, de la cea civilizată la cea vitriolică. Pentru a dezvălui ridicolul personajului, se apelează și la cuvinte și sintagme din limbajul acestuia. Efecte ironice zdrobitoare obține pamfletarul prin cu-

Dumitru Stăniloae

mulul de epite, prin comparații surprinzătoare, prin formulări cu iz de zicere populară, prin dinamica conectorilor și modalizării verbale. Printre armele pamfletului se numără trimerile mitologice, biblice, filosofice, trimerile la basm, într-un cuvânt, trimeri la cultură. Citirea pamfletelor blagiene oferă satisfacție, nu numai intelectual-ideatică, ci și una estetică (Ion Bălu).

Pentru a ilustra cele afirmate despre arta pamfletului blagian, ne propunem comentarea pamfletului *De la cazul Grama la tipul Grama*, răspunsul filosofului dat criticilor proferate la adresa operei sale de teologul Dumitru Stăniloae, autorul cărții discutate în paginile anterioare.

Mai întâi două observații de ordin general: 1. Textul lui Blaga e atât de subtil, încât provoacă confuzii grave. 1. Un exemplu: „Se știe că la Blaj a apărut în 1891 acel nedrept pamflet antieminescian *Mihail Eminescu* de Al. Grama [...]. Dar mai puțini știu că la pamflet, răspunzându-se de obicei cu pamflet, unul dintre cele mai strălucite atacuri împotriva canonicului de la Blaj se datorează lui Blaga, care publică în revista „*Saeculum*”, An , 1943, nr.5-6 (mai-iunie) p. 91-93 articolul *De la cazul Grama la tipul Grama*. Este un model al pamfletului de idei. Recunoscând dascălului blăjean de tristă faimă, osârdia unei activități didactice stimabile, poetul dovedește totala lipsă de gust a acestuia, arătând că e un intrus în domeniu atât de gingaș al poeziei. Pentru înțelegerea poezilor mari, autentici se cuvine pe lângă informație literară și o sensibilitate artistică. Aceasta îi lipsea cu desăvârșire: «Popa Grama, care împintenat de un vis nerod își depășise zelos rolul normal de profesionist și salariat al unui pretins adevăr cu A mare, era cel din urmă în stare a-și da seama în chip dezinteresat de înalta misiune a creatorilor, în a căror inimă bate ceasul mai presus de vreme». După această răbufnire polemică, „relațiile” lui Blaga cu Blajul se manifestă într-o direcție pozitivă”²⁵

Despre Eminescu „popa” Grama afirmă că „n-a fost nici geniu, nici cuprins de lumea ideală, ci un biet versificatoriu, tare de rând, tâmpit pentru lumea aceasta prin natura sa, prin ocupațiunile și tendințele sale”²⁶.

2. A doua observație e legată de prima: Textul e de o subtilitate ce induce o ambiguitate voită, încât o lectură superficială, ca din exemplul dat anterior, trece peste metonimia: Grama din text este teologul Dumitru Stăniloae, contemporanul filosofului Blaga, iar Eminescu și opera sa atacată de canonicul Grama, e Blaga și opera sa filosofică atacată de teologul Stăniloae. În viziunea lui Lucian Blaga, Dumitru Stăniloae repetă destinul lui popa Grama.

Primul aspect care intră în raza observației cititorului este titlul sugestiv, construcția sintactică punteaază valoarea lui de semnal și sugerează o epică a structurii textului: drumul unei boli și o epică a

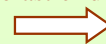
ideilor. Blaga și-a conceput pamfletul ca un palimpsest (Elvira Sohorean), dar cu indicatoarele temporare inversate: Blaga nu mai descifrează textul nou în unul vechi, ci în textul vechi citește pe cel nou. Aluzia la motivul reîncarnării generează metonimia, figura de stil care pune în mișcare întregul arsenal retoric-stilistic pentru susținerea înțelesului pamfletului: Grama - Stăniloae, Eminescu Blaga.

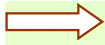
Textul e structurat în patru paragrafe construite pe principiul povârnișului. Fiecare paragraf e echivalentul unei salve trasă conform cerinței lupte: punct ochit, punct lovit. Din treaptă în treaptă, textul se dovedește a fi un panegeric cu efecte răsturnate. Paragraful final introduce metafora păcatului, care de fapt, girează din adâncime caracterul pamfletar al textului. Prin refracție, păcatul lui Blaga este creativitatea prin care își găsește locul alături de Poetul Național, iar al teologului Stăniloae, că e contemporan cu filosoful Blaga.

Incipitul pamfletului e de o puternică sugestivitate: „Popa Grama a fost cândva. În primăvara asta se împlinesc nu știu câți ani de la trecerea sub lespede. Știm că despre morți nu se vorbește decât de bine. Conduși de nobila maximă a latinilor am fi îngăduit desigur și personajului nostru o molcomă și veșnică odihnă. Din nefericire însă popa Grama nu înțelege să se odihnească, ci ține să-și mai facă apariția printre noi, din când în când, în alte ipostaze și sub alte nume. Ni se va concede că maxima latină nu ne impune nicio obligație față de morții care își părăsesc mormântul. Împrejurări cu totul în afara de voința noastră ne constrâng să-i împropățăm amintirea” (p.268 - toate citatele sunt date din vol. Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Mircea Popa, Ed. Dacia, col. Restituiri, 1973). Să reținem din citatul următoarele precizări: *cândva; nu știu câți ani; trecerea sub lespede*, care sugerează insignifianța personajului.

Inceputul acesta pregătește ambiguitatea care stă la baza metonimiei, care tutează textul: Popa Grama „de aici” „se războiește cu Eminescu «cea mai recentă glorie a literelor române»” (p.270). Prin toate trimerile făcute la adresa poetul național și la canonicul Grama, Blaga se referă de fapt la propria lui operă și la teologul Stăniloae. În opoziția Eminescu (Blaga) / Grama (Stăniloae) e codată opoziția creație/sterilitate și opoziția dintre libertatea gândirii și supunerea la dogmă, încremenirea în obsesie.

Treptat portretul personajului devine caricatură. Pamfletarul aruncă în luptă toate tipurile de armament aflat în arsenalul său. În portretizarea personajului său, scriitorul se folosește de similitudinile biografice și de caracter dintre popa Grama de ieri și popa Grama de azi: *popa Grama* a pornit în viață ca „orce om cumsecade” și după :osteneli îndelungate „a ajuns dascăl de dogmatică , apoi rector la un vestit seminar dint-un „orășel” transilvan „cu renume”. Însă popa „nu-și dă seama de mediocritatea lui iremediabilă și aspiră la mai mult, la negrăit mai mult”. Prin câteva vocabile și construcții sintactice autorul manevrează cu tâlc planurile și momentele temporale: „Era Popa Grama cuprins, cu intermitențe de friguri, de o profundă nefericire de câte ori se vedea silit de împrejurări și de soartă să se recunoască contemporan cu Eminescu. Și era încredințat Popa Grama că providența l-a ales pentru o faptă epocală de care să atârne tot viitorul nației sale. Cum s-a făcut, cum nu, - i se năzărise că opera lui Eminescu este o primejdie națională. Și într-o noapte l-a năpădit, ca sângele pe nas, un vis sublim, care ar fi fost în adevăr în stare să dea oricui conștiința umflată a unei misiuni istorice” (p.269). *Revelația* i-a fost provocată „de-o foarte incomodă balonare sub diafragmă ce nu-și găsea soluția” (p. 270 - a se vedea sensul anatomic al cuvântului!). În situația în care popa își talmăcește visul revelator după sistemul său de „idei fixe”, apelând la miracole și criterii arhaico-păgâne, se ridică, în mod firesc, întrebarea: ce teolog ortodox este acela care, precum păgânii, consultă oracolul? După o astfel de

tălmăcire popa Grama se consideră cruciatul, care trebuie să răpună Balaurul care vrăjise și otrăvise „cu cântecele și gândurile sale toate fântânile poporului românesc” și primejdia de corupere a tineretului era iminentă (p.270). Urmează o canonadă de construcții lexicosintactice și stilistice, desăvârșind portretul, dar mai ales acțiunile de luptă ale *Sfântului Gheorghe alb*, care: „îmboldit de un pic de boală de rinichi, de-o feroce ambiție, de-o oarecare cultură și de-o considerabilă doză de invidie, s-apucă Popa Grama să publice broșuri de defăimare, de caricaturizare, de «denunțare» a operei marelui poet și gânditor”, care s-a „cuibărit de ceva timp prin preajma catedralei” (p.270), iar „în orele libere, și cu compunerea de articole pentru «minte și inimă», pe care le publică în «Depeșa română», și ale căror ecouri folositoare ajungeau chiar și în zone suburbane” (p.271). Teologul cu preocupări metafizico-dogmatice e încorsetat de cele mai banale condiționări și activități profane. Așa se explică, la nivelul vocabularului, asocierea ironică a termenilor ecleziastici cu cei din viața cotidiană: *ales; providență; revelatoriu; seminar; dogmatică; păcat; duhul sfânt/osteneli; nație; invidie; fură; ologesc; depeșă; salariat*. Mai e de semnalat asocieri, învecinări de termeni neologici cu termeni din fondul comun al limbii, obținându-se un plus de semantism și expresivitate: *concede; sublim; opac; comemorăm; amabil; iremediabil/cumsecade; osteneli; friguri; pădurețe; ologesc; țigani; sgânderă; cuibărit*. Să reținem cuvântul **denunțare** pentru dubla lui funcționalitate de sens: pe de o parte, lexemul amintește de Inchiziția care condamna pe eretici, dar și de înverșunarea și fanatismul cu care denigratorii teologi l-au *denunțat* și condamnat pe „ereticii” Blaga, iar pe de altă parte, dacă ne raportăm la biografia lui Blaga din perioada comunistă, cuvântul are o încărcătură de premoniție.

La nivelul lexicosintactic mai e de semnalat prezența sintagmelor construite și folosite pe principiul simetriei, scopul lor fiind augmentarea: „să deformeze fără scrupul și să răstălmăcească cu rea credință”. Anumite propoziții, precum: „Își vedea de treburi învâțând pe dinafară compediile marelui gânditor român pe nume Găină, concurentul autohton cel mai redutabil al lui Kant și Hegel” (p.271); „Pomenirea se impune însă, mai ales, pentru generațiile nouă, care au pierdut memoria celui care a fost cândva” (p.269), nu trebuie trecute cu vederea.

Prin toate aceste procedee, personajul e coborât în ridicol. Iată un exemplu pentru ridiculizarea personajului: Popa Grama, care de obicei avea o „înfățișare înăcrită de consumator de mere pădurețe”, „se văzuse în revelatoriu vis, înalt și mândru, cu chip de Sfântu Gheorghe, se văzuse alb pornit din strada Mitropoliei să ucidă balaurul cuibărit de câțva timp prin preajma catedralei” (p.269-270).

Prin termenii care amintesc de popasul lui Eminescu în Blaj, Blaga, de fapt, *localizează* pe teologul Dumitru Stăniloiaie.

Efectul cel mai coroziv al discreditării personajului este obținut prin coborârea spiritului la nivelul fiziologului. Iată sintagme verbale și substantivale vinovate: „Era Popa Grama cuprins cu intermitențe de friguri”; „L-a năpădit ca sângele pe nas un vis”; „foarte incomodă balonare sub diafragmă”; „boală de rinichi” (p.269). Folosind o metaforă, putem spune că textul pamfletar al lui Blaga este o roată care se rostogolește doborând totul în cale, și că fiecare spiță a ei fiind un procedeu artistic.

Executarea definitivă a personajului o oferă ultimul paragraf construit pe motivul *păcatului*, și al reîncarnării „Cum s-ar putea numi păcatul de care s-a făcut vinovat Popa Grama, și care nu îngăduie defunctului odihna firească sub lespede, ci-l sgândără să-și caute neliniștit o altă întrupare (altă întrupare, dar numai pentru a recădea în același păcat - iarăși și iarăși!)? păcat împotriva sfântului duh, fără îndoială. Căci sfântul duh, dacă sălășluiește undeva, atunci el sălășluiește în inima și în creierul creatorilor predestinați. Popa Grama însă, care, împintinat de un vis nerod, își depășise zelos rolul normal de profesionist și salariat al unui pretins adevăr cu A mare, era cel din urmă în stare a-și da seama în chip dezinteresat de înalta calitate și misiune a creatorilor, în a căror inimă bate ceasul mai presus de vreme” (p.272).

Un aforism al filosofului Blaga spune: „Soarele nu-și ascunde petele cu minciuni, ci cu un prisos de lumină”. Prin fiecare pamflet al său, Blaga transmite detractorilor săi un astfel de adevăr: pamfletele sale le *luminează petele*: lipsa puterii creator, sărăcia de idei, carențele profesionale și moral-caracteriale, gonflarea eului.

P.S.

1. Am folosit multe citate, unele chiar ample, de aceea rog cititorul să nu uite ce am afirmat, undeva în textul nostru, despre rostul și folosirea citatului.

2. „Câteodată, când scria [„popa Grama”] despre «sufletul națiunii», el mai șterpelea pasaje concludente și din articolele lui Eminescu, ceea ce n-a fost însă pricină de reproș din partea nimănui” (p.271-272). Am amintit fraza lui Blaga din pamflet pentru că am constatat că în cartea *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1992) a teologul Dumitru Stăniloiaie, am întâlnit idei asemănătoare cu ale lui Blaga, dar îmbrăcate în haină creștin ortodoxă.

²² Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, vol.2, Ed. Libra, 1996, p.338-403

²³ idem, p.116

²⁴ Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, ediție, prefață de Mircea Popa, Ed. Dacia, col. Restituiri, 1973; și Ionel Popa, *Glose Blagiene 3*, Ed. Limes, 2018

²⁵ Ion Buzași, *Lucian Blaga despre oamenii Blajului*, în *Eonul Blaga Întâiul veac*, Ed. Albatros, 1997, p.142-143

²⁶ Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, vol.3, p.382

Adenda

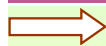
Studiul de față și-a propus să pună în lumină unele aspecte ale relației filosofului Lucian Blaga cu religia și a relației metafizicii blagiene cu doctrina teologică a teologului ortodox Dumitru Stăniloiaie. Dat fiind acest context consider oportun reluarea aici, din volumul *Glose blagiene 3* (Ed. Limes, 2018), comentariul textului blagian *Genesis*, poem filosofic-antropologic.

Bănuind că este un text mai puțin frecventat considerăm necesar citirea lui.

Genesis

„Omul era un dobitoc, care se hrănea cu rădăcinile dulci ale pământului; umbla pe patru labe prin păduri, cari nu aveau pentru

cine să fie frumoase. Omul era dobitoc, - nu gândea, nu dorea - și pentru ca să fi putut visa, nu avea destulă inimă. Cum s-a făcut totuși om?

Cine ar putea să ne spună, dragă prietene [cititor]?

Dibuind prin desigurii dobitocul găsi odată craniul aproapei lui său; s-a mirat și l-a prins între degete. Nu-l vezi? Cu ochii mari se ridică ÎNTĂIA oară în două picioare. Presimte un vrăjmaș nevăzut - în pământ și pretutindeni. El strânge, în mână scăfârlia. Un fior îl străbate din adânc atât de puternic, că-i schimbă pentru totdeauna ochii, mintea și trupul.

Pe om nu l-a creat nici Dumnezeu, nici pământul, nici șesul, nici marea, - ci fiorul morții. Întâiul său gând a fost cel al neînțelegerii; de aceea toate gândurile lui până astăzi au ceva din greutatea și tristețea amurgului. - Floarea soarelui și-a câștigat forma - privind soarele; omul a ajuns să fie ceea ce e - privind moartea.

Soarele răsare în fiecare zi. A răsărit nou și în ziua când s-a început viața mea; a răsărit nou și în ziua când s-a început viața ta. Orice om are deci dreptul să zică: «Eu și soarele suntem frați gemeni».

Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, p.287-288

După o preistorie cuprinsă între anii 1914-1919, genialitatea creatoare a lui Lucian Blaga irupe și se manifestă deplin din momentul intrării sale în cultura românească prin *Poemele luminii* (1919), *Pietre pentru templul meu* (1919), *Zamolxe - mister păgân* (1921).

Una din marile probleme din totdeauna a ontologiei și cosmologiei a fost și a rămas apariția și evoluția OMULUI. Lucian Blaga n-a ocolit subiectul, dar din varii motive (vezi și ultimii douăzeci de ani de viață, 1946-1961 - perioada imediat instaurării dictaturii comuniste) filosoful nostru nu a ajuns să elaboreze și să publice o Antropologie, așa cum și-a dorit, în spiritul *Trilogiilor*. Antropologia sa a rămas în stadiul de curs universitar (*Aspecte antropologice* - 1947) și în postuma *Ființa istorică* - 1959). Cele două lucrări împreună cu *Diferențialele divine* (1940), conform testamentului filozofic (1959), trebuia să formeze *Trilogia cosmologică*.

Se impun două precizări:

1. Problema antropologică e disipată în mute pagini scrise înaintea cursului universitar;

2. Problema e abordată din perspectiva metafizică a filosofului asupra culturii. Se știe că stâlpii de susținere a templului filosofic blagian este teza: ființa umană nu poate fi concepută în afara actului de cultură, destinul ei fiind creația. Această teză se găsește, în embrion, într-o serie din aforismele și cugetările, semne ale profunzimii, subtilității și permanenței metafizicii în gândirea filosofului din Lăncrăm.

Aceste aspecte sunt ilustrate elocvent de una din cugetările blagiene, pe care o considerăm o bijuterie. Este vorba de cugetarea *Genesis*, publicată în revista „Gândirea” (nr. 17/1921) republicată de Mircea Popa în Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Ed. Dacia, col. Restituiri, 1974.

Din mulțimea problemelor antropologiei, cugetarea lui Blaga alege una singură, dar crucială: momentul T, pe care o expune într-un text riguros și elegant de câteva fraze - un adevărat poem filosofic-antropologic. Acest moment unic va fi numit de filosoful român: salt ontologic - mutațiune ontologică.

Cugetarea e construită din trei acte.

În primul act e definit „dobitocul”. Patru sunt caracteristicile lui: se hrănește (conotație biologică - conservarea ființei) cu fructele dulci (stadiul *paradisac*); umblă în „patru labe” (mișcarea în spațiu îi e anevoioasă), „prin păduri” (orizontul spațial îi este limitat); pădurile încă nu „aveau pentru cine să fie frumoase” (ființa patrupedă încă

nu și-a dobândit sensibilitatea specifică care să-l scoată din rândul *vecinilor* cu patru labe); „nu gândea”, „nu dorea”, „nu putea visa” (lipsa conștiinței de sine).

Citind încă o dată paragraful prim, constatăm că e construit pe cuplul opozițional: condiția telurică a „dobitocului” / lipsa dimensiunii spirituale. De reținut verbele la timpul trecut și repetiția cuvântului dobitoc, un excelent exemplu de alianță între inspirație și căutare a termenului căruia să-i dea încărcătura filosofică și expresivitatea necesare. Sinonimul „animal” ar fi fost total anost, iar „jivină”, cu potențialul său peiorativ, ar fi fost total nelalocul lui. Paragraful se încheie provocator-interogativ: „Cum s-a făcut dobitocul om?” Gândul filosofic sparge *tăcerea* imemorială a veacurilor, iar cugetarea se *însuflește* prin adresarea către prieten - cititor: „Cine ar putea să ne spună, dragă prietene?” Printre cuvinte putem dibui ideea de **mister**.

Urmează actul doi, posibilul răspuns: *povestea* despre **genesis**. Partea a doua are o ținută euristică prin trecerea de la dubitativul inițial la aserțiunea metafizică printr-o nouă întrebare adresată prietenului: „Nu-l vezi?” - te mai îndoiești de adevărul *poveștii*?” *Un eveniment imemorial este adus în prezent sub ochii puterii noastre de a cugeta*.

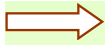
„Dobitocul” găsi în desigurii pădurii craniul aproapei lui său, l-a prins cu teamă între degete. Depășind momentul de teamă „strânge în mână scăfârlia”. În acest moment T „dobitocul”, „cu ochii mari se ridică pentru ÎNTĂIA dată în picioare” și „fiorul” care l-a străbătut „din adânc” „i-a schimbat pentru totdeauna ochii, mintea și trupul” - s-a petrecut „*mutațiunea ontologică*”. Să reținem enumerația, din ultima propoziție, transmițătoare de înțelesuri.

Ridicarea în două picioare - ridicarea pe verticală și mirarea întrebătoare sunt primele acte de creație prin care „dobitocul” devine OM: „rădăcinile dulci ale pământului” - stadiul paradisac de existență și cunoaștere nu mai este singurul mod de ființare. Găsirea craniului și contemplarea lui meditativă (preistoria gestului lui Hamlet) și ridicarea pe verticală înseamnă pentru filosoful Blaga desprinderea de universul lucrurilor nemijlocit date și pășirea spre orizontul misterului. Privind spre orizont, omul intră în permanentul proces de „*dez-mărginire*”. Mutația ontologică nu înseamnă că omul a renunțat la real - orizontalitate, El continuă să viețuiască în concret, dar aceasta și-a pierdut valoarea absolută, descoperind semnul unui **dincolo**, simptomul MISTERULUI.

Tânărul aspirant la statutul de filosof care era Blaga la 1921, întuiește tensiunea, dintre ființa care s-a ridicat pe verticală și linia orizontului care îl neliniștește și, în același timp, îl atrage. E tensiunea dintre simpla trăire în „rădăcinile dulci ale pământului”, pe care o are orice ființă-animal, și trăirea în spirit - *florul*. Prin cele trei fapte săvârșite de „dobitoc”: ridicarea *botului* din pământ, contemplarea *scăfârliei* și privirea spre zăriștea cosmică, se petrece „*despicarea*” conștiinței de materie, a gândirii de natură. Are loc apariția conștiinței de sine, sau altfel spus, trecerea din orizontalitatea vieții întru viețuire și perpetuarea naturală, la verticalitatea creației, trecerea de la **a exista** la **a fi**. Natura devine pentru om, iar zăriștea, obiect al cunoașterii, a *cunoașterii luciferice*. În *Aspecte antropologice* Lucian Blaga spune: „orizontul necunoscut, ca dimensiune specifică a ambianței umane, devine principalul factor ce stimulează pe om la cele mai fertile încercări de a-și revela sieși ceea ce este ascuns”.

Printre rândurile cugetării întrezărim ideea celor două coordonate ale evoluției omului, pe care Blaga o dezvoltă în sistemul său filosofic: evoluția pe orizontală care rămâne dependentă de mediu și zestrea biologică, care încheiată e incapabilă să mai facă un pas înainte, și evoluția pe verticală, creatoare nelimitată. Omul ca ființă istorică veșnic își depășește creația, dar niciodată nu-și depășește condiția/destinul de creator. Evoluția pe verticală - creația și

cunoașterea, este *coloană fără sfârșit...*

Dacă ne referim numai la *Știință și creație* (1942) și la *Ființa istorică* (1959) vom constata atitudinea antifinalistă, sau direct spus, anticreștină a lui Blaga în ceea ce privește apariția și evoluția omului. Filosoful respinge *factorul conștient creator*, adică pe Dumnezeu creștin ori de altă religie. Cităm din *Ființa istorică*: „Omul nu e ființă căzută din transcendență și apoi ridicată iar în transcendență. Actul, «transcenderii» este o permanență omenească deși acest act n-are loc decât în limite, în relativitate, adică în mare restriște. Pe pământ își realizează omul destinul tragic și măreț la un nivel existențial care nu stă la îndemâna nici uneia dintre ființele terestre de care este înconjurat”. Chiar din momentul apariției sale omul a avut foamea transcendențe. Ea s-a manifestat și se manifestă prin creație. Astfel el deturneză *cenzura transcendentă* în plâsmuiri (comunicare verbală, eresuri, mituri, artă, filosofie, știință). „Răz bunare” creatoare împotriva Marelui Anonim.

Această atitudine e exprimată tranșant în ultimul act al textului: concluzia cugetării *Genesis*: „Pe om nu l-a creat nici Dumnezeu”, nici evoluția biologică pe orizontală, ci „fiorul morții” - spiritul, evoluția pe verticală. „Întâiul gând a fost cel al neființei, de aceea toate gândurile lui până astăzi au ceva din greutatea și tristețea amurgului. Floarea-soarelui și-a câștigat forma - privind soarele; omul a ajuns să fie ce e - privind moartea”. Dacă „*Dobitocul*” n-ar fi reacționat în fața morții - starea de mirare și de contemplație în fața „*scăfârliei*” pe care o ținea în „labă”, *ar fi căzut înapoi cu botul în pământ*, însă gândul morții și atitudine în fața ei au deschis în mintea sa o rană, care a rămas nevindecată (cf. L. Blaga, *Trilogia cunoașterii*).

Lucian Blaga „povestește” ceva total diferit de ce zice Biblia în **Facerea**. Iar Păcatul originar săvârșit în Eden, pedepsit de Tată Ceresc prin *scoatere*, este strănutat de Blaga, viitorul filosof, din planul moral-creștin în panul metafizic-antropologic al „*devenirii într-o ființă*”.

Text de tinerețe, scris sub forma de simplă și frumoasă cugetare, însă profundă, *Genesis* este unul fundamental din perioada de *geneză* a filosofiei gânditorului de la Lančrăm.

Edvard Munch - *Măinile*

Daniel MALBRANQUE (Franța)

Julia
Hasdeu

Le haut temple qu'éploré vous fites construire
pour me servir, à Campina en Valachie,
d'écrin, ne résonne point de la mélodie qu'il
me plaisait de susurrer pour vous séduire.

Sachez aussi que les Anges de me conduire ici,
où tout est aboli, de la magie n'ont point eu
besoin. Ils n'existent pas. Vigie, je n'ai pas eu
leur kyrie si pur à traduire.

Depuis que septembre a refroidi à jamais tout
ce que j'aimais, désormais sont immortels les
bourgeons d'avril, désormais définitive

est la nuit qui m'enserme dans son noir coffret,
désormais ma condamnation est sans appel. Ô
Père, désormais, je pourrais, pauvre grive!

Dumitru ICHIM (Canada)

Psalm
în duh de
koh-i-noor

Menit fu koh-i-noor-ul, rival să n-aibă-n geme,
Cleștarelor genunii prădându-le răsfățul,
Dar, mai presus, e duhu-i ce nu-nserază-n vreme,
Ce doar poetu-i știe blestemul și ospățul.

Lumina-n lăcrimare rodindu-și diamantul,
Ești umbră-n stih cu timpul, veciilor iscoada,
În zodiac de poker schimbi cartea și amantul,
Ca șalul de pe umeri mai crin decât zăpada.

De te-am iubit? Știu codrii, apus din moarte furu-l!
Țesându-te ecouri, din catifea, de psalmă,
Sufllarea-mi dând, viață să-ți aibă koh-i-noor-ul,
Ce-a străbătut tristețea adverbului prin palmă.

Aripile de flutur ți le-am lăsat, ca faur,
Vor fi în veac frumoase sub acu-mi lung, de aur!

George PETROVAI

Faraonul - redutabilul roman istoric al lui Boleslaw Prus

Boleslaw Prus, *Faraonul*, Editura pentru Literatură Universală, 1967

Despre Boleslaw Prus (pseudonimul literar al lui Alexander Glowacki) și despre excepționala sa operă, inclusiv romanul *Faraonul*, am scris în anul 2007 amplul studiu *Boleslaw Prus - corifeu între corifeii literaturii polone*, în care, printre altele, făceam următoarele afirmații:

1) Că marele scriitor „s-a născut pe data de 20 august 1845 într-o familie de nobili scăpătați din orașelul Hrubieszów, regiunea Lublin, și că de foarte tânăr a cunoscut pe propria piele gheara nemiloasă a lipsurilor materiale, din pricina cărora el va fi nevoit să abandoneze Facultatea de fizică și matematică din Varșovia după doi ani de la înscriere, adică în anul 1868”;

2) Că este considerat „cel mai iscusit zurgav al timpului său”, „cea mai importantă figură a literaturii polone din secolul al XIX-lea” și „o voce distinctă” în literatura universală, deși întreaga lui viață s-a luptat din greu cu lipsurile materiale și cu agorafobia, boală cauzată la numai 16 ani de rănilor cu care s-a

ales în încleștările cu trupele țariste, precum și de perioada de întemnițare pentru participarea sa la insurecție;

3) Că „a scris *Faraonul* îmboldit de dorința de-a demonstra pe viu cum trebuie gândit și elaborat un roman istoric, căci se știe că, după publicarea în 1883 a romanului *Prin foc și sabie*, prima parte a trilogiei lui Sienkiewicz, el i-a consacrat o cronică în care dezvăluia gravele abateri săvârșite de autor de la adevărul istoric”, astfel dovedind „că romanul istoric nu este pentru el un impediment în reflectarea corespondențelor cu realitățile din vremea sa (edificatoare în acest sens este analogia dintre nemți și aprigii cămătari fenicieni), ori în înfățișarea deznădejzii celor oprimați (memorabila scenă a țăranelor rob ce-și blestemă zilele după ce soldații îi astupă canalul la care trudise zece ani și pe care soldații îl găsesc spânzurat la întoarcerea din aplicația militară), deși „singura lui călătorie în străinătate (anul 1895) are loc pe ruta Elveția-Germania-Franța, deci lui B. Prus nici măcar nu i-a trecut prin cap să procedeze aiudoma lui Gustave Flaubert, care, o știm prea bine, înainte de-a scrie romanul *Salammbô* s-a documentat temeinic în nordul Africii”.

Tot acolo menționez că, în pofida impresionantei documentări „în ceea ce privește religia și obiceiurile Egiptului faraonic, moartea cu faimoasele ei umbre și procesul de îmbălsămare al faraonului Ramses al XII-lea, armata și administrația, alimentația și îmbrăcămintea, precum și amplele comentarii despre piramide, Sfinx și Labirintul cel cu 3000 de încăperi, despre perioada de glorie a Egiptului, orașe, interioare, străini stabiliți în Egipt (fenicieni, greci, evrei) și despre complicata politică externă a egiptenilor, îndeosebi în raport cu belicoșii și imprevizibilii asirieni”, lectura - grație stilului elegant, exprimării fără cusur, echilibrului interior și magistralei dozări a efectelor - nu are „câtuși de puțin de suferit la capitolul atractivitate, chiar atunci când în fluxul cărții sunt inserate pasaje menționate de autor ca fiind autentice din, să zi-

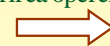
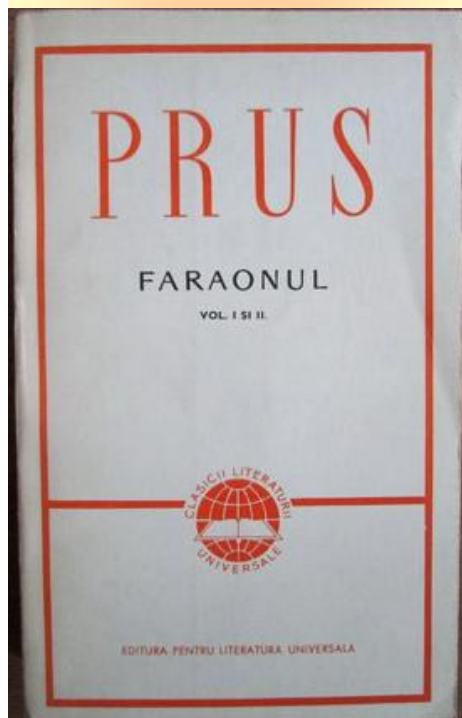
cem, *Textele sarcofagelor*”, fapt pentru care *Faraonul* are „tot ce trebuie unei cărți pentru a fi considerată mare”.

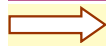
După această generoasă introducere, poate că unii cititori se vor întreba ce anume m-a îndemnat să scriu din nou despre romanul lui B. Prus, carte deja analizată (e drept, cam expeditiv) în articolul mai sus amintit și din care am extras citatele.

Pentru că eu nu numai că citesc operele referențiale din cultura universală, dar caut să le și recitesc (unele de mai multe ori), totodată să le compar, adică pun în practică înțeleptul sfat chinezesc: „A citi pentru întâia oară o carte este ca și cum ți-ai face un nou prieten; a reciti o carte este precum te-ai întâlni cu un vechi prieten”...

Mă rog, astfel am procedat de la bun început, nepovăluit de cineva la acest capitol (habar n-aveam la vremea respectivă de existența spusei chinezești!), timpul și uitarea alimentată de el obligându-mă să iau aminte la două lucruri fundamentale în ceea ce privește eficiența lecturii și sporul cultural-spiritual: (a) Cunoștințele și informațiile acumulate în pripă, ba chiar și cele însușite prin lectură temeinică, nu numai că sunt amarnic debilizate și distorsionate de uitare, inevitabila reacție a creierului la neîncetatul bombardament informațional (firește, am în vedere uitarea neprovocată de vreo boală), dar timpul le trimite pe cele mai multe, rând pe rând și cu implacabilă autoritate funcțională, în „magazia de vechituri” a subconștientului, de unde creierul activ și sănătos extrage, prin miraculosul proces al (re)amintirii/anamnezei, ceea ce conferă rațiunii coerență și vigoare; (b) Departea de a fi pierdere de vreme, recitirea cărților referențiale din literatura universală îi oferă cititorului însetat de cunoaștere noi șanse de-a pătrunde în gândirea și măiestria artistică a autorilor.

Iată un elocvent exemplu în acest sens. Am început să-l citesc pe F.M. Dostoievski încă din liceu, deoarece - prin tipărirea operii

sale în 11 volume de către Editura Pentru Literatura Universală (București, 1968), cu excelentul aparat critic al lui Ion Ianoși - în zona noastră (posibil și în alte părți) s-a creat o foarte fertilă „modă” dostoevskiană, multe din discuțiile cu greutate gravitând în jurul ideilor artistice, filosofice, religioase, psihologice și politico-sociale ale genialului rus!

La prima lectură, eu (cu gândirea și cultura în formare) mi-am însușit doar firul narațiunii, numele personajelor, câteva idei din nuvelele (*Bobok*, *Smerita*, *Visul unui om ridicol*) și, mai ales, din marile lui romane: *Crimă și pedeapsă*, *Idiotul*, *Demonii*, *Frații Karamazov*. La a doua lectură am izbutit să pătrund în profunzimea gândirii sale filosofico-religioasă și psiho-socială, iar după mai mulți ani (la următoarea recitare) am înțeles de ce strania povestire *Însemnări din subterană* trebuie considerată „cheia de boltă a întregii sale opere” (André Gide) și am apreciat la justa valoare (artistică) karamazovismul/senzualismul memorabilelor sale personaje, precum și intenționatele imperfecțiuni de creație (se știe că „între clasicii literaturii universale, el este scriitorul cel mai imperfect, cu bună știință”), așa cum corect sunt ele evidențiate de ilustrul cărturar Ion Ianoși: „El trece cu o uimitoare nepăsare peste neajunsurile de construcție, de articulație sau de expresie ale prozei sale, pentru că, de fapt, toate aceste elemente i se par secundare în raport cu ceea ce recunoaște a fi nucleul gravitațional absolut al literaturii, criteriul suprem și cel mai adecvat al reușitei artistice, cercul de foc de o perfecțiune obligatorie al fiecăreia dintre scrierile sale: personalitatea umană”.

Astfel stând lucrurile cu toate cărțile de căpătâi din literatura universală, iată motivul pentru care revin de data asta cu semnificative ilustrări din *Faraonul* lui B. Prus, roman (în două volume) apărut în anul 1997 și remarcabil tradus în românește de Vasile Teodorescu și Telemac Dan (Editura Pentru Literatura Universală, ediția a II-a, Buc., 1967).

Acțiunea romanului este relativ simplă, însă admirabil îmbogățită cu diverse scene/tablouri politico-sociale și cultural-religioase, unele chiar cu iz miraculos, care au darul nu numai să ilustreze viața Egiptului antic (de o parte crunta exploatare a felahilor, ignoranți din vina cărmuitorilor și credincioși mai mult din teamă decât din convingere, de cealaltă parte opulența de care au parte sus-pușii indigeni și mulți dintre străinii stabiliți aici - fenicieni, greci, evrei), ci - așa cum am arătat mai sus - și să sugereze anumite analogii cu timpurile moderne, respectiv să prezinte disperarea asupriților (scena cu robul care se spânzură): bătrânul și suferindul Ramses al XII-lea, cel egal zeilor inclusiv în virtutea

strânselor relații cu marii preoți, îl desemnează ca urmaș la tron pe tânărul și furtunosul Ramses al XIII-lea, născut de regina Nikotris (fiica marelui preot Amenhotep) și deosebit de înzestrat: „vânjos ca boul Apis, îndrăzneț ca un leu și la fel de înțelept ca un preot”.

Dar în articolul *Boleslaw Prus - corifeu între corifeii literaturii polone* mai fac precizarea care înseamnă sfârșitul politico-monarhic al tânărului faraon: „Cu toate că Ramses al XIII-lea, învingătorul libienilor de la Lacurile Sodice, este iubit de popor pentru proiectele de îmbunătățire a condițiilor de viață ale celor mai oprimați dintre supuși, și cu toate că el este susținut de armată și nobili, până la urmă conflictul este tranșat în favoarea marilor preoți, grație șireteniei cu care aceștia au știut să exploateze credulitatea și spaima poporului revoltat, inclusiv a unei însemnate părți a armatei, în timpul unei eclipse totale de soare, despre care aflaseră cu mult timp înainte și pe care au înfățișat-o drept pedeapsa zeilor pentru necredința egiptenilor”.

În aceste condiții, adică după declanșarea conflictului dintre faraon și marii preoți (în principal Herihor și Mefres), după uciderea prin înjunghiere a lui Ramses de către „copia” sa (grecul Lykon), moarte prin care se stinge a douăzecea dinastie („cea plină de glorie”) și, desigur, după urcarea pe tron a lui Sanamen-Herihor, proaspătul căsătorit cu regina Nikotris, merită să ne punem întrebarea: Ce anume l-a determinat pe Prus să plaseze acțiunea romanului în perioada lipsită de măreția Egiptului de altădată, perioadă în care asirienii constituie un neîncetat pericol, întrucât armata egipteană este jenant de slabă?

Ne răspunde preotul Pentuer, cel care provenea din rândul felahilor, deci cunoștea preabine suferințele oropsiților, și care totodată fusese consilierul tânărului monarh: Pentru că, îi spune acesta lui Herihor, întemeietorul noii dinastii, „Ramses al XIII-lea a fost primul faraon care și-a dat seama de soarta nenorocită a poporului egiptean”...

Printre multele realități egiptene incluse în roman, Boleslaw Prus ne prezintă cele două mari nenorociri („micșorarea veniturilor faraonului și împuținarea armatei sale”), fabuloasele bogății ce zac în temple și îndeosebi în Labirint („uriașa construcție ridicată de Amenhotep al III-lea, în perioada Regatului Mijlociu, la est de lacul Moeris, având 3000 de încăperi, dintre care 1500 subterane, și slujind drept morminte faraonilor”), cele două minuni ingineresti ale lumii de-atunci (lacul Moeris și canalul lui Iusuf, care „slujea la irigarea pământurilor din vecinătatea munților libieni”), ceremonia de înmormântare a lui Ramses al XII-lea („Corabia de aur îl duse pe fostul faraon de cealaltă parte a Nilului, după ce trecu mai întâi, înconjurată de un alai uriaș de preoți, bocitoare, ostași și popor, în sunetul muzicii, al bocetelor și al cântărilor prin strada principală din Teba”), mormântul subteran „pe care faraonul îl construise de-a lungul unei domnii de treizeci de ani” („Cripta alcătuită un adevărat palat, având încăperi pentru faraon, pentru familie și pentru slujitori, sală de mâncare, odaie de dormit și baie, sanctuare închinată feluritelor zei și, în sfârșit, o fântână, în fundul căreia se afla o odaie mică, unde avea să se odihnească pe veci mumia faraonului”), monumentalitatea templului Amon-Ra din Karnak („Numai clădirea ocupa o suprafață de două hectare, iar grădinile și iazurile înconjurătoare aproape douăzeci”), piramidele lui Keops, Khefen și Mykerinos (Hufu, Hafra și Menkaura în grecește), îndeosebi cea a lui Keops („un munte de piatră cu vârful unghiular, înalt de o sută treizeci și șapte de metri”, care „a costat viața a peste o jumătate de milion de oameni” și - îi spune Ramses lui Pentuer - „nu e mormântul lui Keops, ci voința lui”), nu în ultimul rând credința în Ka (legătura dintre trup și scânteia divină), precum și citatele extrase din *Cartea Morților*, carte considerată de Prus „unul dintre cele mai mărețe documente, pe care ni le-a lăsat antichitatea”.

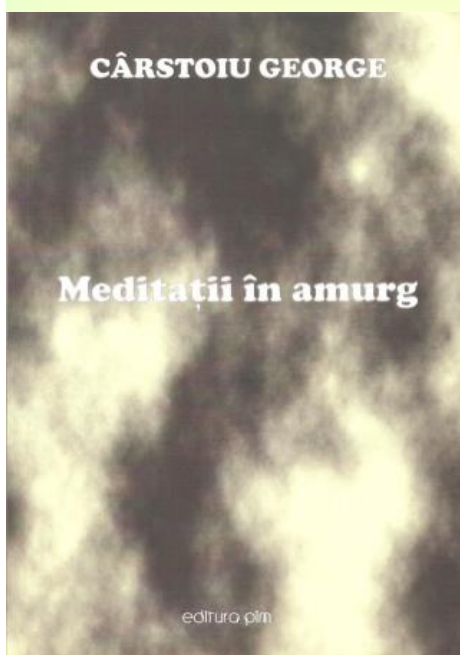

Edvard Munch - Femeie la mare

Mircea TUTUNARU

O contemplare asupra unor meditații în amurg

Cârstoiu George, *Meditații în amurg*, Editura PIM, Iași, 2022

Economist de profesie, om luminat și cultivat, Gheorghe Cârstoiu este un poet și un prozator de excepție care complineste cu succes agora literară a Gorjului. De curând am avut onoarea să citesc două cărți ale sale, foarte bine realizate: *Rămășagul și alte povestiri* (proză) și *Meditații în amurg* (poezie).

Mă voi rezuma a face unele aprecieri asupra cărții sale de versuri, *Meditații în amurg*. Nu mă voi hazarda să-i fac vreo încadrare generaționistă, însă cred în originalitatea stilului său. Spun acest lucru pentru că autorul, departe de a se infatua pe poziții de poet, are o activitate literară susținută în revistele literare. Versurile sale au propria reflexie, propria atingere asupra cititorilor. Poet original și autentic, Gh. Cârstoiu se impune prin lirismul versurilor sale și prin mirificul poesisului său care provine din contemplarea lumii înconjurătoare: „În orașul care mă știa de june/ploile erau de vară,/ zilele mai mult nebune,/ mă scoteau afară,/ pe străzi fără număr și gen,/ cu tei multiplicând miresme,/ eu cel fără seamăn,/ cu inima nicicând să se resemne.” (În orașul...)

Încă de la începutul acestei cărți autorul se raportează la existența sa în această lume,

așa cum se poate observa în poema *Autenticitate*, și ne prezintă lumea prin modalitatea proprie a cunoașterii filosofice, utilizând mijloace poetice specifice: „Ajunsesem să cred că sunt norocos,/ mă născusem la jumătatea unui veac/ și trecusem binișor în următorul/ chiar dacă nu eram sigur/ că vom îmbătrâni împreună”

Domnul Gheorghe Cârstoiu meditează profund asupra vieții și îi place să trăiască clipele meditațiilor sale cu o privire atentă asupra marilor probleme ale vieții (*Meditație intimă*, *Carpe diem*, *Noaptea de neliniște*, *Selecția ș.a.*) și la fel ca Aristotel admite existența lui Dumnezeu care prin perfecțiunea sa induce o mișcare asupra oamenilor și a lucrurilor într-un univers inițial haotic: „Să nu moară Seneca/ Dumnezeu/ ar fi știrbit toate lamele,/ să nu-și taie venele filosofia” (Seneca) sau: „Alb, alb imaculat,/ Prin lume voi fi colindat,/ Descoperit în crezul meu,/ Mai jos de Dumnezeu” (Alb)

Creația domnului Gh. Cârstoiu reflectă ineluctabila legătură pe care poetul o are cu lumea în care există precum și relația creatorului cu această lume. „Mi-am zis că pot aluneca în nopți/ albe, învolburate în poezie,/ cu muza zâmbitoare-n epoleți/ și văicătoare de ipohondrie.” (Semn)

Ca un magician al cuvintelor, autorul nostru reușește să spună mult în cuvinte puține, își trăiește cu pasiune viața folosind tehnici asemănătoare celor din biologie sau medicină: „Dar inima-mi necarnală/ n-are mult și se strânge,/ și nu mai trimite sânge,/ devinise sentimentală.” (Carnagiu)

Trebuie să menționăm că poeziile domnului Cârstoiu sunt analize ale secțiunilor prin realitate interpretate desigur în registrul poetic al autorului. În ceea ce privește tematica, se poate afirma că aceasta acoperă tot evantaiul de preocupări al poetului dintotdeauna. „Și mai târziu, de undeva din spate,/ se băga în seamă a mea singurătate,/ dispusă chiar să dea o sindrofie/ unde se mănâncă rață și filozofie.” (Praf în ochi)

Creațiile filosofice sau cu tentă filosofică

sunt meditații asupra condiției omului cu acces la eternitate prin ceea ce reușește să facă: „Suflete dăltuite privesc spre cer,/ să le cheme cineva să cinezze./ Îngerul s-a retras, adânc, în eter,/ de frică să nu se contamineze.” (Măinile)

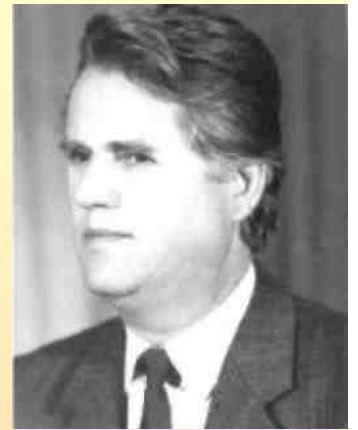
Prin alipirea tuturor secțiunilor din creațiile sale, registrul poetic al dlui Cârstoiu ne oferă o imagine a realității umane văzută prin puterea de mărire a microscopului electronic în toate detaliile sale.

Consider că poetul Gheorghe Cârstoiu este totuna cu poezia sa și își găsește locul binemeritat în panoplia literaturii gorjene. Închei aceste considerente cu versurile sale din poezia *Salvat*: „Duc în spate înfipte săgeți/ stigmatate - blânde peceți,/ trimise de îngeri lăsate pe piele/ săruturi arzânde de stele,/ mă va salva în crepuscul/ posomorâtul toamnei nukul,/ nuc arâmiu cu ziua încă-n ramuri/ și vânt de-l îngână-n răstimpuri...”

Edvard Munch - *Anxietate*

Marin I. ARCUȘ

Memorialistica enesciană

Bernard Gavoty, *Amintirile lui George Enescu*,
Editura Muzicală, București, 1982

După cum mărturisea Enescu, în lumea muzicii a fost cinci într-unul: violonist, pianist, compozitor, dirijor și profesor, dar, mai întâi pasiunea de virtuoz și, în mod special, cea de compozitor. „Mă simt compozitor până în măduva oaselor. M-am străduit totdeauna să iubesc muzica și s-o creez”.

De ce, în comparație cu alți muzicieni celebri, a scris un număr mic de lucrări? (32 opusuri, apud Bernard Gavoty, op.cit. p. 123-126). „Am vrut să dau numai ce era mai bun în mine”. A refuzat tot timpul să se repete în vreo operă și a crea melodii ușoare pentru saloane, precum Brahms, sau la comandă (cu excepția *Suitei sătești* dedicată Orchestrei Filarmonice din New York), așa cum s-a întâmplat cu Wagner (tot la o comandă americană), pentru a finaliza Palatul muzicii de la Bayreuth.

Activitatea sa de violonist celebru s-a desfășurat pe diferite scene ale lumii pentru a-i asigura mai întâi independența materială. „Există căsătorie din dragoste, dar ce am făcut eu cu vioara mea - menționa Enescu - e o căsătorie din interes”.

Deși săracă, literatura violonistică conține și capodopere începând cu Bach, Beethoven, Mozart, Schumann, Franck, Fauré, dar și muzică plecticoasă - spunea Enescu.

Jacques Thibaud - violonist format înaintea lui Enescu cu profesorul Marsick - a fost o celebritate, motiv pentru care Parisul i-a dat numele de Făt-Frumos și s-a îndrăgostit de el ca o fată de bărbatul care a sedus-o. Din felul său de a cânta se desprindea o voluptate înflăcărată și gingașă. Pus lângă el, Sarasate nu putea oferi decât perfecțiunea glacială (...) nu era decât o privighetoare mecanică; Thibaud era o privighetoare artistică. În viața sa de om și de artist, Enescu a cunoscut pe toți marii violoniști ai lumii, de la Kreisler la Eugène Ysaye și alții.

Pentru completarea și uneori precizarea amintirilor, Enescu a răsfoit și dosare prăfuite de cenușa gloriei sale. I-au plăcut aprecierile fără laude ditirambice, a admirat pe cei care au simțit stările sufletești, frământarea, tresărarea plină de avânt și eroism; dezamăgit însă de cei care vin la spectacol și nu simt fondul, ci exteriorul. Ei nu merg la concert, ci la circ pentru a asista la ceva senzațional. Scena pentru concert este „starea de spirit a unui om care trăiește veșnic într-un fel de visare trează”. A fost fericit, aflând din documente, că a dăruit și puțină bucurie.

În calitate de virtuoz a avut unele neplăceri cu ocazia *Concertului* de Saint Saëns și *Simfonia spaniolă* de Lalo în care a accelerat tempo-ul din final nejustificat, târât într-o cursă spre prăpastie... În final, și-a recăpătat curajul și, slăbit de puteri, ajunge la final. După

George Enescu, oamenii aceștia, virtuozii, atât de invidiați și admirați, sunt, în realitate, niște ocași, niște sfinți. Virtuoz «lat. virtus-is „virtute”», în legătură cu care Mihai Eminescu afirma: „Virtutea? O nerozie, geniul, o nefericire...”

„Ceea ce importă - menționa Enescu - este să vibrezi tu însuși și să faci și pe alții să vibreze, restul e literatură așa cum spunea Verlaine”. Vorbește apoi de Paul Valery ocupat de domnia mașinismului, în legătură cu care Enescu concluziona: „Respect știința, dar iubesc arta”.

Pe lângă arta de virtuoz (vioară, pian) îi plăcea să dirijeze - „mijloc agreabil îmbătător”. Își amintește cu plăcere că la 15 ani a dirijat o mică orchestră pariziană cu piese compuse de el.

În viața sa, în calitate de muzician complex, a călătorit în special în triunghiul România, Franța, SUA, fără a neglija Viena, Roma și altele. La un turneu în America, i s-a încredințat simfonia *Patetica* a lui Ceaikovski, nesuferită de Enescu, cu excepția părții a treia. Pentru a-i lua acceptul, a fost lăsat mai întâi să dirijeze prima sa *Rapsodie* și să cânte ca solist *Concertul pentru vioară* de Brahms.

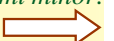
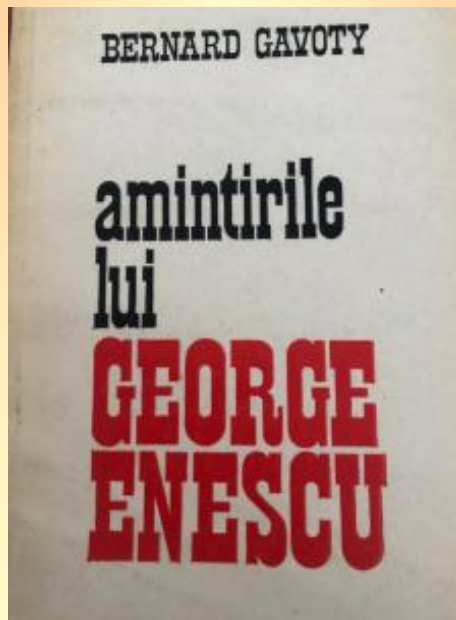
1909. La Roma a dirijat *La după-amiaza unui faun* de Claude Debussy, cele două *Rapsodii Române* și *Concertul* lui Brahms. La Debussy, oarecare aplauze, dar la *Rapsodia I* o parte din ascultători se ridicau și părăseau sala în mod ostentativ. Și-a întrerupt concertul care n-a fost pe plac criticilor. Ajungând la Paris a citit în tihnă criticile din presa italiană: „Violonistul este insuficient! Compozitorul, nul! Omul, prost crescut!”

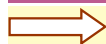
După toate astea, urma a arunca bagheta pentru totdeauna. Nicidecum. Au urmat și momente faste în cola-borare cu Alfred Cortot cu care s-au executat *Șase sonate pentru vioară și pian* de Bach pe scena Școlii Naționale de Muzică din Paris. Cu Cortot, ca partener, Enescu era fericit, se simțea în largul său, bucuru de a vorbi o limbă a omeniei și fraternității.

În viața și activitatea sa de muzician, G. Enescu a avut ca modele sau idoli mari figuri de muzicieni, cu referire mai întâi la Brahms, Bach, Beethoven și mulți alții, prezența în câteva note esențiale.

Muzica lui Brahms îi potolea setea de plenitudine armonică, o muzică frumoasă, bogată și abundentă care este și o școală fără egal pentru orice compozitor, o măreție supraomenească.

Bach, contactat mai întâi cu *Micile Preludii*, unul pentru *Lăută*, în Conservator era respectat, dar socotit autor plecticos și savant. Violoniștii studiau *Cia-cona*, *Fuga în sol minor Gavota*, *Preludiu din Suita în mi minor*.

Pentru Enescu, Bach este „ceea ce este Sfânta cuminecătură pentru creștini, de o jumătate de veac este pâinea mea cea de toate zilele, iar muzica lui este muzica sufletului meu - o muzică pe care nu o poți pătrunde cu totul niciodată”. La 16 ani, Regina Carmen Sylva i-a dăruit Colecția Bach; s-a cufundat în studiul cantatelor și nu a terminat citirea lor, abia cunoștea 150 din ele.

Despre Richard Wagner și muzica sa s-au scris multe în favoarea lui, dar și un număr mare de detractori, în frunte cu Friedrich Nietzsche, au contestat nemotivat, îndeosebi creația lui de drame muzicale. În concepția umanității Wagner rămâne „cel mai răscolitor dintre muzicieni”.

Mozart? Un dramaturg, un om de teatru muzical, fără egal. Gluck, Weber, Schubert, Schumann, fiecare cu opera sa inimitabilă.

Weber cu un *Freischütz* prodigios, uvertura la *Euryanthe* are un pasaj divin în care viorile și violele cântă în surdina. Schubert cu melodii de o concizie tulburătoare în *Cvintetul cu două violoncele*, *Octetul*, *Cvartetul pentru coarde în re minor* ș.a. Schumann, îndurerat și duios în *Dragoste de poet*, măreț în simfonii, precursor al lui Fauré în lieduri.

Dintre contemporani, citează pe Debussy, Gabriel Fauré, Paul Dukas, Florent Schmitt, Arthur Honegger; admiră din toată inima pe César Franck.

Între cele 32 de opusuri, opera vieții sale este *Oedip*, după tragedia sofocleană *Oedip*, în legătură cu care Enescu afirma: „Resortul meu, drama mea sunt cuprinse în două silabe a căror celebritate se datorează lui Sofocle; nu cea mai desăvârșită, ci cea mai dragă. Un asemenea subiect te alege el pe tine, nu tu pe el. Te prinde, te ține și nu îți mai dă drumul. Nu te poți desprinde decât luând în mână condeiul și hârtia cu portative”.

De fapt, de unde ideea?

Într-o zi, la Comedia Franceză a văzut pe Mounet Sully în rolul lui Oedip-Rege. Vrăjit de ideea care a pus stăpânire pe el, a decis să compună un *Oedip*. Prin intermediul unor prieteni ajunge la Edmond Fleg, izraelit, elenist remarcabil și poet îndrăgostit de muzică.

1913. Fleg îi propune lui Enescu un libret *Oedip* în două serii consecutive, după care s-au gândit la ceva concentrat; Enescu găsiind o asemănare cu epopeea lui *Siegfried* al lui Wagner, dar atras și de prezența seducătoare a lui Pélleas, personaj al lui Debussy.

Referitor la libretul concentrat, Enescu îl convinge pe Fleg cu o idee practică: „Pune mâncarea la foc și las-o să scadă așa cum fac bucătăresele”. Fleg: „S-a făcut”. Urmează o întrerupere din cauza Primului Război Mondial. După 10 ani, Enescu reîntâlnește pe Fleg la Paris și-i propune o dramă în patru părți: un prolog, două acte și un epilog, corespunzător nașterii, tinereții, maturității și morții lui Oedip. Au căzut de acord cu unele modificări privind dragostea incestuoasă a lui Oedip față de Iocasta mama sa - fiindcă dragostea vinovată nu este decât rodul blestemului divin.

Fiind prea puternic și zguduitor subiectul dramei, prezentăm succint principalele momente în tablouri

Tabloul I. Oedip în leagăn în Palatul lui Laios și al Iocastei. Orbul Tiresias face o prezicere oribilă: „Pruncul va fi ucigașul tatălui său și soțul mamei sale”. Mulțimea îngrozită. Laios încredințează leagănul unui păstor și să-l ucidă pe stâncile Cytheronului.

Tabloul II. Oedip este găsit și crescut de Polybos și Meropa. De acum, începe lupta împotriva destinului.

Tabloul III. Oedip la răscruce de trei drumuri. Un bătrân trece și lovește pe Oedip peste obraz. Cu o ghioagă, tânărul îl omoară pe Laios. Omoară pe tatăl său și astfel destinul a ieșit biruitor.

Tabloul IV. În fața uneia din cele șapte porți ale Tebei doarme cu aripile strânse Sfinxul. Apare **Oedip** și deșteaptă monstrul. Sfinxul îl întreabă: „Cine este mai puternic decât destinul?” **Oedip** răspunde:

„Omul e mai puternic decât destinul”. Sfinxul râde, plânge hohotind și dispare. Se face ziuă. Iese tot poporul și slăvește pe cel care le-a redat libertatea. Vede pe Iocasta. Măinile lor se ating.

Tabloul V. Oedip devine Rege. În cetate, apare o molimă de ciumă. Tiresias cere pedepsirea ucigașului necunoscut al lui Laios. **Oedip** descoperă taina nașterii sale, paricidul și incestul. Își scoate ochii. Gonit din cetate, pleacă sprijinit pe umerii fiicei sale Antigona.

Tabloul VI. Oedip la Colona. El nu este un ucigaș, ci o victimă a destinului. El este nevinovat, a încercat să scape de osânda sa. Trupul lui înhumat în pământul Aticeii. Va ocroti cetatea și o va duce la biruință.

Iată minunea dăruită de Sofocle și Edmond Fleg imaginației lui George Enescu. „Sarcina era grea, dar, Doamne! Cât de frumoasă!”. Această operă i-a stăpânit gândurile timp de un sfert de veac, luându-i 10 ani de muncă.

Principesei Cantacuzino, devenită prin harul cerului Doamna Enescu, i s-a dedicat această capodoperă muzicală inegalabilă în lumea artei.

În mod firesc, urma a găsi personaje pentru rolurile principale ale operii. Mounet Sully, care interpretase rolul lui Oedip Rege, murise, iar Șaliapin, după ce a văzut libretul, i l-a remis fără un cuvânt.

André Pernet, mare cântăreț și actor, a fost minunat în rolul principal al lui Oedip, după ce a lucrat cu el zile și săptămâni întregi, după 11 repetiții cu orchestra, dirijor Philippe Gaubert.

Premiera: 10 martie 1936 la Paris cu un decor de coloane ce figurau pragul palatului lui Laios; o lume diversă, cca 350 de persoane. A fost o seară minunată. A doua zi, articole elogioase a peste douăzeci de gazetari și critici muzicali. În *Figaro*, Gabriel Marcel nota: „Scena terminală din opera *Oedip* este, de la Wagner încoace, una din culmile muzicii”. Emile Vuillermoz a publicat două studii monografice care au constituit cea mai bună răsplată a lui George Enescu.

La un dejun oferit de André Bénac, directorul Artelor Frumoase „George Huisman” i s-a înmănat Cravata de Comandor care l-a făcut pe Enescu să roșească de fericire, iar Franța l-a înscris în tabloul celor distinși cu Crucea Legiunii de Onoare.

După 22 de ani, la un Festival Internațional George Enescu, opera *Oedip* s-a prezentat la București cu David Ohanezian în rolul principal, regia Jean Rânzescu, dirijor Constantin Silvestri.

„Muzica - spunea Enescu - este singurul mijloc de exprimare a zbulucimului sufletesc cu toate tainele lui unduiri (...) Pe măsură ce mă năpădesc idei fac însemnări, multe însemnări pe care nimeni nu le poate tălmăci. Muncă de ocnaș! Rad și șterg mai mult decât scriu și mai cu seamă aștept..., ascult. Nu sunt niciodată mulțumit. Niciodată. Dacă aș fi mulțumit, aș înceta să mai compun” - idee reiterată mai târziu și de autorul *Poemelor luminii*, invocând pe Cel de Sus (1919).

În continuare face referiri la unii apropiați, compozitori străini, români și critici muzicali (Vicent d'Indy, Albert Roussel) cărora le prezintă creațiile și meritele lor, cu o mențiune anume în legătură cu elevul său Iehudi Menuhin, care la 10 ani cânta *Poemul* lui Chausson de César Franck ca și când ar fi avut 30 de ani. „Iată un copil care se va uza repede”, spunea Maestrul.

Copleșit de un sfârșit iminent, ca o concluzie a celor prezentate, Enescu menționa:

„Cartea Amintirilor este panegiricul unui om făcut de el însuși în micul apartament din Paris la limanul liniștit unde stă ancorată barca după atâtea călătorii și câteva furtuni. Amintirea depărtării, dar vie a țării în care m-am născut, a părinților dragi, a maestrilor bine-făcători și a prietenilor dragi.

Ajungând la liman, privesc în urmă oceanul vieții, valurile se pierd în depărtare și nu mai rămâne decât oglinda lucie care răsfânge cerul - cerul meu: muzica. Adio chipul meu de altădată, și-a trecut vremea. Viața e un vis și visul este toată viața mea.”

Dumitru GĂLEȘANU

Incestul "tabu" și drama prințesei Tamar

Angelo Manitta - *Tamar*, Ed. Eikon, București, 2022

După „*La chioma di Berenice / Berenikini žametni lasjè*”, ediție italo-slovenă publicată în 2017, în traducerea poetului Giovanni (Ivan) Tavčar, urmată de ediția italo-română „*Berenice e la sua chioma di stelle / Berenice și coșița ei de stele*”, apărută în 2021, cu traducerea în română realizată de Iulia Zenovia Rolle - o insolită întreprindere poetică ce se constituie într-o incursiune filosofică inițiată în spațiu și timp asupra lumii, prin valorizarea esențelor spirituale perene ale umanității, începând cu sursele furnizate de mitologie, de istoriografie și astronomie, sub imperiul luminii atotveghețoare ajungând la izvoarele Creației însăși a Ființei -, un mic volum care premerge operei cosmice fundamentale a profesorului Angelo Manitta, fondator și președinte al Academiei Internaționale „Il Convivio”, și anume: „*Big Bang. Canto del villaggio globale*”, publicată în 2018 de Il Convivio Editore, iată că a venit și rândul cărții „*Tamar*” a fi editată în limba lui Mihai Eminescu, în traducerea prof. Otilia Doroteea Borcia, italianist de marcă și autoare a lucrării „*La Vita e la Passione di Cristo nella pittura italiana dal Trecento al Sei-*

cento”, publicată la Ed. Eikon, Buc., 2021.

Numele Tamar, ce conferă și titlul acestui admirabil poem, este de origine ebraică și înseamnă „palmier”. Inocenta și frumoasa prințesă Tamar, menționată în Vechiul Testament ca fiică-fecioară a regelui David și înfățișată cu lux de amănunte în „*Cărțile lui Samuel*” (2 *Samuel* 13:1-34), este personajul principal în jurul căruia gravitează întreaga construcție lirică, plăsmuită de poetul italian Angelo Manitta, prin prisma pornirilor nefirești de dragoste din partea fratelui său vitreg, Amnon (cel dintâi fiu între numeroasele odrasle regale) și a dramei rezultate din legătura lor incestuoasă. Arborele genealogic al aceleiași familii indică faptul că Absalom, al treilea fiu al lui David, conceput cu soția sa Maacah, era frate bun al lui Tamar, la care aceasta locuia. «Un munte de lumină se revarsă / pe umbrele trecătoare ale zilei, / pași repezi alunecă / pe profiluri gingașe de stele. // Noaptea palide ale cântecelor / aruncate din cer trezesc / pasiuni ale vechilor secerătoare. / Tăceri zgomotoase se alternează // cu haosul tăcut al tinerilor / care aleargă veseli prin curți / la umbra unor măști întunecate.» În această atmosferă patriarhală de la curtea lui David își trăia fragezii ani, «...cu chipul de lună / și cu ochii de stele: senzuala Tamar.» Este chiar vremea pe când, ne pune în temă poetul: «Amnon, fratele respins și îndepărtat, // într-o zi se îndrăgostește nebunește de ea, [...] tânjind la Tamar, sora strălucitoare a zorilor, / fecioară, cu un dor incestuos.»

Tema aleasă de autor se desfășoară pe întinderea a nu mai puțin de 136 de strofe, fiecare a câte 4 versuri albe și, în funcție de lirism, cu trei sau patru accente de bază pe vers (numite arsis), libere de rimă, dar nu și de rigoare metrică, și ea corespunde celei din versetele biblice, de unde și deznodământul final va putea fi ușor intuit de către cititor. Însă, efuziunea poetului nostru se impune a fi întru totul savurată de lector, deoarece la tot pasul abundă în imagini și metafore ce sunt atent cultivate - de un farmec celest. «Cum poate rămâne neatinsă / o fe-

ccioară cu ochi de zeiță? / Chipul ei chinuie și schimbă sensul / nopților mele încălzite de dragoste. // Porniri desfrânate îmi tulbură / gândurile. De o mie de ori / mi-am spus că o iubesc, / dar de o mie de ori fața sa // a dispărut în ceața de miere...» Abia suportând chinurile ce îl macină, «...Așa delirează Amnon, legând / cuvinte de viață cu cuvinte de moarte, / scăzând percepții minuscule ale durerii / din suspinele care smălțuiesc aerul». De aceea, se destăinuie lui Ionadab, «prieten de suflet și de evadări nocturne»: «Sunt îndrăgostit de Tamar, / sora fratelui meu Absalom. / Corpul ei trezește instinctele / de dorințe primare pentru a o avea [...]»

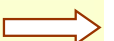
Intrând în capcana sugerată de Ionadab, prin aceea că, inducându-l în eroare și pe regele David, prefăcându-se bolnav, după ce a fost trimisă în camerele lui pentru a-l îngriji și a-i prepara mâncare, Tamar, cu toată opoziția, a fost violată în chip brutal de către Amnon. Strigătele de jale îi sunt de-a dreptul sfâșietoare: «Frate, de ce? Frate, / de ce mi-ai violat corpul / Și de ce ai aruncat sufletul meu în noroi? / Ce am făcut pentru a merita moartea? [...] Tot ce mi-a fost cel mai drag / am pierdut datorită puterii tale animalice. / Nu ți-e frică de tine însuși? / Nu-ți este frică de necuprinsul absolut?»

Totuși, pe cât de arzătoare pe-atât de efemeră se vedește a fi pasiunea lui Amnon. Se stinge instant după consumarea plăcerii și se transformă într-o ură dezlanțuită față de Tamar. Apoi, o alungă, adresându-i cuvinte greu de reprodus, ceea ce o îndurerează și mai mult. Singurul reazem de aici înainte îi va rămâne doar fratele Absalom, cel care, văzând că deși «Mânia regelui nu s-a stins, / nu a dus la nicio pedepsire» - știind deja că «Primul-născut nu se pedepsește», începe să îl urască «în inima lui pe Amnon»; iar astfel, la o petrecere, cum se poate deduce din versurile de final, îi va pregăti uciderea.

În contextul dramei suferite de Tamar, șocat de întâmplări similare care se petrec și în zilele noastre, poetul uzează și de noțiunea juridică de femicid. Iată: «...Ochii ei, pe drum,

ANGELO MANITTA

TAMAR

EIKON
2022

→ citesc // victime în colțurile întunecate; / fete violate și ucise, / ca ea, în tăcere; mirese / maltratate, scuipate în față; // fete sfărțecate și îngropate / pentru o scurtă plăcere de iubire, / pentru o poftă senzuală care a degenerat / în femicid, într-o plăcere a cărnii // terminată cu moartea trupului, / o nebulie obscenă care anihilează. / Și Tamar vede trupurile goale / pe străzile lumii; // Tamar vede trupurile goale / în iatacurile nopții; / Tamar vede trupurile goale / în îmbrățișări forțate. / Străzile lumii revarsă / viața de zi cu zi în corpul / gol al femeii violate, / care nu mai este femeie înăuntrul ei.»

Istoria literară îl prezintă oarecum discret pe englezul John Corry în ipostaza primului scriitor care folosește termenul de femicid, însă nu pentru a descrie o crimă de drept comun, ci, aidoma poetului nostru (și păstrând proporțiile), tocmai pentru a pune în evidență gravitatea faptei de seducție asupra unei tinere virgine de un bărbat căsătorit, Lord G., binecunoscut pentru „iubirile” sale, tânără cu care va întreține relații sexuale. Accentua J. Corry, în 1801: «Această specie de delicvență poate fi denumită femicid; căci monstrul care trădează o fecioară credulă și o condamnă la infamie, este în realitate un criminal necruțător!» Concluzia?! Pentru un asemenea om nu există milă.

Acum, în evoluția umanității, este de notorietate că violul asupra femeilor lipsite de apărare și problematica incestului practicat între frați sau alți membri ai familiei nu au fost dintotdeauna considerate ca fiind *abateri* sociale grave, pentru a fi incriminate „obligatoriu” pe cale de lege, iar nefericitele întâmplări trăite de victime au persistat în timp, ele fiind reliefate prin cultura spirituală a popoarelor lumii, în mod tradițional începând cu scripturile biblice² și etalate apoi într-un spațiu mai vast literar și juridic.

O foarte scurtă incursiune în trecutul îndepărtat ne dezvăluie cu prisosință adevărul că relațiile sexuale incestuoase nu erau percepute nicicum ca niște fapte condamnable, unele popoare asumându-și-le pe cale cutumiară ca pe un *obicei divin*, ca pe un lucru normal din viața de fiecare zi: realitate care s-a și reflectat în anumite mitologii, fiind suficient a reține în acest sens perechile divine, precum Hera și Zeus sau Isis și Osiris. Nu în ultimul rând, același obicei a fost îndelung practicat în tradițiile străvechi de faraonii Egiptului, continuând apoi cu familiile regale și clasele nobiliare ale multor popoare, până în epoca modernă, în scopul de a conserva ranguri și privilegii de castă.

Pe cale de consecință, relațiile sexuale obținute prin forța brută și neconsimțite de către o femeie, precum și incestul „tabu”,

practicat din varii motive, au continuat să șocheze, să tulbure pe mai departe în sens negativ, atât viața intimprivată a victimelor cât și a persoanelor apropiate.

Persistența regresivă în civilizația contemporană a unui atare gen de abateri, de multe ori ele prefigurând o serie întregă de acte comise prin abuz psihologic și emoțional, insulte, hărțuire sexuală, tortură, loviri și alte violențe până la... femicid, a culminat în cele din urmă cu incriminarea acestora la nivel statal și sancționarea ca fiind de natură penală, întrucât pun în pericol integritatea fizică și morală, viața și demnitatea victimelor: incapabile de-a impune respingerea sau un răspuns negativ către făptuitor.

Revenind la poem, fiind limpede că Amnon nu a făcut decât să-și dea frâu liber pasiunii oarbe față de frumoasa lui soră, în circumstanțele momentului folosindu-se de trupul său ca de un obiect necesar satisfacerii plăcerilor personale, ar fi un nonsens a reține că el chiar o iubise pe Tamar. Incestul și violul nu au nimic de-a face cu iubirea.

În final, iată alte câteva versuri de referință oferite de autor: «Câte Tamar sunt în lume! / Nimeni nu le cunoaște. Și totuși / revistele ilustrate în fiecare zi / înregistrează asemenea evenimente. // Indiferența este totală. Plăcerea / este să știi că există o violență, / este suficient să amintești o condamnare / din când în când. Tocul a obosit.»

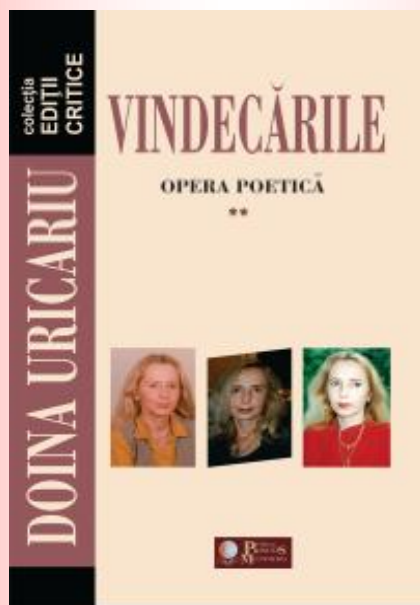
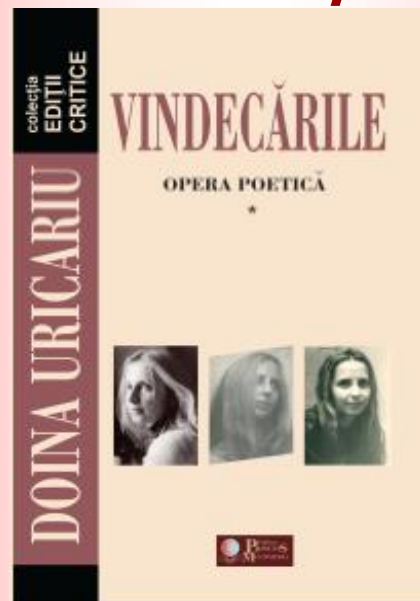
În prelungirea acestor îngrijorări născute în adâncul inimii poetului -, vădit exasperat de realitatea crudă ce încă domnește și în zilele noastre (și care nu pare să aibă sorți de izbândă într-o schimbare profundă și radicală, cu toate mijloacele și instrumentele pe care societatea în prezent le deține pentru a face să dispară definitiv asemenea fapte și rele deprinderi), ne-am putea întreba, în același mod, la rândul-ne: Oare, câți odioși de Amnon sunt în lume, nepedepsiți încă, pentru crimele lor rămași neștiuți, fără nume?

Morala pe care noi toți o putem desprinde în urma lecturii acestui cântec-poem de mare forță literară și artistică este, la unison, pe măsura îndemnului rostit de filosoful și matematicianul grec Pitagora: „Educați copiii și nu va trebui să pedepsiți bărbații!”

¹ John Corry, *A Satirical View of London at the Commencement of the Nineteenth Century*, By An Observer. London: Printed for G. Kearsley, Fleet-Street; T. Hurst, Paternoster-Row; Ogilvy and Son, Holborn; R. Ogle, Turnstile; and Ogle and Aikman, Edinburgh. [T. Davison, White-Friars], 1801, p. 60.

² Pentru incestul obișnuielnic, a se vedea și: *Geneza* 19:31-38; *Geneza* 20:12; *Geneza* 35:22; *Exod* 6:20; 2 *Samuel* 16:21-22.

Cărți primite la redacție

Ion PACHIA-TATOMIRESCU

Șapte rafale de mitralieră epico-lirică... împotriva "pandemiei SARS-CoV-2/Covid-19"

Asupra operei de „scriitor galaxiedric” (critic literar, dramaturg, eseist, hermeneut, istoric literar, poet, prozator, publicist etc.) a lui **Adrian Botez** (cel născut în Zodia Scorpionului, la 10 noiembrie 1955, în urbea Gura Humorului din județul Suceava, absolvent al școlii primare, al școlii gimnaziale și al liceului teoretic din orașul natal, luându-și Bacalaureatul în anul 1974, spre a deveni înrăzărit student, licențiat al Facultății de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în anul 1978 și, mai apoi, în 14 februarie 1997, tot la această distinsă instituție de învățământ universitar din România, acordându-i-se titlul de doctor în științe filologice, în urma susținerii tezei «Spirit și Logos în poezia eminesciană»; din 15 mai 2004 este membru al Uniunii Scriitorilor din România) s-au pronunțat de-a lungul deceniilor importante personalități din perimetrul științelor / artelor: acad. Mihai Cimpoi, prof. univ. dr. Dumitru Irimia, prof. univ. dr. Iosif Cheie-Pantea, prof. univ. dr. Mircea Borcilă, prof. univ. dr. Livia Cotorcea, prof. univ. dr. Roxana Sorescu, Mircea Dinutz, C-tin Stancu ș. a.

Distinsul Receptor (siglă, *infra*, **DR**): Maestre, îngăduiți-mi să subliniez și faptul că „radiografii” de mare finețe, de apreciazabilă profunzime, la cărți semnate de Adrian Botez, apărute în cel de-al doilea deceniu din mileniul al III-lea, văzut-au lumina tiparului pentru vreo trei sute de ani - la cât se aproximează „viața unui op de pe suport de hârtie” - în «**Pagini de istorie literară valahă de mâine**», vol. al **II-lea**, Timișoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-091-1 / ISBN 978-606-614-128-4), **2015**

(aici se află despre acest distins **poet**, subcapitolele de la paginile 4552: «Conjugarea lirică a paradoxului în patos lucid, tangent la absolut»; «Meditații la hematiile-stele din absoluta ninsoare» și «Între cogaionicul brad și „crinele golgote»»; despre **hermeneut** / eseist, la paginile 395405 : «Nouă radiografii ale „cazului Dacia»» și «Noi eseuri despre „sacra” triadă valah-cronicărească»; despre **publicist**, la paginile 540-562: «Tipologia admirației: exactă, nihilistă, ori hiperbolic-distruktivă...»)

și în vol. al **IV-lea**, apărut tot la Waldpress (ISBN 978-606-614-091-1 / ISBN 978-606-614-168-0), în anul **2018**

(și aici, tot lui Adrian Botez, acordatu-i-ați subcapitolele de la paginile 50-54: «Între sonete cruciate și răstăgînire întru catharsis» și «Apocaliptica de proporții cosmice, Graal și Moartea Caligrafică a Scribului»; despre **prozatorul** Adrian Botez suntem bine informați de la paginile 124-127: «Tanathofanie și „năluciri»», «Nu cantemiriană struțocămilă, ci botezian Șobogre» etc.; dar și dinspre **eseistul** Adrian Botez ne înarmăm cu important-originale informații din arii mai rar cercetate, de la paginile 224-226: «Niște „studii hermeneutice” și un eseu despre romanul polițist-universal»).

Ion Pachie-Tatomirescu (siglă, *infra*, **I. P.-T.**): Poate și pentru că eu mai cred într-o tot mai bună documentare / informare a cititorului din spațiul spiritual valahofon, grație bibliotecilor și importanței mass-media (atât pe clasicul „suport de hârtie sortită trăirii prin literă între un sfert de secol și vreo trei veacuri, cum ai spus mai sus, cât și în „modul

online” al „informației și trăirii acestuia în clipă”) din România (era să zic Dacia) de azi, dar și pentru că, în a noastră „bifurcată” cronică literară de față, «**Șapte rafale de mitralieră lirică împotriva „pandemiei SARS-CoV-2 / Covid-19”**», punem sub lupele noastre numai **cele șapte volume de poeme ale lui Adrian Botez**, publicate (toate-șapte la Editura Rafet, din Râmnicu Sărat) pe segmentul temporal **dintre 20 noiembrie 2021 și 20 martie 2023**: (I) «**Histrion din ștreang...**» (ISBN 978-973-146-842-6), 2021; (II) «**Fascinanta curtezană...**» (ISBN 978-973-146-855-6), 2022; (III) «**Scuițați, vă rog !...**» (ISBN 978-973-146-861-7), 2022; (IV) «**Tărâmurii...**» (ISBN 978-973-146-880-8), 2022; (V) «**Știns...**» (ISBN 978-973-146-912-6), 2022; (VI) «**Ratat de metafizică...**» (ISBN 978-973-146-932-4), 2022; și (VII) «**Amurg fără burg**» (ISBN 978-973-146-944-7), 2023.

DR: Sper că nu-i cu supărare dacă menționez alte „cinci volume de stihuri anti-Covid-19” publicate de Adrian Botez (tot în 2021, la Editura Rafet, din Râmnicu Sărat), așadar, în același an de pandemie, însă înaintea datei de 20 Brumar-2021, „părâi indiscutabile” ale aceleași orifice simfonii anti-thanatic: «**Rubaiyatele boteziane**» (ISBN 978-97-146-754-2), «**Domnia Lebedei**» (ISBN 978-973-146-791-7), «**Circ cinic**» „prozopoeeme negre” (ISBN 978-97-146-755-9), «**Jurnalul unui tăietor de lemne - degete printre solștiții**» (ISBN 978-973-146-834-1) și «**Vezi omenirea care piere?**» (ISBN 978-973-146-839-6). N-ar fi exclus ca poetul Adrian Botez (cu eu-i liric, epic, sau dramatic, pironit de Soartă pe vremea ultimei pandemii, 2020-2022) să fi publicat cele 12 volume de versuri apărute în anii 2021-2022, cu „sacrele trăiri” ale eroului său liric din fiecare volum, în „conexiune” / „corespondență” cu trăirile - chiar și cele din timpul „cinei de taină” - vreunui dintre cei 12 apostoli ai lui Iisus Hristos: Petru, Andrei, Bartolomeu, Iacob cel Bătrân, Ioan, Matei, Filip, Simon Zilotul, Iacob fiul lui Alfeu, Toma, Iuda-Tadeul, Iuda Iscarioteanul (după cum se știe, Iuda Iscarioteanul „vine pe Iisus Hristos pe 30 de arginți”, angajându-și sinuciderea, fiind substituit la scurtă vreme de sfântul Matia).

I. P.-T.: Și în „duzina” de celebre elegii stănesciene, 11 + 1 / „Omulfantă”, reverberat-au trăiri ale celor 12 apostoli ai lui Iisus Hristos...! Dar pentru abordarea acestei piste paradoxiste într-un studiu „serios-monografic” trebuie să discuți mai întâi cu poetul în cauză, Adrian Botez, apoi cu distinsul său „monograf”, Constantin Stancu, realizatorul opului «Ceasurile vechi bat mereu ora unu» („Colecția Scrib”, 2011). Dar să luăm seama la cele din titlul nostru de astăzi pus sub pecetea lirico-semantic-sincretică a numărului șapte, al războinicirii - de data asta, al angajării în „războiul liric”, al angajării „rafalelor lirice anti-SARS-CoV-2 / Covid-19”...

(I)

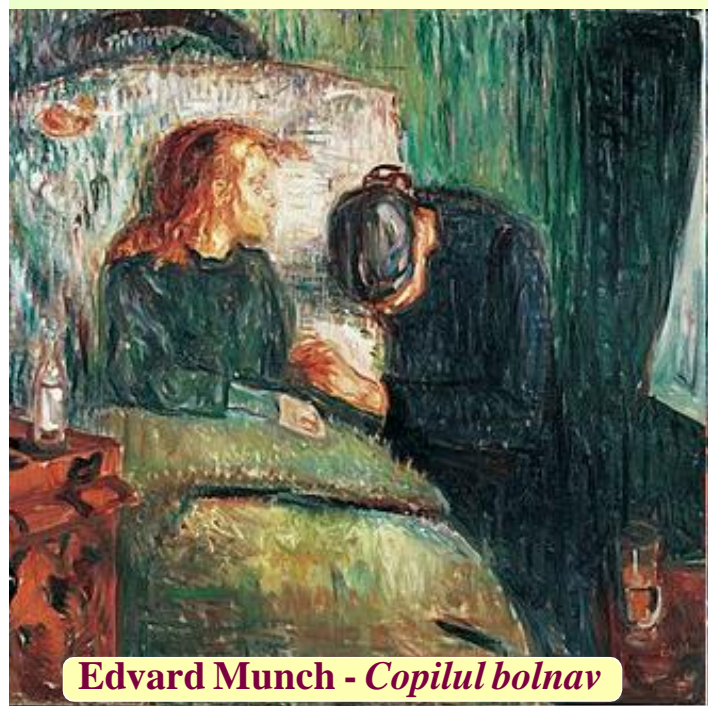
DR: Volumul lui Adrian Botez, «**Histrion din ștreang (crochiuri, pe când te ștergi la ochi...)**», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-842-6), 2021 (pagini „format A-5”: 122), apărut cu cel puțin câteva zile mai înainte de 20 Brumar-2021 - data la care autorul cali-

grafiatură-v-a interesantul „autograf cu cheia de la yala inițiativă a textelor” are o copertă ispititor-azură, pe-a cărei „primă față” sunt „fixate neprofesionist” (cu „alungire / deformare nepermisă”) două capodopere, prima, de Pablo Picasso («Dora Maar cu pisica», din anul 1941) și secunda, de Sandro Botticelli («Nașterea zeiței Venera / Afrodita», din anul 1484), parcă întrecându-se în a face o simbolică „tălmăcire” a întregului conținut al textelor (dacă receptorul „neinițiat” nu abandonează cumva textul cu clasică frică de „stufărișul vocabulelor culese cu majuscule”) de sub titlul cu „măscărici la spânzurătoare” al noului op botezian. Pentru cea mai fidelă receptare a „întregului” se cuvine a cita fraza esențială din confesiunea-autograf a poetului: «[...] această carte, despre cum, în lumea contemporană, *Ucigașul de Armonie* (Pablo Picasso) - *Cain* - îl distruge, definitiv, pe fratele său, *Iscătorul de Armonie* (Sandro Botticelli) - *Abel* [...]... Arcul voltaic al acestui întreg poemat pe tema „fratricidului”, ori, mai exact spus, a „fratricidării lumii”, se tensionează spre profunzimile unui inconfundabil „relief de catharsis”, firește, între un „anod”, sau, de vreți, un „pol-sud”, reprezentat de categoria estetică a *dramaticului*, și un „catod” / „pol-nord”, marcat de categoria *tragicului*, ambele reverberând principii ale noii estetici din a doua jumătate a secolului al XX-lea, principii ale paradoxismului, expuse foarte clar în teza de doctorat a Domniei Voastre, «*Generația resurecției poetice*» (Timișoara, Editura Augusta [973-695-198-7], 2005: cap. «Diversificarea principiului poetic și estetica paradoxismului» / pp. 259-261; «Conjugarea paradoxurilor existențiale ale secolului al XX-lea la moduri lirice» / pp. 268-277; etc.).

I. P.-T.: Ai remarcat, la sfârșitul „primei lecturi”, frumos-paradoxista construcție dramaturgic-boteziană, parcă în „corespondență” istoric-literar-valahă, „de patos și de nivel pașoptist-revoluționar-romantic”, după cum întâlnescu-se, mai întâi, în anul 1867, în «*Răzvan și Vidra*», de Bogdan Petriceicu Hasdeu, și, în anul 1879, în «*Despot-Vodă*», de Vasile Alecsandri, piese de teatru estetic-protestatar împotriva impunerii unui domn / rege străin la conducerea Poporului Valah / Dacoromân („impunere orchestrată” de către cele trei mari euroimperii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: Imperiul Turc / Otoman, Imperiul Habsburgic și Imperiul Rus / Țarist).

Parcă ai mai observat că «*Histrion din ștreang...*», de Adrian Botez, ca „scenariu”, ca piesă de teatru, ar sta foarte bine sub un motto extras din partea a III-a, «*Diez*», „intrarea a 11-a”, «*Rubayatul*

Edvard Munch - Copilul bolnav

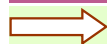
crimei mondiale»: «Hai la moarte de plăcere! / Hai - că-i gratis - și se cere! / Hai ! - Să muriți vaccinați / c-așa-au zis masonii-frați...!» (p. 76).

Pentru că eroul liric botezian își voltaicizează mai totdeauna „bifurcat” mesajul între „anod” și „catod”, aidoma protagonistului din drama de întemeiere a paradoxismului (publicată în revista bucu-reșteană, «Luceafărul», numărul din 18 ianuarie 1968), «*Iona*», de Marin Sorescu (dramă în care protagonistul „lansează” interogația paradoxală pentru ca tot „lansator-protagonistul” să-și răspundă prompt); și botezienele „intrări”, ori „ieșiri” în / din scenă sunt marcate bine - cum subliniai, de altfel, și mai sus - în „părțile” unei *simfonii antithanatică*, în ultimă instanță, unele dintre „părți” fiind desemnate muzicologic după „exigențele” dintr-o partitură beethoveniană / wagneriană; „riscându-se obosirea cititorul”, să mai reamintesc neapărat aici chiar ingenioasa structurare a botezian-lirice simfonii anti-thanatic: «*Prolog*» (pp. 7-16), «*Partea I: Histrion din ștreang*» (pp. 17-42), «*Partea a II-a: Bemol*» (pp. 43-62), «*Partea a III-a: Diez...*» (pp. 63-78), «*Partea a IV-a: Becar*» (pp. 79-96) și «*Epilog*» (pp. 97-102).

Pentru „bogăția stilistică”, pentru „baletul regal” al figurilor de stil, al mitemelor paradoxiste etc., din volumul «*Histrion din ștreang...*» (2021), ca dinspre un „tezaur pentru Sacra Limbă Valahă ca *Patrie de Genial Poet*” de se întâlnește / află (firește, din ce în ce mai rar, chiar rarisim) numai la „maestrii-doctori în științe filologice”, îngăduie-mi-se a mai releva, în afară de solemnitatea rost-rostuirii mesajelor poetice aidoma mulțimii de clopote de bronz de la mânăstirile Pelasgimii > Valahimii de anunțau invaziile imperiilor euro-asiatice în mediieval State Valahie ivite în Dacia Nord-Dunăreană-Pontică - Statul Medieval-Moldovenesc (Moldadava > Moldova), Statul Medieval-Muntenesc (Muntenia) și Statul Medieval Ardelenes (Transilvania) din vremurile domnitorilor / regilor Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul ș.a., și „așternerea versurilor” în reliefuri incontestabil-armonice, într-un climat orfic / imnic, psalmic, eternal-cogaionic, grație stăpânirii metricii zalmic-genuiene strămoșești dinspre oralitatea cultă, de s-a impus peste milenii, prin școlile Zalmoxianismului, versurile boteziane (în ritm trohaic, în măsura 5 / 6 etc.), aidoma celor din „baladele de aur dacic” ale Pelasgimii > Valahimii «Pe-o Gură de Rai» («Miorița»), «Meșterul Manole» («Monastirea Argeșului»), «Toma Alimos» («Toma al lui Soare-Moș / Dumnezeul Daciei») etc.: «Histrion din ștreang, / te-ai suit în rang, / ori mi te-au ucis, / sau te-ai sinucis? // ...nu m-am sinucis, / rang n-am nici în vis: / lumea s-a-nclăștat, / lumi am mâniat, / și m-au luat de gât, / să nu joc - nu cânt / s-ajung în mormânt, / să slăvesc urât !» (p. 19); «[...] dar ce-i de făcut / [...] / Cinste și-adevăr, / artă - nu... Ciubăr !» (p. 23); «...cui pui vină? - la călău? / Ai - și tu - cușitul tău ! / Scoate-l iute: fă lumină, / curăță - din tine - tină! / Și Hristos fulger a scos / de-a întors lumea pe dos: / nu uita că îi ești frate, / nu sta - cățeluș - pe spate!» (p. 78) ; «...nu o turmă, nu mocirlă, ci iar Paradis, / că doar între noi și Tine așa fuse scris! / [...] // Toate-au încheat ăst cântec - cu care tu, Criste, / să-ți alini rănile tale - din colinde triste...» (p. 102).

(II)

DR: Privitor la opul lui Adrian Botez, «*Fascinanta curtezană (...la priveghiul Sfințelor Misterii poezii și prozopoeme...)*», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-855-6), 2022 (pagini „format A-5”: 160), autorul, în autograful pe care vi-l caligrafia la 17 februarie 2022, sublinia cu tot dinadinsul, „deturnător, ori nu”: «...această carte [,Fascinanta curtezană...] care - departe de a fi o Apologie a Morții conține un Mănunchi de Revelații» din „alte lumi posibile”, ceea ce este focalizat și „sub umbrelele” celor trei motto-uri de pe pagina a cincea; *primul motto* (extras din «Eleusis and the Eleusinian Mysteries», de G. E. Mylonas) atrage atenția cititorului asupra celor trei grade de inițiere prin *misteriile din Eleusis*: (1) gradul ceremoniilor preliminare, sau *micile misterii*; (2) gradul *Telete* / „a face perfect”, sau

marile misterii („**dromena**” / „lucrurile făcute”, „**legomena**” / „lucrurile spuse”, adăugându-li-se „**deknymena**” / „lucrurile arătate”), și (3) gradul **Epopteia** („desăvârșirea în absolut”); **al doilea motto** (decupat din Cicero, „**Legi**” II, XIV, 36), după ce proiectează misterele între «numeroasele instituții minunate și divine», accentuează că «nu întâmplător, riturile sunt numite **inițieri**, căci, într-adevăr, prin ele am învățat începuturile vieții și am dobândit nu numai puterea de a trăi fericiți, ci și pe aceea de a muri cu o speranță mai bună»; **al treilea motto** (desprins din Mircea Eliade, „**Istoria credințelor și ideilor religioase**”, vol. I): «Alături de rolul central, pe care **misteriile din Eleusis** l-au jucat în istoria religiozității [...], ele au contribuit [...] în special la interpretările secretului inițiativ. Prestigiul său unic a sfârșit prin a face, din Eleusis, **un simbol al religiozității păgâne**».

I. P.-T.: Deja te-ai elansat cu „ambele emisfere ale hardului” în misterele eleusine, „angajate” de cele trei motto-uri boteziene, uitând „esențialul”, ori „ținta” recenziei / cronicii noastre: „radiografierea”, pe cât posibil, „de la prima și secunda lectură”, cu cea mai mare „finețe tehnică de specialitate”, cu excelența revelare a „liniilor de forță” estetică-magnetică, a „meridianelor” - cel puțin - de la „întregul op” de sub „exact-nedeformatoarea” lupă...!

Și structurarea „materiei” - lirice, epice, sau dramatic-lirice-și-epice etc. - trebuie să fie relevantă „tot în primul rând” și din «**Fascinanta curtezană...**» (2022), de Adrian Botez, chiar dacă-i similară (structurare) celei din volumul anterior, «**Histrion din ștreang...**», chiar dacă și această structurare a materiei lirice / epice stă „aproape neschimbată” la „meridianele” în permanentă dezvoltare, ca de la „o lubenițucă” de volumul unei mingii de ping-pong (la „debut”) și până la „voluminos-matura-lubeniță” de-o „carte a recordurilor” (adică, de la „deplina biruință” a Geniului în fața Senectuiții); da, se poate spune și „cam ca de poet-lubeniță-cord și, în același timp, hard”, după cum am mai discutat, în câteva rânduri... Și structurarea „materiei...” din «**Fascinanta curtezană...**» (2022), se evidențiază printr-un «**Prolog**» (pp. 7-12), având un erou poetic destul de „atent la lume”, de la eminentul „vârf de piramidă” (1. «Aceasta e noaptea celor o sută de regi...»), „vârf” autoproiectat „până-n bază”, peste „teiu sacru”, peste «turme de stele», peste „vrăjitoare harpe de «închipuie **crinii**»”, peste «nunta de spade» și peste „sângele de cade”, într-un bal („mască, ori nu”) al omniprezenței, al „neîncetatei **Curtezane-Moarte**”, și până la „**Noua Dramă**” (în care, «fără jurăminte», «**majuscule aflați** / atunci când sunteți **drepti** - Războinicii Adevărului: / majorii Frați!») (p. 12); se lămurește aici, în **Prolog**, și „abundența de majuscule” - de care „mi te plângeai revoltat-antiproletcultist” („că **nici regii nu-s mai presus de Gramatică, de Ortografie...**»), **majuscule** „de-ți dinamitează / bombardează textul”: «pe Majuscule pășești, nu pe păduchi» (p. 10); «ele sunt dalele unui drum» (p. 11), drum ducând, mai întâi și cogaionic / zalmoxian, în autozidirea de **ens > ins drept Manole** (din mitul pelasgo- > valaho-dac al Jertfei Zidirii) și **drept Iisus Hristos**, apoi la «sfinte zâne», aidoma celor din Împărăția-Tinereții-fără-Bătrânețe-și-Vieții-fără-Moarte; **prologului**, firește, îi urmează: «**I - prima parte: Fascinanta Curtezană**» (pp. 13-31), «**II - Lumi Aluvionare**» (pp. 33-59), «**Partea a III-a: Truverul și amanta lui secretă**» (pp. 61-79), «**Partea a IV-a: Prozopoeie**» (pp. 81-131) și «**Epilog**» (pp. 133-137), unde trebuie să fim foarte atenți la ceea ce se angajează eroul poetic botezian: **să dirijeze** «Concertul **Marii Armonii**» (p. 136).

(III)

DR: La volumul lui Adrian Botez, «**Scuipați, vă rog! (proză scurt-cinică, alinată de Poezie...**», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-861-7), 2022 (pagini „format A-5”: 108), dați-mi voie să mărturisesc, Maestre, să am categorică reacție de „războinic anti-excrementist” chiar de la primul cuvânt din titlu, căci nicicând „scuipatul” nu-i capabil a produce catharsis...

I. P.-T.: Asta nu înseamnă neapărat că trebuie să respingi „din start”, de la primul cuvânt („scuipat”) dintr-un titlu „neinspirat”, ori, poate, „hiper-inspirat”, întregul op (a i se vedea imediat „structurarea”, că, poate, -i vorba de vreun „scuipat anti-deochi”, chiar de vreo „deochieată Pandemie-Sars-CoV-2 / Covid-19”), de are, cel puțin, încă un tot atât de admirabil erou poetic botezian, sau, firește, superior celui din anterioarele volume...

DR: Aveți dreptate, Maestre, și proiectul architectural din acest volum se îngemănează cu cele din anterioarele opuri abordate aici: «**Prolog**» (58; aici, de la primul catren / „rubayat” din „textul deschiderii poetice” își relevă „râpa” / „stânca” de deochieată, de „scuipat-anti-deochi”: «Pandemie și război / pe **planeta-cataroi!** / Sufocați, subșenilați - / numa-n sânge îmbrăcați...!»), «**Partea: Scuipați, vă rog!**» (pp. 9-66; este prilej de a se circumscrie / subordona „total” categoriei estetice a **grotescului**: cu „Bătrâna Actriță cât universul”, «în picioarele-i hidos-varicoase» și „Fanu-i «mai puțin alzheimer-ist» / p. 11; cu Comisarul „din holul unui hotel de cinci stele”, sosit întru cercetarea „crimei, «cea mai scumpă crimă»” - p. 35 -, a cadavrului „în formă de cretă”, cu «Broscoiul-Căpcăun» - p. 58 -, cu Geniul / Eminescu de «a murit de Covid-19» - p. 63 -, cu «o „manipulare prin imagine” [...]: a se observa diferența de „...**fix 100 de ani: 1889-1989**” / p. 64; etc.), «**Partea a II-a: Colindă de truveri**» (pp. 67-84: «Osteniți și bătrâni, / călcând - noaptea - pe spini, / vin Truverii din Veac, / nu la Regi, ci la Omul Sărac...» / p. 69; etc.) și «**Epilog**» (pp. 85-92; «Dumnezeu a decis ca Lumea Aceasta **nu trebuie să aibă epilog**» pentru că «**nu-l merită!**»).

I. P.-T.: La fiecare dintre aceste secțiuni epico-liric-dramatice s-ar cuveni cel puțin două „pagini de radiografiere-n format A-4”, dar teamă mi-e că nu fi obosit deja „prea mult” receptorul din prezentul pandemic al „școlii online”, survolând spațiul nostru spiritual...! Să parcurgem de-acum și celelalte boteziene «Tărâmurii...»...!

(IV)

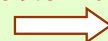
DR: În „punctul cardinal” jalonat de poetul Adrian Botez, prin «**Tărâmurii (poeme și prozopoeie... boeme)**...», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-880-8), 2022 (pagini „format A-5”: 112), atât poemele, cât și prozopoeemele impusă și-au să nu mai fie în „clasică” tonalități copleșitor-tanatologice, aidoma celor din volumul «**Fascinanta curtezană...**», ci să se vectorizeze în „lumile nonconformiste”, atât în «**Prolog**»

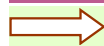
(p. 7 sq.; de unde aflăm că eroul poetic va fi călător „negrăbit” spre «tărâmurii-minuni», unde va «conversa - doar în treacăt - cu voievozi și străbuni», extaziindu-se «cuvios în fața **marilor / realizări** / din aceste **alte lumi: proaspăt zugrăvite...**»; mai „declară” că-i Cavaler și Truver - înarmat până-n dinți», că-i Noul Manole, calitate în care construiește «tot mai multe / tărâmurii - de noapte și zi: / să aibă - orice Biet Duh Călător - unde dormi / peste noapte - ori - chiar - locui [...]), cât și în «**Partea I: Poeme-stafii**» (pp. 9-42, unde se face «neuropsihiatrie - pe / Valea Ghețurilor» și ascultă «Muzica Tăcerii Ghețurilor»), cât și-n «**Partea a II-a: Rubayate-asezonate**» (pp. 43-56, unde eroul liric-botezian din rubaiatul secund te sfătuiește: «să nu te-nverșunezi în vreun cuvânt / că n-ai - cu unul singur - Legământ»), dar și-n «**Partea a III-a: Prozopoeie - jocuri de copii sașii**» (pp. 57-90; aici - în secțiunea a 20-a, «„Zeul” și Poetul», mai suntem încredințați că «...Poetul-Truver, de jos, din tină ridicat, niciodată pe umeri și-n inimi purtat [...], se apropie [...] de Eu, de Zeul Artelor, de Stăpânul Artistic al Mileniilor...» / p. 87).

I. P.-T.: Exact-radiografiat...! Și-acum dă curs eternizator următor-voluminosului „op-buchet” de poeme și de prozopoeie...!

(V)

DR: Și volumul lui Adrian Botez, «**Stins... (poeme și prozopoeie... ieșite din vreme)**», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-

912-6), 2022 (pagini „format A-5”: 206), are o „zestre” structurală și mitico-simbolico-paradoxistă asemănătoare celei din anterioare volume: «*Prolog*» (pp. 5-8), «*Prima parte: Poemele amurgului*» (pp. 9-44), «*Partea a II-a: Înțelepciuni zadarnice...?! (rubaiate)*» (pp. 45-62), «*Partea a III-a: Prozopoeie: „Vă dau să faceți teme!”*» (pp. 63-173) și un «*Epilog*» (pp. 175-182); de remarcat că în secțiunea a III-a, de la pagina 172 și până la sfârșitul respectivei părți, subcapitolul al 21-lea de sub titlul «*Castelul vrăjitoarelor. „Apă vie” și „Apă moartă” - prozo-dramo-poem!*» se dezvoltă într-o veritabilă piesă de teatru, cu acte, tablouri, scene, cu intrări / ieșiri de personaje-simboluri / tipologii paradoxiste: Abur Otrăvit, Asistentă Curvă-de-Frunte, Blană Uscată, Bunica, sau Coarne Lungi, ori Copilul Zdrențaros, Coriolan, Directorul, Ionuț, Mama, Medicul, Moartea, Recuziterul Castelului Vrăjitoarelor, Soarta, Tatăl etc.

I. P.-T.: Un botezian op cu „foc” de ne-«Stins» nici cu apele Oceanului Planetar...!

(VI)

DR: În deja „clasicizatele” părți din volumul lui Adrian Botez, «*Ratat de metafizică (...stihuri solitare - desfășurând Coverul Zburător - într-o Nouă Zare...)*», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-932-4), 2022 (pagini „format A-5”: 102), întâlnim un «*Prolog*» (p. 7, dintr-un antologic sonet-crez-poetic „al Marii Treceeri / Petreceeri și al caligrafierii Sinelul”: «Și de-oi muri - în Alte lumi - voi scrie / Cu-același Sânge Proaspăt - și fără de Simbrie! / [...] // Dar va rămâne Scrisul meu - pe Ceruri, / Gloata punând la Gânduri, trudind-o-n Sfinte Feluri! / Deci Stihul meu - un Trăsnet printre Stele - / va ține Viața-n Cântec, în Armonii Rebele...!»), urmat de secțiunea care dă simbolical titlul al întregului op, «*Partea I: Ratat de metafizică*» (pp. 9-53; paradoxist-botezianul „[t]ratat de metafizică” pare a reverbera chiar un expresionist „tratat de metafizică”, de vreme ce eroul poetic de aici lasă impresia că se angajează ca un alpinist purtând în rucsac veritabilul «Autoportret», de Lucian Blaga: «*I. Ratat de metafizică* // sub Solzii Cuvintelor - se ascunde / Peștele - „mut ca o / *lebdă*...”» / p. 11), apoi de «*Partea a II-a: Rubaiatele unor zori nemaîncercați*» (pp. 55-75; de data asta, problematica „rubaiaticului erou” se focalizează în catrenul al șaptelea, de sub pecetea lirico-semantică a „războinicirii” cosmic-dotate cu „covor zburător”: «Eu mân *covorul zburător* - trec *Dincolo de Moarte*: / Plutind - cu el -, cârmind cu spor -, ocolind *pete-Soarte*, / Voi naviga - prin Cerul Gol - dincolo de ce *pare* / Și - în Fruntea-mi Curioasă! - afla-voi ...*altă Zare!*» / p. 59) și de «*Epilog*» (pp. 77-81), unde eroul rubaiato-liric, firește, observă nu numai alarmantul fapt anti-platonician, potrivit căruia, în „lume” / „cosmos”, «*Armonia* nu se arată, de izgoniți Truverul: / Cântu-i - pe-aceste vremuri - e singuru-adăpost!» (p. 79), ci și că «*4. Totul depinde - astăzi - de credința noastră* [...] // ...numai *aici - lumina aripi are* - și *cuvântă*: / numai în *Patrie - Grădina*-i - iarăși - *Sfântă!*» (p.81).

I. P.-T.: Esențială-i la un Poet caligrafiera sinelui - scrierea cu creta întregii lui ființări - pe cele nouă table de sticlă neaburită a celor nouă ceruri, dar eternal nu-i decât autoproiectatul op în tabla-diamant, în oglinda-diamant a celui de-al zecelea cer, cerul „de neatins” al lui Dumnezeu-Unul...

(VII)

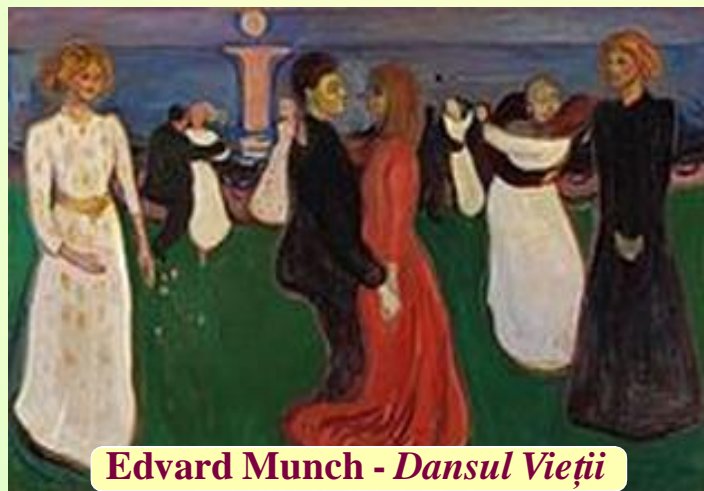
DR: În volumul lui Adrian Botez publicat în Mărțișorul trecut, «*Amurg fără burg*», Râmnicu Sărat, Editura Rafet (ISBN 978-973-146-944-7), 2023 (pagini „format A-5”: 128), avem un memorabil «*Prolog*» (p. 7; „burgul” stă sub umbrela lirico-semantic-sincretică în „forma fixă” a *rubaiatului*, „formă eternizată” încă din literatura persană prin lirosorul Omar Khayam din Nişapur, din orizontul anului 1111 d. H., dar „ales-cultivată formă boteziană” într-o foarte originală direcție: «Duhurile năvălesc - hoarde - dinspre Cerul Deșert: / Duhuri-Văpăi - duhuri de beznă! - ...tu? - / ...nici măcar un Biet Sfert... / Ia-te, într-una,

după Hristos, Farul cel Drept: / Redeveni-vei Rotitul Copac: Sfânt Duh Înțelept!»), urmat de patru „secțiuni” - «*Partea I: Dimensiunea Duhului - Patria*» (pp. 9-35), «*Partea a II-a: Amurg fără burg*» (pp. 37-54), de «*Partea a III-a: Răzvrătiri și complicații sinucigaș-în-utile*» (pp. 55-73) și «*Partea a IV-a: Înțelepciunea e - mereu - prea târzie...*» (pp. 75-87; e o suită de treizeci de „meditații înfotonate” nu oricum, ci simțind în toate fibrele ființiale „răceala etern-ghețoasă”, cu inima și cu tâmplele lipite de glaja tragic-existențială din fereastra Palatului de Diamant al „Fascinantei Curtezane”, „rubaiate-trăiri-profunde” ale Poetului, ale Eroului Poetic, caligrafiate, imediat după ce i s-a îngăduit de Soartă lui Adrian Botez, în ziua de 13 Ler-Undrea-2022, să scape cu viață de sub tăișul Celei-cu-Coasă-Laser, după cum suntem încredințați de autor și prin motto-ul catrenului «*1. A fost cândva...*» - din „deschiderea” acestui ciclu: «[...] *în Spitalul de Urgență Cluj-Napoca, marți, 13 decembrie 2022, ora 9 a. m. - 2 p. m., intervenția chirurgicală...* [pe cord]: „A fost - cândva - sau a părut să fie... / Să cred că s-a-ntâmpat - mi-e tot mai greu și mie... / ...A fost cândva - dar Pasărea de Fier / Îmi crocâne: *să uit* - sau - *pe deplin - să pier!*”» / p. 77) și de un înrăzărit «*Epilog*» (pp. 89-97; aici, în „prima instanță epilogistică”, apare tabloul unui „consilier la pești” - «A ajuns Consilier și la / Pești - pe care să-i învețe să se / Mănânce - între ei / Civilizat - ca și / Oamenii - cu Furculița și / Cuțitul! - „ștergându-se - apoi / Delicat - pe Mustăți cu / Întregul Ocean!» / p. 91; de evidențiat este și superbia baladesc-revoluționar-paradoxistă din cea de-a șasea secvență - «Balada Năcăjitului» - din acest ciclu de „închidere” a volumului „*Amurg fără burg*”: «Umilit tot de năcăzuri / Și de ale Sorții nazuri / [...] // Că-i Durere - nu-i Putere / Și nici nu încape Vrere... / M-a uitat și Umbra mea... / Bufnițe - în orice *Stea!* // [...] // Când ție *Glia* la năcăz, / Sări din pat și fă-te *treaz!* / [...] // ...Apără cu viața-ți grea / *Glia* tuturor - și-a *ta!*» / pp. 93-96).

I. P.-T.: „Destul de concis”...! Însă ne-am întins pe șase pagini și nu ne mai citește nimeni: nici cel - într-adevăr - obosit de trudă și nici cel huzurit...!

Ținându-se cont, ori nu, de cele viersuit-rostit-rostuite la primvederea-ne - „lună de clară” - de peste intens-înărzăritele sfere ale botezianei „simfonii anti-thanatice”, grație și „obiectivității radiografiiilor” făcute mai sus celor șapte volume de „prozopoeie” și de poeme turnate în forma fix-diamantină a rubaiatului (cu / fără vreo angajare a literei „y”), Adrian Botez este una dintre cele mai puternice voci ale marii poezii din România acestor belicoase anotimpuri „planetar-sars-covid-ate”, din întregul spațiu spiritual valahofon, arhitecturând și însuflețind atât în sincronical plan al literaturii noastre, cât și în planul diacronic al literelor universale un nemuritor-cogaionic, un original-lirosolic relief armonic.

La Piramida Extraplată de Tibissia > Timișoara-Dacia, în Prier, 2023.

Edvard Munch - Dansul Vieții

Nicolae MAREȘ

Interviu cu scriitoarea Doina Uricariu

- Doina, tu vii de undeva de departe. Descinzi din cronicarul Axinte Uricariul. Nu crezi că obârșiile tale sunt cunoscute prea puțin?

- Multe lucruri importante nu sunt cunoscute. Când dăm întâietate operei sau biografiei, ne întorcem la paradoxul ascendenței: „Cine a fost mai întâi? Oul sau găina?”

Dacă începem să construim ne dăruim acestei lucrări. Despre obârșii, izvoare, despre părinți și înaintași, vorbim mai apoi, când sperăm că nu am făcut de răs sămânța din care ne tragem.

Bunul simț, înrădăcinat în Natură și în Cultură, în Credință, ne amintește că în *Sfânta Evanghelie de la Ioan*, stă scris, chiar în versetele 1-3, 10, din primul capitol: „La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu, Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Lucrurile au fost făcute prin El; și nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără El. El era în lume, și lumea a fost făcută prin El, dar lumea nu L-a cunoscut.”

Cam așa gândesc. Am vrut mai întâi să fac ceva care să fie demn de înaintașii mei, abia apoi am vorbit și am scris două cărți despre părinții mei, *Maxilarul inferior* și *Scara leilor*, aproape 3000 de pagini de memorialistică, istorie, unde am dezvoltat două paradigme majore, mutilate și deformate din comunism până azi: monarhia și România Mare, cu Basarabia, unde s-a născut mama, la Zgurița, lângă Cetatea Soroca, și Bucovina, firește. A propos. Înainte să existe volumele, am copiat sute și sute de documente din arhiva Regelui Mihai de la Versoix, unde am lucrat de dimineața până după ora 5 după-amiaza, multe săptămâni, în arhiva Fundației Hoover, în arhivele de corespondență diplomatică, corespondența Vaticanului cu nunții papali, pe vremea lui Stalin și Hitler... doi monștri care amenințau lumea, nu numai catolicismul și creștinismul.

Axinte Uricariul își are locul lui determinant, tata mi-a vorbit despre el, tot tata mi-a vorbit despre monarhie, armata regală, despre marea cinste pe care trei bărbați purtând numele Uricariu au avut-o de a deveni pentru fapele lor de arme, cavaleri ai Ordinului Coroana României. Atunci, când am primit aceeași înaltă recunoaștere, devenind la rândul meu cavalier al Ordinului Coroana României, pentru întreaga mea creație, activitate culturală, mi-am spus că sunt demnă de numele pe care l-am primit... Tata a luptat până în pânzele albe ca să nu ne transcriem numele în Uricaru și să păstrăm Uricariu, neținând seama de presiunea exercitată de varii reforme ortografice, urmată de renunțarea la vocala *i* din diftongul *iu*, așa că *iu* devenea *u*. Părinții mei erau foarte atenți când era vorba de acte, dovezi, chitanțe, înscrisuri, făcute la Notariat, Administrația Financiară, emise de unități de învățământ, gen diplome de studii, Premii, căci am primit Premiul întâi din clasele primare până la Bacalaureat. Drept care și eu, și tata, Gheorghe Uricariu și

bunicul meu, tatăl lui care se numea tot Gheorghe T. Uricariu, și străbunicul meu Toma Uricariu am păstrat cu sfințenie acest nume care e mai frumos decât oricare altul. Numele meu de scriitor este chiar numele meu de familie, un nume atât de vechi, cu semnificații atât de bogate. Am trei prenume. Alături de prenumele Doina, se află și Elena, numele mamei, și Smaranda, numele bunicii paterne, Ordinea este, precum un arbore genealogic Smaranda, Elena, Doina, bunica, mama, apoi eu, la rând, o secvențialitate care apare și în numele primit la botez de copiii mei, Paul Alexandru Nichita, după bunic și tată, amândoi Paul, Alexandru și Nichita, ultimul numele dat de nașul de botez al fiul meu, care a fost poetul Nichita Stănescu. Fiica mea Andreea are și numele meu și al bunicii paterne, care e Doina și numele mamei mele Elena. Toate cele trei prenume pe care le am sunt împreună în toate actele mele.

Numele meu, întregit de prenume, primit, prin naștere și Botez, e un dar mai mult decât onomastic, blazonul meu de suflet, un blazon spiritual și moral.

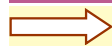
Uricariu Smaranda Elena Doina apare în Pașaportul meu de cetățean american. La fel mă identificam cu Pașaportul meu de cetățean român, aruncat de o funcționară de la Externe, pe motiv că expirase în timp ce eram la post. Și, ca atare, nereturnat subsemnatei, când am predat pașaportul diplomatic, dovadă de inteligență și profesionalism zero. Când reînnoiești un pașaport trebuie să-l predai pe cel expirat, altfel complici până la absurd viața posesorului, căruia nu i-ai restituit actul de identitate.

Pentru mine a fost important să caut și să aflu etimologia și semnificația cuvântului *uric/urice* însemnând, în Evul Mediu în Moldova și în Maramureș, Moșie boierească sau mănăstirească care se bucura de privilegiul ereditar de imunitate, moștenire, proprietate rurală transmisă prin succesiune. Și desemnând și un Act de privilegiu acordat unui *uric*, act de proprietate veșnică sau de donație primit de cineva în trecut. Iar prin extindere și prin generalizare Act, document, hrisov, zăpis, înscris care confirmă o moștenire. Specialiștii în etimologie ne trimt la cuvântul maghiar *örök* (Tiktin; Gáldi, Dict., 98), la un derivat din slavonă, *uroku* însemnând „sentință” (Miklosich, *Slav. Elem.*, 50; Cihac, II, 441). Sunt mai multe discuții și nu există un acord. Oricum nu sunt specialistă în etimologie, deși mă scufund adeseori în etimologia cuvintelor care își au și ele un arbore genealogic, copacul vieții și, de ce nu? un arbore al lui Eșeu. Relația om-arbore-cuvânt apare direct și indirect în poezia mea, chiar și în titlul antologiei *Un fruct de hârtie*, în poezia *Căpița* transcrisă pe coperta a patra ce leagă paginile acestei antologii, îngrijită de criticul și Profesorul universitar Delia Muntean. Delia Muntean a scris prefața densă care

Doina Uricariu

însoțește acest volum, „Vindecările” Doinei Uricariu: poezia ca proiect ontologic, inclusă și în ediția critică a poeziilor mele, *Vindecările*, în două volume Editura Princeps multimedia, Iași, 2022).

Bogăția de sensuri din numele meu mi-a dăruit un orizont la care nu am renunțat nicicând în viața mea, fie că am scris poezie, critică literară și de artă, eseuri, memorialistică. Sau când am editat sutele de cărți, pe vremea anilor când am fost redactor la editura Eminescu, urmate de alte sute pe care le-am publicat, la grupul meu de edituri. Multe au fost și îngrijiri de ediții, precum *Filocalia* de la Prodrumu, o ediție a textelor filocalice, traduse după *Filocalia* de la Veneția din 1782. Cele două volume au fost însoțite de notele mele, însumând sute de pagini și de studiul academicianului Virgil Cândea.

Numele meu a fost un imperativ, un imbold și un imperiu pentru mine.

Cuvântul *uric* apare în documentele slavo-române, din 1392. Există și cuvântul derivat - *uricar*, un substantiv masculin care însemna lo-gofăt, pisar. Și exista și adjectivul *uric*, la plural *urice* provenind din maghiară (ung. *Örök*) care însemna perpetuu, ereditar, moștenire, venind din vechea slavonă (vsl. *u-roku*), unde se referea la sentință, sentență, pensiune, stipendiu. Etimologiile fac trimitere și la cuvântul ceh (*úrok*), care însemna contract, pensiune. Mai este menționat și cuvântul *urék*, însemnând moșie și *so-roc* Moștenire (Ps. S.). Moșie de veci. Hrisov, document, act. În Transilvania și în Banat, există o legătură și azi între *uric* și ideea de perpetuu, de veci, dăruit și moștenit pentru totdeauna. În numele meu, ce mi-a fost transmis din moși stră-moși, există o asemenea încărcătură de sensuri care mi-a statornicit un fel de a fi și de a gândi creația, sub semnul duratei, continuității și inviolabilului. Al unei proprietăți materiale și spirituale care nu poate fi înstrăinată de veci. Se mai folosea alternativ și cuvântul vechi *ohabă* (substantiv feminin, la plural *ohabe* care venea din slavonă și însemna moșie (ereditară), inalienabilă, scutită de impozite și de prestații. Era o denumire pentru imunitățile boierești și mănăstirești, folosită în Evul Mediu, în Țara Românească (definiție în DEX, 1998).

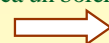
Trăiesc cu numele meu, un dat mai presus de ornamentații, complexe de superioritate și fățâieli aristocratice. După atâta răscolire în dicționare și semnificația unor cuvinte mă întorc la Axinte Uricariul, născut în jurul anului 1670, pe lângă Iași, care ar fi trăit până în anul 1733, probabil. A fost un copist moldovean de acte, de urice. Era de origine răzeșească. A redactat o cronică oficială despre a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova, *De a doua domnia lui Nicolae Alexandru-vodă*, 1711-1716. Se știe că a fost un poliglot, cunoscând slavona, latina, greaca și puțin limba turcă. A fost diac, în cancelaria domnească, în perioada 1702-1723, și a îndeplinit obligațiile unui hotarnic de moșii. Citindu-i cronicile, îngrijite și adnotate de Gabriel Strempel, pe care am avut bucuria să-l cunosc la Biblioteca Academiei, am descoperit datorită lui Axinte Uricariul că scriitorul este și un copist, că ar trebui să știe mai multe limbi străine, să nu se socoată buricul pământului. Scriind poezie, poetul scrie și cronici, copiază și transcrie actele sufletului, transcrie cronici reale și imaginare și mereu un letopiseț al lumii. Scriitorul, poetul, mai ales, e un hotarnic între moșiile cuvintelor dăruite și moștenite o dată pentru totdeauna. Ideea de teinicie și moștenire nu înseamnă lipsă de originalitate și modernitate, cum își închipuie mințile râvnind condiția șarpelui ce-și schimbă pielea lăsând-o într-un sul argintiu. Fuga după originalitatea cu orice preț seamănă cu un pergament străveziu abandonat, pe care nu scrie nimic și din care nu rămâne nimic. Am povestit în *Jurnalele mele încruciate* despre postmodernismul și Avangardele care lucrează cu interpolări și *ready made*, asemeni istoricilor Antichității dar și strămoșului meu cronicar. El ce completa istoria netrăită prin interpolări, acesta a fost intertextualismul, de când lumea scrisului.

Cei ce sunt interesați de relația dintre mine și Axinte Uricariul vor

trebui să înceapă prin a-l citi și cunoaște. Vor putea găsi în pdf sau în bibliotecă ce a scris, cele două volume *De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat*, respectiv Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei* (2 vol.), publicate de Editura Minerva, București, în anii 1993 și 1994. Vor putea citi despre el în *Enciclopedia istoriografiei românești*, de Ștefan Ștefănescu, apărută la Editura Științifică și Enciclopedică sau în *Dicționarul Enciclopedic Român*, publicat de Academia Republicii Populare Române, la Editura Politică, București, 1962-1964 sau în cartea *Enciclopedia identității românești. Personalități*, scrisă de Ecaterina Țărâlungă, publicată la Editura Litera, în 2011, și vor afla mult mai mult decât pot să amintesc eu chiar dacă am citit și cartea publicată la București, în 1944, *Axinte Uricariul. Studiu și text*, scrisă de profesorul de liceu Ioan Șt. Petre. A fost prima lucrare pe care am citit-o despre Axinte Uricariul. Născut acum 353 de ani, în 1670, probabil. Într-o comună care se cheamă Scânteia, din județul Iași. Sunt moldoveancă prin ambii părinți, care va să zică. Se crede că a murit pe la 1733.

Părinții mei ne duceau în vacanțe să vedem România în lung și-n lat. Am mers cu ei mai întâi în atașul motocicletei BMW condusă de tata, cu mama stând pe șeava din spatele lui, iar eu și cu sora mea, cuibărite în atașul motocicletei. Apoi am călătorit în mașinile pe care le-a avut tata, cumpărate din cele second hand, vândute de cei care aveau legături în Germania. Am avut un automobil Opel, apoi mașini Volvo break. Tata era un mare pasionat, conducea relaxat, cu plăcere. A alergat la curse de motocicletă și a parcurs distanța Bacău-București, mergând cu spatele la ghidon, cu alți cicliști, la fel de juni și de temerari. Era și un iubitor al cailor și curselor de cai. Ne ducea când eram mici la Hipodromul aflat lângă cartierul Domeni, nu departe de Arcul de Triumf și Parcul Herăstrău, unde locuiam, unul dintre cele mai frumoase hipodromuri din Europa, despre care am scris și povestit pe larg, amintiri din copilărie. Fusese construit după proiectul marelui arhitect Ion D. Berindey și unii spuneau că este mai frumos decât Longchamp Hippodrome, modelul de la Paris care-l inspirase și care avea să rămână mai mic cu vreo cinci hectare față de cel construit la București, având la final, o suprafață de 62 hectare.

Într-o vacanță, tata ne-a dus la Nadișa-Moinești, unde s-a născut în luna iulie 1918, când părinții lui, bunicii mei Gheorghe și Smaranda veniseră în vizită la neamurile lor. Am descoperit, atunci o mare surpriză că numele meu nu e unic, nici atât de rar, cum credeam. Locul, satele crescute în jur, în zona deluroasă, ușor muntoasă erau sau mi s-au părut pline de familii ce se numeau Uricariu și Uricaru. Erau rude cu tata, numele unora dintre ei pierduse un i la transcrierea făcută de diverși conțopiști. A avut mulți copii și frați acest strămoș despre care mi se povestise? Da lumea avea pe vremuri o mulțime de copii. Tata a avut un frate și cinci surori. Dar înainte părinții lui număraseră alți 12 frați și surori. Fiecare casă era plină de copii și satele și comunele numărau sute și mii de oameni. În satul Nadișa, aflat în partea de nord a județului Bacău, între dealurile Boșotenilor și Strugari, am dat peste neamurile contemporane care-și aveau gospodăriile semănate pe o întindere de peste de 1,5 km care ducea spre Tescani, unde a stat Andrei Pleșu, după represaliile suportate de participanții la mișcarea transcendențială. Țintele aveau nume clare, mergeai la Han ori înspre Troiță. Dar ulițele erau întortocheate și casele străvechi, unele aveau și 250 de ani, ni se tot repeta dar nu prea îmi venea să cred până ce am citit în cărți și am văzut că era adevărul gol-goluț. Nadișa-Moinești mi s-a părut mai veche decât Scânteia, mai misterioasă dar nu știam de siturile arheologice ale comunei de lângă Iași, de casele ce datează de aproximativ 250 de ani. Mergea vorba că numele de Nadișa venea de la un boier de pe vremuri, care se chema Nadiș. Uricariu și Uricari peste tot, în vreme ce în comuna Scânteia doar numele lui Axinte Uricariul, ne întâmpina, ca un boier

de cronici vechi. Comuna Scânteia avea vreo 1500 de suflete, la Na-dișa-Moinești, n-am întrebat. Eram copleșită de numărul Uricariilor. Au existat mai mulți uricari? Poate că nu toți se trag din Axinte Uricariul. Numele era fluturat ca un steag, apoi nu ni se spunea și povestea steagului. Baza rămânea tata care nu avea orgolii și veleități literare dar știa o mulțime despre cronicarul domniei lui Mavrocordat de la tatăl lui care fusese funcționar la poștă. Într-o vacanță, tata ne-a dus să ve-dem și locurile de unde știa că se trage Axinte Uricariul. Eram ceva mai măricele, dar mai aveam ultima clasă la școala primară, așa că am văzut atunci și bojdeuca lui Creangă, și conacul de la Mircești al lui Alecsandri, am ajuns și la Ipotești. Am mers și pe la o soră a tatei, Tanti Tincuța tare dragă nouă, care locuia la Roman, iar la Bacău l-am vizitat pe fratele tatei Ion, care trăia cu familia lui și ne-am jucat cu verișorii mei primari, doi băieți și o fată, în casa părintească din Bacău, aproape de Letea, unde România a avut o fabrică de hârtie renumită, de la care am cumpărat și eu hârtie de tipărit, pe vremea când conduceam grupul meu de edituri. Tot la Bacău am vizitat-o și pe Maria, sora tatei cea mai mare, profesoară ca și soțul ei care era directorul unei școli din oraș. Am umblat mult, distanțele mi se păreau mari uneori dar tata se orienta rapid, nu greșea niciodată legăturile dintre șosele, drumurile naționale, citea nume de localități și distanța în kilometri de pe borne, de parcă fotografia informația instantaneu. Ne-a dus fără nici o ezitare până la comuna Scânteia, unde se născuse Axinte Uricariul, la sudul județului Iași, nu departe de județul Vaslui.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna Scânteia se numea *Bodești*, făcea parte din județul Vaslui și era formată din mai multe sate Bodești, Boroșești, Târgușorul Boroșești (Epureanu), Scânteia, Sasova, Rădiu-Scânteia (Damăcușeni), Tufeștii de Jos și Tufeștii de Sus, și avea cu totul 1680 de locuitori, două mori cu aburi și trei de apă, o școală, patru biserici. Datele sunt în Anuarul Socec din 1925 unde figurează comuna sub numele de Scânteia, din vechime nu e de pe timpurile comuniste. Informațiile le poți găsi și în „*Comuna Scânteia din Anuarul Socec al României-mari*”, la Biblioteca Congresului SUA din Washington.

În 1950, când m-am născut eu, la București, unde tata se mutase înainte să plece pe front chiar în ziua de 23 august 1944, comuna Scânteia era transferată raionului Negrești din regiunea Iași iar în 1968, a trecut la județul Iași.

Mă atrăgea înșiruirea satelor și comunelor prin care treceam cu mașina, priveam în fugă porțile și gardurile din gospodării, fântânile cât se vedea în curți sau în afara lor, cele menite să astâmpere setea trecătorilor. Ne opream să vedem bisericile. La Scânteia am văzut câteva biserici, pe dinafară, într-una am și intrat dar nu în aceea de lemn. Tata a întrebat preotul sau dascălul ce ne-a dus să vedem acea biserică dacă se mai știe despre Axinte Uricariul și s-a bucurat că se știa de el. Mi-am tot dorit să ajungă și copiii mei în aceste locuri. Sper să ajungă și ei pe urmele lui Axinte Uricariul. S-a întâmplat să cunosc bine câteva persoane legate de meleagurile unde s-a născut Axinte Uricariul, care m-au întrebat dacă sunt rudă cu Axinte Uricariul. Primul a fost scriitorul Valentin Silvestru (Marcel Moscovic) (1924-1996), pe care l-am întâlnit ani la rând la revista „România literară”, unde publica săptămânal cronici de teatru dar ne-am văzut și la vizionările spectacolelor de la Teatrul Ion Vășilescu, la premiere, când am lucrat ca secretar literar, angajată de Sorana Coroamă-Stanca, regizoarea și directoarea teatrului, atât de cunoscută. Stând lângă soția lui, Zaița Silvestru, un nume respectat în teatrul de păpuși, scriitorul, dramaturgul, teatrologul, umoristul Valentin Silvestru m-a întrebat brusc: „Doina, ești neam cu Axinte Uricariul?”. „Așa știu”, i-am răspuns. „Păi, atunci suntem consăteni!” și mi-a povestit că e din Scânteia ca și Axinte Uricariul.

M-a pufnit râsul, de emoție, cred, și am spus în glumă: „- Nu prea semănați.” Pauză scurtă, cât un fulger. „- Te înșeli, cronicarii au fost dramaturgi. Uită-te la piesele lui Shakespeare, letopisește pe scenă...”

Apoi am cunoscut-o bine pe doamna Zoe Petre, în vremea când era consilierul prezidențial al Președintelui Emil Constantinescu și când a fost decan al Facultății de Istorie, din București. Am fost împreună membre fondatoare ale Alianței civice... apoi i-am publicat o carte admirabilă *Vârsta de bronz*. Am întâlnit-o de câte ori veneam în România, a fost printre invitații de onoare, cei mai dragi prieteni, la căsătoria mea religioasă cu Profesorul universitar arhitect, Liviu Dimitriu, care s-a oficiat la Biserica Stravopoleos, urmată de petrecerea de la Casa Vernescu. Doamna Zoe Petre era o personalitate strălucitoare. Era fiica lui Emil Condurachi (1912-1987) - istoric, arheolog, membru titular al Academiei Române, născut și el la Scânteia, și a Floricăi Moșil, din celebra familie de matematicieni. Am scris un articol de remember, *La despărțirea de Zoe Petre, profesoara de o rară erudiție*.

Doamna Zoe Petre nu putea să nu mă întrebe despre ascendența mea și rudenția veche de peste 280 de ani, care despărțeau anul nașterii mele de cel al lui Axinte Uricariul. Mi-a povestit în același timp, în discuțiile spumoase pe care le-am avut, întotdeauna pline de miez, despre cele două situri arheologice din zonă, al căror nume mi l-am reamintit, căutându-le pe internet, unde sunt menționate. E vorba de „situl de la «Cujbă», eneoliticul final (1km de satul Boroșești), cuprinzând urme de așezări din cultura Horodiștea-Erbiceni, secolele al XI-lea - al XII-lea și din secolul al XIII-lea; și situl de «pe Lesa» aflat la 500 m vest de satul Boroșești, cu așezări din eneoliticul final (cultura Horodiștea-Erbiceni), secolele al IV-lea - al III-lea î.e.n. (perioada Latene), secolele al IV-lea - al VI-lea e.n. și secolele al XVII-lea - al XVIII-lea, precum și o așezare și o necropolă din secolele al III-lea - I î.e.n. (Latene-ul târziu, cultura Poienești-Lukașevka)”.

Rezultatul a fost că am recitit ediția cronicii lui Axinte Uricariul îngrijită de Gabriel Stempel, care s-a publicat în două volume la Editura Minerva și că m-am gândit că Alex și Andreea trebuie să facă un drum și un popas la Scânteia, pe urmele străbune.

Cea de-a treia personalitate care m-a întrebat despre posibila mea legătură cu Axinte Uricariul a fost Neculai Alexandru Ursu (1926-2013), doctor în filologie, director al Institutului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași, membru corespondent al Academiei Române. Eram la una din lansările cărților mele de la Iași. Academicianul Neculai Alexandru Ursu era născut în Scânteia și mândru de aceste obârșii, sentiment pe care îl nutresc și eu, tot mai profund cu trecerea timpului. Întrebarea cu care am început acest dialog mi-a fost pusă de „oameni cu carte” de mai multe ori, dar niciodată într-un interviu. Cartea e singura noastră avere.

Vă mulțumesc pentru întrebarea răscolitoare.

Edvard Munch - Roșu și alb

Ionuț ȚENE

Legenda „zburătoarei”

Despre haiducul Pinteza Viteazul, care a intrat în folclorul Maramureșului, românii știu mai multe din filmul cu Florin Piersic decât din realitatea istorică. Cu toții am urmărit înainte și după 1989 filmul „Pinteza Viteazul” în regia lui Mircea Moldovan, realizat în 1976, în care joacă emblematic îndrăgitul actor Florin Piersic. Eram copil, când am văzut filmul la televizorul alb-negru și color la cinema. De fiecare dată m-a fascinat scena din film, pe o „țipuritură” maramureșeană în care haiducii lui Pinteza Viteazul reușesc să scape de puterile împărătești, aruncându-se de pe Vârful Pietrii din masivul Gutâiului, de la o înălțime de zeci de metri. Ei supraviețuiesc sărind în gol de la zeci de metri înălțime. Cum au făcut asta, legenda nu ne spune. Timp de zece ani, Pinteza Viteazul a haiducit și și-a strâns în jurul său o ceată de rumâni împotriva grofilor. Cu această ceată participă la Răscoala Curuților în 1703, fiind primul român din Maramureș care sare în ajutorul lui Francisc Rákóczi al II-lea. Faptul că Pinteza a participat la răscoală este menționat în memoriile lui Rákóczi, dar și în arhive. Astfel, la 14 august 1703, Pinteza împreună cu haiducii săi asediază cetatea Baia Mare, iar după câteva zile de asediu, pe data de 22 august, Pinteza este împușcat la ordinul lui Ștefan Decsy.

Există o altă versiune care spune că Pinteza a murit pe data de 14 august sau 7 august 1703, după cum scrie și pe piatra comemorativă.

Nu se știe cu exactitate unde a fost înmormântat, dar există un mormânt pe lângă șoseaua sinuoasă de coborâre din Pasul Gutâi. De atunci, peste 300 de ani, baladele și doinele maramureșene îl cântă pe Pinteza Viteazul, acest adevărat haiduc român, născut la 1670, supranumit „Robin Hood din Carpați”, care a luptat pentru dreptatea românilor iobagi și exploatați atât de către cătanele austriece, cât și de nobilii maghiari. El moare prin împușcare datorită trădării, iar scena din filmul lui Mircea Moldovan este sugestivă. Pinteza Viteazul este perceput în unele legende locale, ca inventatorul „planorului”,

E. Munch - Patru fete în Asgardstrand

un fel de „inginer” care a pus în aplicare ideea desenată a lui Leonardo da Vinci în secolul XVI.

În perioada național-comunismului ceaușist, când curentul protochronist sub patronajul criticului și istoricului literar Edgar Papu făcea furori, istoricii regimului au scos niște documente din arhiva de la Baia Mare, în care se vorbea de o „zburătoare” inventată de Grigore Pinteza din Măgoaja, care a fost primul planor din lume, cu care s-a zburat de către un român. Ideea a prins repede în revistele socialiste ale epocii, dar și în cărți tipărite la edituri serioase. Un fost preot greco-catolic, după ani de teroare, a fost angajat muzeograf în Maramureș în anii `70. Acesta ar fi „confectionat” două documente prin fotocopiare, după două cărți vechi de rugăciuni din epocă. Se scria că un oarecare Petre Fătu și un ieromonah Ghenadie scriau că Pinteza a zburat la Măgoaja și la Viile Satu Mare „cu o zburătoare din lemn din codru căptușită cu piele de cerb”. Ideile au fost preluate cu entuziasm de publicațiile comuniste „Apărarea patriei” și „Pentru socialism”. Ideea planorului românesc s-a rostogolit în lucrări cu pretenții: Matei Oroveanu, „Începuturile creației tehnice aeronautice românești”, Buc., Editura Militară, 1981 și într-un tratat de „Istoria aviației române”, Ed. științifică și enciclopedică, Buc., 1984.

Istoricul Blaga Mihoc, un critic bihorean după 1990, demantelează ideea „planorismului” haiducului Pinteza Viteazul în cărțile: „Instaurarea falsului istoriografic” și „Peregrinul și umbra”, din 1996 și 2010. Blaga Mihoc scria: „Așa a rămas în istorie ideea că Pinteza cel Viteaz este cel mai vechi planorist de pe glob și că noi, românii, am fi primii dintre locuitorii Terrei care s-au desprins de pe pământ cu un aparat de zburat mai greu decât aerul. Grosolanul fals, provenit din imixtiunea cvasi nevinovată a unui țicnit dornic să impresioneze pe un tânăr ce-l cicălea, și-a făcut loc între coperțile cărților”.

Și totuși, unii scriitori vorbesc despre existența unei sentințe judecătorești date în urma unui proces în care Grigore Pinteza din Măgoaja era pus la plătă a unor despăgubiri, pentru că ar fi distrus recolta de castraveți a unor săteni, căzând cu un aparat cu aripi peste prețioasele legume. Să fi fost aripile din piele de cerb? În general nu există „foc fără fum” și nici legende fără un sâmbure de zbor. Discutând cu un comandor, liderul unei cunoscute asociații aeronautice îmi spunea că ar mai exista o însemnare pe o carte de rugăciune din Ungaria, în care se scrie pe marginea filelor despre aparatul de zbor al haiducului Pinteza Viteazul. Dacă treci pe lângă Vârful (Creasta) Pietrii din masivul Gutâi te ia cu amețea în fața stâncii de zeci de metri de pe care ar fi sărit Pinteza Viteazul cu haiducii lui, scenă surprinsă artistic de regizorul Mircea Moldovan în film. Comandorul clujean îmi spunea că efect de planare ar fi putut avea și țundrele maramureșene pe care le purtau haiducii, care fiind largi ar fi atenuat căderea. Posibil. Este clar că Grigore Pinteza Viteazul și haiducii lui au reușit să sară de la câțiva zeci de metri de pe o stâncă fără să moară. Oricine altcineva ar fi făcut așa ceva ar fi murit. Că a fost „zburătoarea” din legendă, adică primul „planor” din lume inventat de Pinteza Viteazul, fie țundrele maramureșene, este clar că doar astfel au reușit haiducii să supraviețuiască. „Haida ha, la Maramu..., măi...”.

Silviu DOINAȘ POPESCU

Despre ceață, frică și amnezie

- fragment de roman -

Mi-era frică să nu ne rătăcim de tot și să ne pierdem unul pe celălalt. Temerile mele: noi în derivă, fără direcție. Frica de înec, angoasa asta apăsătoare, multă ploaie și umezeală rece și lipicioasă - un fel de sinestezie bolnavă. Un galben și roșu intens îmi cuprind retina. Nu te mai văd, nu te mai aud, mi-e frică... simt nevoia să îți vorbesc, n-am mai vorbit așa, real, de ceva timp. Parcă nu mai știu ce se întâmplă cu tine. Te-aș invita la o cafea, dar nu mai știu să mă relaxez. Aș alege o terasă de pe malul vestic al Someșului, camuflată într-un aer de epocă. Și apoi te-aș privi preț de un ceas și ți-aș mângâia obrazul și te-aș săruta. Satisfăcut, mi-aș aprinde o țigară și... atât.

Floarea de lotus crește nestingherită peste piatra rece și alunecoasă în timp ce eu îmi pierd șirul ideilor și mă plafonez tocmai la intrarea în templu. Nebunia continuă și valul mă urmărește ca o insectă nesuferită pe care, în cele din urmă, o strivești cu ură. Intensitatea emoției șterge linia fadă dintre ficțiune și realitate și îmi dau seama că trăiesc într-o caricatură nereușită a unei realități perfecte. Puncte de suspensie mă despart de ea.

Tablou inert: Eu, stând la laptop cu o ceașcă de cafea tare - Lavazza sau Illy (părerile sunt împărțite care e mai bună) - și privind la o pagină albă (document Microsoft Word) timp de oră și... Să scriu despre sunete. Singurul adevăr absolut pentru mine - frecvențe, modulații - muzica. Cum poți să recuperezi, cum poți să te întorci în timp, cum poți să îndrepti erorile, cum poți...

Sunt agitat și mă uit la el cum se chinuiește - mania persecuției - și mă întreb dacă n-aș putea să scriu despre asta? Sunt obscen și plictisit în același timp, calități necesare pentru un individ de succes. Nu mai știu să scriu sau să vorbesc bine, dar am vândut multe bormașini la viața mea și simt că mi-am îndeplinit scopul în viață. Sunt, pentru prima dată, un individ complet - am tot ce îmi trebuie: un job bun într-o companie de succes, colegi buni și un șef modern. Asta e un tablou de coșmar, cele mai împuțite din mizeriile umane, adunate la un loc și redenumite hypermarket.

Vreau să îmi iau laptop-ul cu mine, și să plec în oraș... Ah... și mai vreau să fie vara, să fiu pe Napoca și să mă îndrept spre Flowers. Să mă așez la masă, să aprind laptop-ul și, sorbind leneș dintr-o cafea latte sau espresso, să aștept... să treacă timpul. Din minut în minut intră tot felul de persoane în cafenea și mă holbez la fiecare - a devenit un sport extrem de periculos mai ales că pe unele le cunosc și nu vreau să le las impresia că aș fi un soi de obsedat. Dar nu e vara, e iarna, nu sunt pe Napoca sau în Flowers, sunt în Timișoara, undeva la câțiva kilometri de centru... Consumatorii de lotus sunt după ușă, în dormitor și mă privesc neîncetat, cu ochii ieșiți din orbite, rânjind și contorsionându-și trupurile ireal de slabe și străvezii. Nu e un coșmar, știu asta pentru că m-am ciupit singur de picior, așa puternic încât mi s-a tumefiat țesutul. Stau în pat, treaz, terifiat și blocat (parcă legat la mâini și la picioare), cu privirea împrăștiată prin toată camera

și gem de frică... Transpirația sărată mi se scurge de pe frunte și îmi gădilă obrazul și apoi buzele, ca apoi să se prelingă pe bărbie și pe gât în jos. Mă uit în sus, spre partea superioară a șifonierului care pare că se prăbușește pe mine și tresar brusc.

Consumatorii de lotus sunt poate alte fețe obscure ale mele care mă bântuie. Nu mai știu de câte ori am crezut că, în sfârșit, m-am trezit și, de fiecare dată când mă regăsesc în altă poveste, mă cuprinde panica, văzând că nu pot rupe ciclul. Sunt un mare consumator de vise și speranțe. Soluția - întotdeauna o țigară - mereu cu tine, niciodată singur, niciodată împreună. Niciodată fericit, niciodată trist, niciunde pierdut sau găsit.

Lucruri pe care n-o să le am prea curând: Mac-Book Pro și Iphone, Apple TV sau apartament cu patru camere în București. Lucruri pe care le am: o durere de cap, ciorapi murdari, un laptop obosit. Dau drumul la televizor, îmi torn un pahar de vin și mă uit ca dobotocul la toate porcăriile pe care televiziunea modernă mi le poate bagă pe gât. Sunt prea obosit ca să meditez la condiția mea idioată.

„Care este obsesia ta? Ce te face să mai treci peste o zi?”

„Nu știu. E o întrebare capcană sau ceva?”

„Spune-mi tu asta! Este o întrebare capcană? Tu ce crezi?”

„Nu știu dom'le, eu de ce te plătesc, să faci haz de mine la ședințe? Răspunde-mi!”

„Nu, Silviu, sunt curios să aflu care este obsesia ta. Sunt convins că ai și tu, ca oricare dintre noi, obsesiile tale. Uite, a mea este grădinaritul. Îmi place să îmi petrec ore întregi în grădina aranjând sau privind florile. Sau alta: Sunt obsedat de noapte... Îmi place să ies noaptea, sau mai bine zis seara, la plimbări, așa, singur.”

„Eu sunt obsedat de muzică. Trebuia să fiu un artist, dar nu am avut noroc. Sau n-am avut curaj. Da. În fine... Aș sta toată ziua cu căștile pe urechi... Și mai sunt pasionat de constelații, adică îmi place să urmăresc cerul noaptea. N-am mai făcut asta de mult timp. Probabil și din cauza anotimpului rece. Nu prea mai ies din casă. E prea frig. Aștept totuși vara cu nerăbdare.”

După aceea m-am ridicat, am plătit și am plecat. Se făcuse târziu și nu suport sentimentul ăla stupid când se termină ziua înainte să apuci să îți rezolvi toate problemele. Timpul s-a contractat prea mult, cred că tot din cauza temperaturilor prea scăzute. Hah...! Ce fără sens e timpul în acest caz. Cum adică, vrei să spui că timpul ar fi relativ și că depinde de alte și alte variabile? Dezamăgit pentru că, în sinea mea, știam răspunsul, m-am aruncat în pat îmbrăcat și am adormit pe loc. Două tonalități înalte urmate de tobe precipitate... Mirosul dorinței și sunetul pasiunii.

Îmi amintesc cu plăcere de serile de vară când mă întorceam de la serviciu acasă, și, după un răgaz, ieșeam la o cafea. Zilele lungi de vară îmi lipsesc așa cum îmi lipsește atingerea caldă a soarelui de amiază sau nopțile plăcute petrecute sub cerul senin. Pe atunci,

timpul trecea după alte coordonate. Dacă îmi acord o secundă, îi pot simți încă parfumul discret de atunci; mă văd în stația de tramvai din apropierea apartamentului ei: simt mirosurile incredibile din acea dimineață de iunie. Tocmai plecasem de la ea după o noapte în care stătuserăm treji... și... Eram îmbrăcat cu blugi și tricou, îmi amintesc foarte bine că blugii erau tăiați...

Timișoara era pe atunci un oraș nou, încă nedescoperit. Sau să fi fost în Cluj toate astea. Amnezia asta amorțită mă îngrozește. Am insomnii, nu mai pot dormi, nu mai pot visa. Mi-e dor să visez ceva, orice. Eu obișnuiam să visez (sau mai bine spus îmi aminteam visele) în fiecare noapte. Acum sunt singur, tavanul deasupra mea și simt că mă sufoc încet. Sunt devorat de propriul apartament. Întâi creierul, apoi gândurile, senzațiile și, în cele din urmă întreg corpul. Simt furnicăături peste tot, nu mi-e bine, să știi!

Și totuși, devine din ce în ce mai dificil să mă întorc în timp pentru că realitatea mă ciupește continuu, nu mă lasă să dormitez, să visez cu ochii deschiși; încercă cu disperare să mă oprească, să mă protejeze de propria-mi identitate.

De parcă aș avea un secret murdar, tragic, de ascuns, pe care îl apăr cu îndârjire, așa, din inerția obișnuinței, îi văd ochii cum mă privesc ca două diamante, cum mă ceartă din priviri. Soarele va răsări din nou și mă prinde nepregătit.

Camera de cămin este la capătul culoarului sau undeva pe acolo... pe stânga. E o ușă din termopan, sec. Înăuntru, patru paturi suprapuse și trei mese mari: două sunt paralele cu paturile, iar a treia masă e paralelă cu fereastra. Sunt trei calculatoare, deși suntem cinci oameni înăuntru. Și un laptop... Al meu, bineînțeles. Sunt deja treaz de ceva vreme, mă uitam la un film singur. Nu îmi place să mă culc prea repede. Poate ca astfel am sentimentul că pot controla lungimea zilei. Poate fi așadar cât de lungă vreau eu: cu cât stau treaz mai mult timp cu atât ziua e mai lungă, cu cât mă culc mai repede cu atât ziua e mai scurtă. În seara asta nu mai pot sta toată noaptea. Măine am niște treburi de rezolvat. Îmi trebuie o schimbare de decor, să înlocuiesc culoarea vopselei de pe pereții din cameră, să schimb culoarea la mașină, să îmi schimb hainele, nu știu nici eu cu siguranță. O ceață redundantă învăluie tot. Poate că e suficient să schimb orașul de data asta.

E o senzație extraordinară de fiecare dată când pășești pentru prima dată într-un oraș nou, total necunoscut... Prima impresie îți-o faci privind împrejurimile: o gară, autogară, un aeroport, sau pur și simplu intrarea în oraș de pe autostradă. Curios, te străduiești să găsești repere cunoscute, o clădire, stradă care să aibă sens, ceva familiar și te enervezi. Nimic nu se potrivește. E alt oraș, e vorba despre alte clădiri, alte idile consumate printre zidurile și parcurile în putrefacție. Alt băiat își așteaptă iubita, alte destine se fac și se desfac, alte vieți abia încep, altele se termină. E inevitabil.

„Ce zici? Mergem sau nu? Eu mă gândeam înainte să facem o revizie la mașină și după aia...”

„Eu cred că acum nu știi exact ce vrei. Poate ar trebui să mai aștepti un an și după aia să te hotărăști. Părerea mea... Acuma, eu te înțeleg, așa, în mare, dar... hai măh, ce naibii! De câte ori îți-am mai spus...?” vorbesc eu din nou singur, cu țigara în gură și nelipsita cană de cafea... Iarăși am băut prea mult și am uitat. E ceva special la Cluj care mă intrigă și mă atrage în continuare. Și ceea ce mi se pare și mai intrigant este faptul că încă mai simt atracție față de oraș, o forță de neînțeles. E ceva legat de orașul acesta pe care nu-l pot explica. Știu doar că fiecare clădire e un simbol și fiecare simbol ia o formă în imaginația mea.

Am fumat toată țigara cu sânguință, atent ca nu cumva să pierd un firicel de fum. Acum stau întins pe pat și mă gândesc la o câmpie nesfârșită. În depărtare se poate vedea un copac și atât; în rest doar câmpie și cer senin. Un cer de un albastru perfect, cu nori cirrus de înaltă altitudine ici-colo. Ea e lângă mine pe pătură, stă la plajă în iarba parfumată și îmi vorbește încet. Nu știu ce zice, pentru că nu sunt atent, mă uit la ea și o văd vorbindu-mi, dar parcă nu pot să ascult. Sunt cu gândul în altă parte. E o după-amiază perfectă de iunie iar eu nu sunt atent....

La asta visasem dintotdeauna și acum, că se întâmplă, nu știam ce să fac, cum să profit de puterea și magia clipei. Poate că viața nu e altceva decât un amalgam de secvențe, o serie de episoade scurte legate între ele doar de creierul uman și de inteligență.

Florentin SMARANDACHE

(SUA)

D
@
e
m
e

Lucruri toate mă dor

O cioară cu noaptea
pre aripi.

Ne biciuie pe umeri
austrul -
marele suflor
care pulsează
în univers.

Se-ntinde clisos noroiul
al plânsului,
pe față.

Lucruri toate
mă dor
până în măduva
oaselor.

Solitudinea de iarnă a unei ore

șosele zugrăvite
în plopi
pre câmpuri alterate
de clisă.

Solitudinea de iarnă
a unei ore,
și știrbă

luna vine -
de mână cu Ereshkigal.

Alerg pe străzi să mai culeg
o plasă plină
de cuvinte.

Mă-ngrop apoi
întru de aur vise.

Își stoarce privirea de albastru

Își stoarce privirea
de albastru
calea întru tăiere,
nu mă aude
din sunete
de multe.

Veșnică mie întristarea
și gândul zdrobit,
veșnică mie căutarea
întru jurământ.

Pieri-voi în acest blestem!

Orhan VELI KANIK
(1914-1950)
Turcia

Poeme

Pentru patrie

Câte n-am făcut noi pentru patrie
Unii din noi am murit
Unii din noi am rostit cuvântări

Pe degeaba

Pe degeaba trăim, pe degeaba;
Pe degeaba e aerul, pe degeaba norul;
Valea muntele pe degeaba;
Ploaia noroiul pe degeaba;
Exteriorul automobilelor,
Ușa cinematografele,
Vitrinele pe degeaba;

Brânza și pâinea nu sunt dar
Apa sărata a mărilor e pe degeaba;
Liber e prețul căpățânii de miel,
Pe degeaba-i robia;
Pe degeaba trăim, pe degeaba.

Copac al meu

Nu te-aș fi iubit într-atât
Dacă în cartierul nostru
Ar mai fi existat un alt copac decât tine
Te-aș fi iubit însă și mai mult
Dacă ai fi știut
Să te dai pe tobogan
Împreună cu noi.

Frumosul meu copac!
Când tu te-ai uscat
Și noi slava Domnului
Ne mutarăm în alt cartier.

Traducere de Marian Ilie

Fazil HUSNU DAGLARCA
(1914-2008)
Turcia

Poeme

Traducere de Marian Ilie

Afara lumii din noi

Miliarde de priviri văd acum
Cum ne uităm unul la altul
Ba nu prin noi doi acum izbucnesc
Miliarde de noi doi

Ea e prima rotunjitură a cerului
Eu sunt unul din cea de-a doua jumătate
a secolului douăzeci

Ea
Un amestec de atâtea și atâtea minerale
Eu mai înviat
Mai amestecat în și mai multe minerale
Între noi se întinde o linie luungă a
uităturii
Peste care erele se așternură

Iată gene ne sunt stelele toate
În vederile noastre
Că pentru asta ne-am risipit risipit

Adâncimea de pe chipul încă neîmplinit

Gura ne este
Întâia floare
În care trupul nostru mineral
Pe când nici nu era - s-a deschis

Gura noastră
Cea care a descoperit cine știe pe unde
Pâinea
Cuvântul
Sărutul
S-a deschis ca să rostească albastrul

În numele însetării -
Râurile lacurile mările
Sunt imaginea exterioară a tot ce există

Atunci când cântă din scânteie
Din trestie
Din caval
Din singurătate când cântă
Gura noastră e acel acolo unde
Este și nu este s-au fost deschis

Da asta e ea
Întâia privesc majestuoasă din care
În loc de flăcări
Pe noi înșine ne-am fost smuls

Afară din stânci

Animal ce e muntele
Animal ce e bârlogul
Animal ce e onixul
Animal ce e stânca mascul
Când spre stânca femelă
Se alungește

Animalul e cerb și ce dacă
Animalul s-a speriat și ce dacă
Animalul
Ce dacă aleargă

Închipuirea
Picioarele-a toate tăcerile
De-ar fi să ajungă la lună
La stele de-ar fi să ajungă
Răsuflarea noastră de animal
Să o prindă tot n-ar putea

Edvard Munch - Dans pe plajă

Ben TODICĂ
(Australia)

Ocupație - eliberare de sub jug sau dreptul de a fi

Să ne ferească Dumnezeu de momentul în care academicii devin dumnezei. România este ultima țară care s-a eliberat. A ieșit de sub ocupația sovietică și a orânduirii comuniste.

Ne-am eliberat. Am crezut că va fi atât de simplu. Că-l vom schimba pe Ceaușescu cu un altul. Că am smuls copacul comunismului cu rădăcini cu tot și am plantat un nou copac, al democrației, însă acesta nu a avut rădăcini. În loc să fi altoit copacul vechi, noi l-am smuls din rădăcini. Am smuls istoria de mii de ani a acestui neam și desigur că, fiind FĂRĂ RĂDĂCINI, s-a uscat. N-a funcționat schimbarea. Europa ne-a primit în Europa, dar nu ca un părinte ocrotitor, ci ca unul vitreg. Un prefăcut. Ne privește și ne tratează ca pe orfani.

Noi suntem Europa. Nu trebuia să fim primiți în ce era al nostru dintotdeauna. Sub această scuză de primire, orfanul a fost ȘANTAJAT, persecutat și furat. Am scăpat de un șef și ne-am dus la ei, adică ne-am predat unui nou șef. Ne-am eliberat, dar nu ne-am dezrobit. În continuare, Robi. Am descoperit adevărata față a vestului. Cum am intrat în familia lor, cum și-au dat garda jos și-au lăsat să li se vadă instinctul. Adevăratul instinct al câinelui hămesit de foamea capitalistă, a lupului lacom după oi. „Nu aveți nevoie de armată, nu aveți nevoie de industrie și agricultură și nici de educație și suveranitate ca nu aveți de ce să vă fie frică.” Adică să nu lovim înapoi când vom fi răniți. Moneda care acum le este aplicată și lor de către americani. „Nu aveți nevoie de armată că vă apăram noi împotriva rușilor.” Cât de puternică și suverană ar fi fost Europa cu toate armatele țărilor din blocul estic și înlocuirea blocului NATO cu armatele lor noi construite ale vestului. Europeanii au crezut că îi vor șmecheri pe americani, însă s-au păcălit amarnic. Acum Europa a ajuns SĂ SE PRĂBUȘEASCĂ din toate punctele de vedere, economic, politic, multicultural și biologic. A renunțat la credința și suflet cu atât de multă ușurință și s-a predat economiei și tehnocrației. Au renunțat la Conștiința și Credința care le-a ridicat nivelul de Cultură și Civilizație. Au distrus educația și respectul pentru Divin și Spiritual și s-au scufundat în plăcerile hormonale bazate pe hoție și ciomag. Faci ce-ți zic, dacă nu te SANCTIONEZ.

Au renunțat la om în schimbul inteligenței artificiale neînțelegând că ea nu poate naște Conștiința. Lumea în care trăim este artificială. Spațiul și Timpul sunt fundamentale trăirii noastre, deasemeni și materia. Înăuntrul ei, cred că există conștiința, însă noi nu o percepem. Bănuiesc că dacă ai o combinație echilibrată de forțe, de neuroni în creier și un program potrivit de educație artificială, atunci în mod misterios, această combinație dă naștere la Conștiință. Deci, prin educație, care ni s-a alterat de la căderea blocului comunist încoace atât în est cât și în vest, putem înțelege că un sistem format din informații integrate echilibrat în om dă naștere la conștiință, însă ea a cam dispărut în ultimii 30 de ani.

Pare simplu. Am să încerc să explic cum am înțeles eu. Conștiința se naște din ingrediente venite din subconștient. Fizicienii ne spun că acele ingrediente nu sunt vizibile dacă nu le percepem, nu le chemăm și, mai ales nu ni le asumăm. Ele nu pot naște conștiința dacă nu sunt reale.

Nu putem conștientiza existența Obiectelor fizice dacă nu le putem vedea, auzi, mirosi, pipăi, gusta, atinge etc. Și dacă nu sunt vizibile, atunci ele nu pot crea conștiința. Din acest punct de vedere inteligența artificială nu poate genera conștiința. Dacă te privesc prin ecranul telefonului, te văd ca imagine formată din punctele (pixelii) de pe ecran generate digital, luminițe colorate. Ele nu sunt conștiința, ele sunt semnale electrice plus sau zero. Însă, privindu-ți fața, imaginea ta îmi permite să intru în conștiința ta, (în tine) să înțeleg ce simți, să-ți citesc starea emoțională prin citirea feței.

Distanța de mii de ani lumină sau zeci de milioane dintre stele și constelații nu poate fi parcursă de noi și chiar alte civilizații planetare și nu se poate scurta sau parcurge în starea noastră fizică în care trăim. Dacă nimic nu poate depăși viteza luminii, atunci trebuie să ne luăm adio de la a cunoaște o altă civilizație din univers. Însă, nu disperați!

Noi ca oameni creăm totuși conștiințe. Ele sunt copiii noștri și copiii copiilor noștri. Cineva propunea o navă planetă care să călătorească prin reproducere continuă a cosmonauților până ajung la destinație, însă după condițiile din spațiu, după o călătorie de un milion de ani aceștia nu vor mai arăta ca noi.

Deci, Capitalistul de azi nu are nici un interes să lase Conștiința să se ridice la adevărata ei valoare. Vor apărea tot mai multe produse care vor promova inconștientia și vor fi premiate chiar în scopul dezumanizării speciei. Rolul Academiei ca paznic al societății este să țină lumea legată de sol. Ei nu vor să accepte sau nu au voie să accepte și alte idei.

Dacă în Comunism omul a fost asuprit și tratat ca o plantă acoperită mereu de o plasă de sârma ghimpata și subjugată prin varii tertipurii, totuși ea a găsit loc și s-a strecurat prin ochiurile plasei spre lumină și univers - Divinitate.

Astăzi, în Democrație, suntem scăpați de acea plasă și suntem acoperiți cu un geam transparent, să fim protejați de ploii, vânturi și alte intemperii fiind lăsați să privim spre munți, cer, stele și spre Dumnezeu prin această sticlă protectoare, dar izolați de afară. Lipsiți de experiența curenților de aer, a vântului, a intensității luminii și căldurii soarelui, ceea ce urmează și ce ni se promite prin mai multă protecție în viitor e că sticla va fi schimbată și înlocuită cu o oglindă.

Vom fi toți acoperiți cu această oglindă și ne vom privi doar pe noi, reflecția noastră și a lucrurilor din jur. Adică, bunurile noastre materiale la care am tânjit și le-am acaparat din lăcomie și ne vom spune că suntem fericiți. Fără să mai fim conștienți că afară există un cer albastru și plin de stele, uitând astfel de existența Sufletului și a Divinității.

Asta ni se promite. Ferme de animale, crescătorii de oameni. Se vor mândri la piață cu noi ca de bovine, vânzându-ne. E de datoria noastră să ne ascultăm instinctul, să ne trezim, să înflorim și să luptăm pentru eliberarea de sub tirania ideologică - a unora și altora. Să identificăm porțile pentru care am fost creați, să le deschidem și să trăim după propria Conștiință.

Nicolae GRIGORIE-LĂCRIȚA

Suprafață
finită,
dar fără
limite

„Universul este un cerc al cărui centru e pretutindeni, iar circumferința nicăieri.” (Blaise Pascal)

La prima vedere, noțiunea de „suprafață finită dar fără limite” pare o ciudățenie, un paradox. În realitate există „suprafețe finite dar fără limite”. Exemplul cel mai bun pentru o „suprafață finită dar fără limite” îl constituie „suprafața Pământului”, care are o întindere finită, însă nu are o frontieră sau o margine.

Dacă o persoană pornește pe mare spre apus (sau spre răsărit, nu contează direcția aleasă) nu va ajunge niciodată la nici o margine, nu va cădea de pe Pământ (în afara acestuia), ci va continua să meargă la nesfârșit, la infinit.

Altfel spus, dacă cineva călătorește într-o anumită direcție pe suprafața Pământului, niciodată nu ajunge la o barieră de netrecut, la o margine, din care să cadă în afara acestuia, ci în cele din urmă se va întoarce de unde a pornit (cel mai sigur dacă merge pe oricare dintre liniile de latitudine geografică).

Mai concret. Se știe că Ecuatorul este cercul imaginar situat la mijlocul distanței dintre Polul Sud și Polul Nord care împarte planeta Pământ în cele două emisfere egale. El este prima și cea mai lungă linie de latitudine geografică (latitudine=0 grade, paralela de 0°), care ajută la măsurarea planetei Pământ. Lungimea teoretică a ecuatorului este de 40.075 de kilometri.

Dacă cineva pornește pe linia Ecuatorului spre vest, sau spre est, nu contează direcția în care se pornește, după ce parcurge lungimea sa, de 40.075 de kilometri, se va întoarce în punctul de unde a pornit.

Pe o asemenea linie finită se poate merge la infinit, fără ca vreodată să se ajungă la o barieră de netrecut sau să se cadă peste o margine (în afara Pământului).

Suprafața oricărei sfere este un spațiu finit și fără margini.

O „suprafață închisă fără frontiere” se numește „condiția fără frontiere”.

Pentru noțiunea „condițiile la frontieră” termenul încetățenit în românește, în special în matematică, este „condiții la limită”.

Totuși, când este vorba de abordări cosmologice (de studiul universului ca un întreg), precum cele privind frontiera Universului, a Pământului etc., noțiunea folosită este de „condiții la frontieră”.

Condiția la frontieră a Universului este că nu are frontieră.

Bibliografie

Stephen W. Hawking, *Scurtă istorie a timpului*, Editura Humanitas, București, cel puțin paginile 61 și 159.

Stephen W. Hawking, *Teoria universală. Originea și soarta universului*, Editura Humanitas, București, cel puțin paginile: 103, 104, 108, 119.

Stephen W. Hawking, *Leonard Mlodinow. Marele plan*, Editura Humanitas, București, cel puțin pagina 114.

Calendar - Iunie

- 1.06.1865 - s-a născut Constantin Stere (m.1936)
- 1.06.1956 - s-a născut Mircea Cărtărescu
- 1.06.1959 - s-a născut Cristian Popescu (m. 1995)
- 1.06.2004 - a murit George Muntean (n. 1932)
- 2.06.1816 - s-a născut C. A. Rosetti (m. 1885)
- 2.06.1939 - s-a născut Romulus Guga (m. 1983)
- 2.06.1964 - a murit D. Caracostea (n. 1879)
- 3.06.1922 - a murit Duiliu Zamfirescu (n. 1858)
- 3.06.1949 - s-a născut Ioan Țepelea (m. 2012)
- 3.06.1972 - a murit Neagu Rădulescu (n. 1912)
- 4.06.1938 - s-a născut Dinu Grigorescu
- 4.06.1961 - a murit Alice Voinescu (n. 1885)
- 5.06.1779 - s-a născut Gheorghe Lazăr (m. 1823)
- 5.06.1871 - s-a născut Nicolae Iorga (m. 1940)
- 5.06.1903 - s-a născut Ștefan Roll (m. 1974)
- 5.06.1914 - s-a născut Ion Siugariu (m. 1945)
- 5.06.1927 - s-a născut Alexandru Mirodan (m. 2010)
- 5.06.1948 - s-a născut Aureliu Goci
- 6.06.1834 - s-a născut Al. Sihleanu (m.1854)
- 6.06.1899 - s-a născut Franz Liebhard (m.1989)
- 6.06.1940 - s-a născut Gheorghe Pituț (m.1991)
- 6.06.1946 - a murit Mircea Dem. Rădulescu (n. 1889)
- 6.06.1948 - a murit Mircea Damian (n. 1899)
- 7.06.1939 - s-a născut Marin Beșteliu (m. 2010)
- 7.06.1951 - s-a născut Daniela Caurea (m. 1977)
- 7.06.2011 - a murit Mircea Iorgulescu (n. 1943)
- 8.06.1885 - a murit C.A. Rosetti (n. 1816)
- 8.06.1933 - s-a născut Cristina Tacoi (m. 2010)
- 8.06.1935 - s-a născut Victor Frunză (m. 2007)
- 8.06.1938 - a murit Ovid Densușianu (n. 1873)
- 10.06.1853 - s-a născut Ion Pop-Reteganul (m.1905)
- 10.06.1896 - s-a născut Alexandru Busuioceanu (m. 1961)
- 10.06.1935 - s-a născut Adrian Beldeanu (m. 1994)
- 10.06.1979 - a murit Aurel Baranga (n. 1913)
- 11.06.1883 - s-a născut Tudor Pamfile (m. 1921)
- 11.06.1932 - s-a născut Mircea Palaghiu (m. 1978)
- 11.06.1946 - a murit Sofia Nădejde (n. 1856)
- 11.06.1954 - a murit Constantin Beldie (n. 1887)
- 11.06.1995 - a murit George Uscătescu (n. 1919)
- 12.06.1916 - s-a născut Alexandru Balaci (m. 2002)
- 12.06.1922 - s-a născut Petru Vintilă (m. 2002)
- 12.06.1929 - s-a născut Irina Mavrodin (m. 2012)
- 12.06.1954 - a murit N. Davidescu (n. 1886)
- 12.06.1956 - a murit Ioachim Botez (n. 1884)
- 12.06.1977 - a murit F. Brunea-Fox (n. 1898)
- 13.06.1883 - s-a născut I. I. Mironescu (m.1939)
- 13.06.1926 - s-a născut Paul Miron (m. 2008)
- 13.06.1942 - s-a născut Al. Florin Țene
- 13.06.1951 - s-a născut Ion Pecie (m. 2011)
- 13.06.2002 - a murit Horia Stanca (n. 1909)
- 14.06.1818 - s-a născut Vasile Alecsandri (m. 1890)
- 14.06.1882 - s-a născut Ion Petrovici (m. 1972)
- 14.06.1883 - s-a născut G. Ciprian (m. 1968)
- 14.06.2002 - a murit Maria-Luiza Cristescu (n. 1943)
- 15.06.1889 - a murit Mihai Eminescu (n. 1850)
- 15.06.1893 - s-a născut Ion Marin Sadoveanu (m. 1964)
- 15.06.1909 - s-a născut Virgil Teodorescu (m. 1988)
- 15.06.1934 - s-a născut Matei Călinescu (m. 2009)
- 15.06.1939 - a murit N. M. Condiescu (n. 1880)
- 15.06.1941 - s-a născut Dan Culcer
- 15.06.1957 - s-a născut Petru Scutelnicu (m. 2019)
- 15.06.2010 - a murit Ion Davideanu (n. 1938)
- 16.06.1925 - s-a născut A. E. Baconky (m. 1977)
- 16.06.1944 - s-a născut Viorel Dianu
- 16.06.1947 - s-a născut Ștefan Agopian
- 16.06.1978 - a murit Teodor Păcă (n. 1928)

continuare în pag. 59

Ruben BUCOIU

Poeme

paper cut

tai zboruri
mănânc nuci ocazionale
la parter liftul urcă pe scara socială
oamenii se bârfesc
din lipsă de ziare
golul a ridicat stadionu-n picioare
luați loc îi spun bătrânului timp
dar el tare de-o ureche
se uită cu ochii închiși
la starea vremii mele
și ignoră zborurile
frânte

dați-mi timpu`napoi

sun la numărul 44
nu-mi răspunde nimeni
mai sun o dată
/viitorul e mai încolo/
îmi strigă un geam cu voce
sticloasă
/sau încercați mai târziu - o fi
plecat să vă caute/
revin peste o lună
sun iar la 44
nu-mi răspunde nimeni din nou
insist sun bat cu pumnul
/ce-ai dom'le te-ai țicnit
nu vezi că aici nu mai locuiește
nimeni nimic/
foșnește aiurind o pungă
împinsă de vânt
/de ce îi strig înapoi
de ce cresc atunci pomii de umbră și
de ce curge în sonerie curent
de ce vorbesc cu pungi de hârtie
vinovate de bătaia de vânt și
de ce în cutia poștală sunt melci
pe prispă sunt frunze de uit
și-n fața ușii
sunt eu/

niciun cuvânt punga a dispărut
în alt univers
pe numărul casei un ceas
trage de cifra 4
spre 3

visul

sparg planoru` în stele căzătoare
ploaia care se ivește e multicoloră
schimbă înfățișarea lucrurilor
trimite zugravii acasă
sparg toate oglinzile
caut ferestrele închise
sub praf
și eliberez muzica
ținută captivă dincolo de ele
totul se petrece pe dos
în mai puțin de-o secundă
mă trezesc și-o iau
de la capăt

muzica se tolănește
pe toate fotoliile sufletului
și nu stă locului o clipă
dansează în privirile mele

ninge atât de frumos

taie zăpada anul în două
partea pe care nu o lasă în urmă
face bulgări de lumină
pe care-i aruncă spre noi
tot anul rana se vindecă 'ncet
e nevoie de ceai de discuții
de tolăniri între prieteni
zăpada taie negrul nopții
cu alb îngheață ochii mașinilor
de frig doar căldura luminii
deschide (cadoul) drumuri(lor)
noi suntem polei vertical
și ninge

am aflat

[...]
am aflat că așa este
doar că nu este așa!
și când pare a fi așa
vine unul
și zice că părerea mea
e o comoară pentru mine
doar că lui îi pare
că altfel stă treaba
că el are... alte comori
care sunt! prin urmare:
așa este! așa trebuie să fie
doar că... nu este așa!

Calendar - Iunie

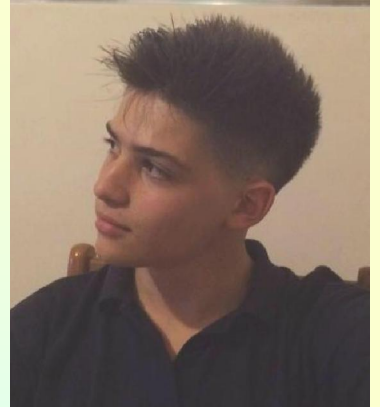
continuare din pag. 58

- 16.06.1981 - a murit Ben Corlaci (n. 1924)
17.06.1888 - s-a născut Victor Papilian (m. 1956)
17.06.1927 - s-a născut Sutö András (m. 2006)
17.06.1934 - s-a născut Valeriu Bucuroiu (m. 1980)
18.06.1886 - s-a născut Dinu Nicodin (m. 1948)
18.06.1909 - s-a născut Lena Constante (m. 2005)
18.06.1914 - s-a născut Al. Raicu (m. 1991)
18.06.1917 - a murit Titu Maiorescu (n. 1840)
18.06.1921 - s-a născut Ion Lungu (m. 2001)
18.06.1948 - s-a născut Ion Zubașcu (m. 2011)
18.06.1978 - a murit Corneliu Popel (n. 1950)
18.06.2008 - a murit Nae Antonescu (n. 1921)
19.06.1899 - s-a născut G. Călinescu (m. 1965)
19.06.1957 - s-a născut Angela Furtună
20.06.1891 - a murit Mihail Kogalniceanu (n. 1817)
20.06.1913 - s-a născut Aurel Baranga (m. 1979)
20.06.1919 - a murit Petre P. Carp (n. 1837)
20.06.1995 - a murit Emil Cioran (n. 1911)
21.06.1942 - s-a născut Geo Vasile
21.06.1888 - s-a născut Horia Furtună (m. 1952)
21.06.1921 - s-a născut Eugen B. Marian (m. 2012)
21.06.1988 - a murit George Ivașcu (n. 1911)
21.06.2008 - a murit Victor Iancu (n. 1936)
22.06.1905 - s-a născut Nicolae Mărgineanu (m. 1980)
22.06.1912 - a murit Ion Luca Caragiale (n. 1852)
22.06.1913 - a murit St. O. Iosif (n. 1875)
22.06.1943 - s-a născut George Banu
22.06.1952 - s-a născut Bianca Marcovici
22.06.1964 - s-a născut Emilian Galaicu-Păun
22.06.1992 - a murit Const. Virgil Gheorghiu (n. 1916)
23.06.1834 - s-a născut Alexandru Odobescu (m. 1895)
23.06.1909 - s-a născut Ovidiu Papadima (m. 1996)
23.06.1913 - a murit Ilarie Chendi (n. 1871)
24.06.1939 - s-a născut Sânziana Pop
24.06.1947 - s-a născut Dinu Flamând
24.06.1987 - a murit Virgil Teodorescu (n. 1909)
24.06.1988 - a murit Mihai Beniuc (n. 1907)
24.06.2008 - a murit Alexandru Lungu (n. 1924)
24.06.2009 - a murit Matei Călinescu (n. 1934)
25.06.1957 - s-a născut Răzvan Duncan
25.06.1957 - s-a născut Paul Sârbu
25.06.1980 - a murit G. G. Ursu (n. 1911)
25.06.1988 - a murit Șerban Cioculescu (n. 1902)
26.06.1904 - s-a născut Petre Pandrea (m. 1968)
26.06.1936 - a murit Constantin Stere (n. 1865)
26.06.1950 - s-a născut Paul Spirescu
26.06.1973 - a murit Olimpia Radu (n. 1947)
26.06.1995 - a murit Emil Cioran (n. 1911)
26.06.2009 - a murit Ștefan J. Fay (n. 1919)
27.06.1840 - s-a născut Samson Bodnărescu (m. 1902)
27.06.1887 - s-a născut Emanoil Bucuța (m. 1946)
27.06.1936 - s-a născut Sergiu Pavel Dan (m. 2021)
28.06.1873 - a murit Andrei Șaguna (n. 1809)
28.06.1919 - s-a născut Ion D. Sârbu (m. 1989)
28.06.1959 - s-a născut Alex. Leo Șerban (m. 2011)
28.06.2006 - a murit Romulus Zaharia (n. 1930)
29.06.1819 - s-a născut Nicolae Bălcescu (m. 1852)
29.06.1837 - s-a născut P. P. Carp (m. 1919)
29.06.1893 - s-a născut Demostene Botez (m. 1973)
29.06.1946 - s-a născut Dora Pavel
29.06.1954 - s-a născut Radu Aldulescu
29.06.1991 - a murit Vasile Zamfir (n. 1932)
30.06.1945 - s-a născut Dorin Tudoran
30.06.1962 - a murit B. Jordan (n. 1903)
30.06.1981 - a murit Alexandru Grigore (n. 1940)
30.06.2007 - a murit Stan Velea (n. 1933)

Filip TUDORA
(Anglia)

Picătură de pictură

EDVARD MUNCH

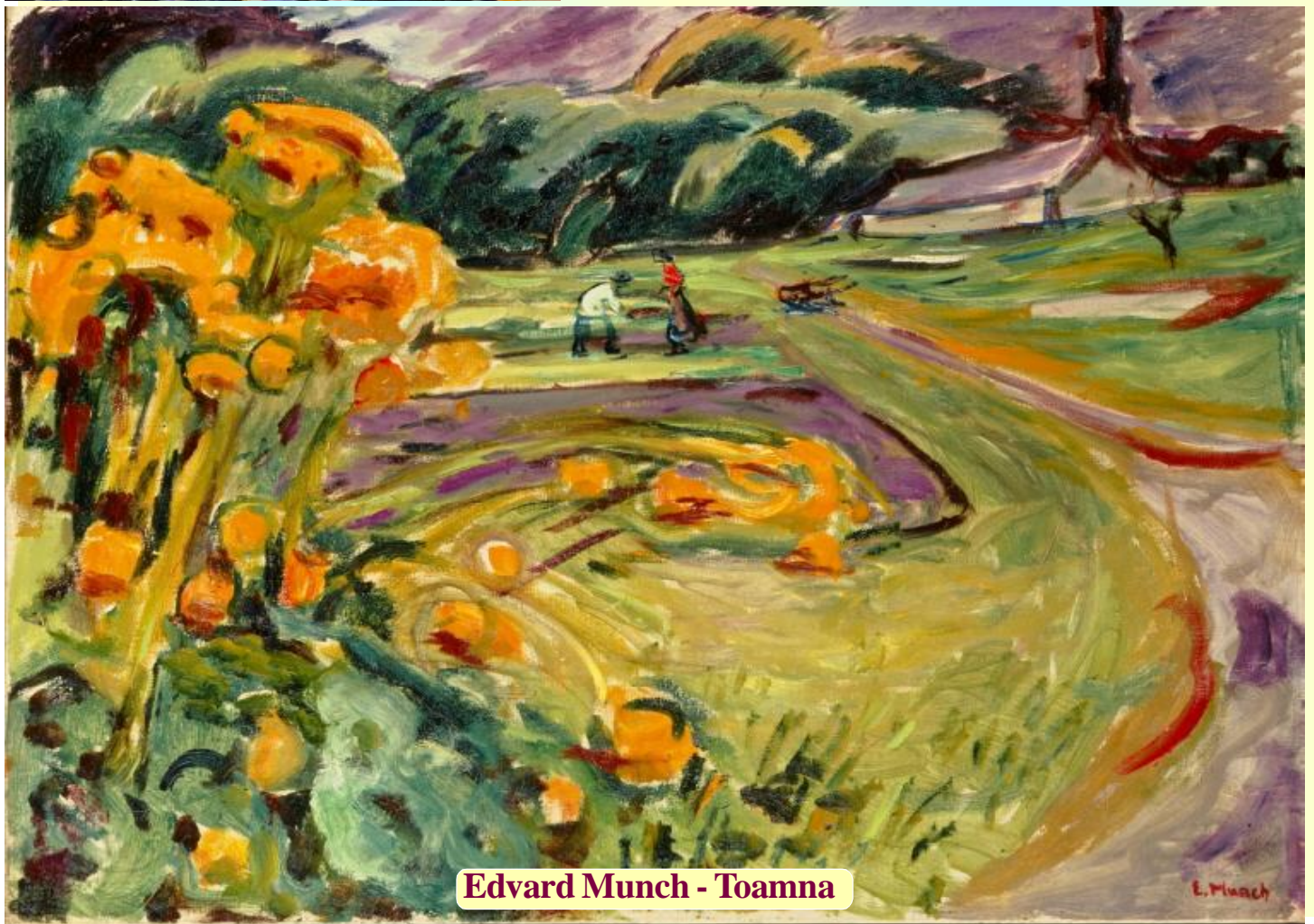
Edvard Munch (12 dec. 1863 - 23 ian. 1944) a fost un pictor norvegian, unul dintre pionierii artei moderne, considerat precursor al expresionismului, mai cu seamă un reprezentant al tradiției artistice europene decât a celei norvegiene.

A fost prin natura sa un solitar, dar, paradoxal, l-au interesat foarte mult relațiile interumane, care vor reprezenta esența creației sale.

Intrând în contact cu arta europeană și mai ales cu cea franceză și germană, artistul își elaborează propriul stil distinct. Atât picturile sale cât și lucrările grafice se evidențiază printr-un îndrăzneț caracter inovator în sfera mijloacelor de realizare a operelor și printr-o expresivitate abstractă a formelor.

Cel mai cunoscut tablou al lui Edvard Munch, intitulat *Țipătul*, este pictura care a fost licitată la cel mai ridicat preț din lume, fiind adjudecată la 119.922.500\$ în cadrul unei licitații organizate la 2 mai 2012.

(Sursa: Wikipedia)

Edvard Munch - Toamna